"Când conduci pe alții, taci tu și să vorbească faptele tale!"

(Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa, mutat la cele veșnice spre sfârșitul anului trecut)

credință
iubire
speranță

PUNCTE CARDINALE

ANUL IX
Nr. 1-2
(97-98)
Ianuarie
Februarie
1999

24 pag. - 5000 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINA

Circulație în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, FRANȚA, ELVEȚIA, DANEMARCA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

"INIMA LUI STALIN", LA COZIA

Atunci cînd președintele Emil Constantinescu, la doar câteva luni de la chinuitul triumf electoral din noiembrie '96, a declarat public că noua coaliție democrată *a câștigat alegerile, dar nu și puterea*, declarația sa a fost considerată o gafă politică. Luat în sine, acest exces de sinceritate a fost, desigur, una dintre gafele bonome ale președintelui, căci în politică nimeni nu-și proclamă slăbiciunea cu glas tare. Inabilul avertisment acoperea totuși o realitate gravă: alegerile din '96 au instaurat *o putere de paie*, lipsită nu doar de competențe, dar și de autoritate (cât de ușor s-a trecut peste grăitoarea dezvăluire că, la un moment dat, membri S.P.P. de la Cotroceni își reglau tirul pe... portretul prezidențial!). Minată de puternice disensiuni interioare, ieftin demagogică, fără experiență și fără rectitudine morală, noua coaliție n-a făcut decât să caricaturizeze actul de guvernare, dând apă la moara abjecției neocomuniste, ce a continuat să lucreze eficient, pe baza unor structuri de tip mafiot. Bruma de simpatie pe care și-o dobândiseră "democrații", mai mult pe fondul disperării față de "regimul Iliescu", decât prin propriile virtuți, s-a risipit după mai puțin de "200 de zile". Mai mult decât atât: noua putere a reușit să devină din ce în ce mai antipatică, prin ineficiența tot mai evidentă, dar și prin modul arogant de a-și masca slăbiciunea și deruta.

Evenimentele din a doua jumătate a lunii ianuarie n-au făcut decât să dea pe față această stare de lucruri, obligându-ne să ne trezim din iluzia greu întreținută a unei democrații funcționale. S-a dovedit că mentalitatea românească, judecată la nivel de masă, n-a suferit nici o evoluție semnificativă în anii din urmă, iar instituțiile "Statului de drept" s-au dezumflat înainte de-a apuca să-și arate mușchii. România (a cărei stemă ar putea deveni cazmaua minerească botezată "inima lui Stalin") nu este decât scena cenușie a unei parodii statale, iar poporul român, în starea lui actuală, reprezintă nu doar o rușine a Europei contemporane, dar și o rușine a propriei lui istorii.

Răspunderea pentru acest dezastru național nu este doar a unei forțe politice sau a alteia, ci ne revine tuturor (chiar dacă în măsuri diferite). După prăbușirea vechiului regim comunist, noi n-am mai reușit să ne racordăm unitar și coherent la un *ideal național* însuflețitor, ci ne-am căutat fiecare *interesele proprii*, individuale sau de grup. *La nivelul de sus*, vechii privilegiați voiau să-și păstreze privilegiile, pe calea unui conservatorism clientelar, în vreme ce frustrații trecutului voiau să acceadă ei înșiși spre privilegii, pe calea slugarnică a unei "europenizări" necondiționate. *La nivelul de jos*, cei "proști, dar mulți" (sau, mă rog, acei *stupid people* ai lucidului cinism brucanian) nu-și doreau decât "pâine și circ", încercând să adulmece dincotro ar putea veni satisfacerea mai comodă a intereselor lor meschine și imediate. În ciuda retoricii demagogice (de la retorica gravă a "interesului național" până la retorica mahalagească a "țărișoarei"), aproape nimănui nu i-a păsat cu adevărat de *destinul românesc*, de așezarea noastră *istorică* în fața lumii, sau de așezarea noastră *mistică* în fața lui Dumnezeu. Am încetat demult să ne mai simțim și să mai reacționăm ca o comunitate responsabilă: fără credință în Dumnezeu, fără voință națională, fără demnitate de sine, noi ne-am transformat într-o adunătură pestriță de aspiranți la "o viață mai bună", fiecare pe cont propriu, sau cel mult în "gașca" lui. Cu aceste date, nu vom reuși niciodată să construim nimic, ci doar să facem umbră pământului cu chipul nostru larvar, la periferia lumii civilizate (indiferent dacă ne prosternăm, conjunctural, spre Moscova sau spre Bruxelles).

Românii împotriva românilor... (ianuarie 1999)

"Reforma" urgentă de care avem *în mod vital* nevoie nu este atât una economică și instituțională (aspecte ce nu trebuie, desigur, neglijate), cât una care ține de *morală* și *mentalitate*. Asupra *materialului uman* nu s-a lucrat mai deloc în acești ani de bâjbâieli sterile; ba dimpotrivă, principalii factori ce ar fi putut determina o *metanoia* națională au fost – sistematic! – fie discreditați, fie pervertiți: Biserica, Școala, *mass-media*. Politicienii și intelectualii s-au înstrăinat complet de problemele esențiale ale poporului român, iar clerul și ierarhia bisericească nu reușesc să facă față solicitărilor unei lumi destructurate, asupra căreia nu mai pot avea impactul de odinioară. Este o *criză generalizată a factorilor formatori*, care se adâncește pe zi ce trece, nimeni nefiind dispus s-o trateze cu seriozitate, deoarece ea nu aduce profitul material imediat după care toată lumea aleargă cu limba scoasă.

A cincea mineriadă ("mironiadă"?) a fost oglinda monstruozității naționale pe care am reușit s-o desăvârșim, cu generală iresponsabilitate, în prelungirea nopții comuniste. Nu disoluția Statului ar trebui să ne îngrijoreze prioritar, ci *disoluția Omului*.

Și totuși nu mă pot abține, în final, de la o mărturisire ce unora li se va părea, poate, scandaloasă: ofițerului superior al armatei române care se roagă de mineri să nu-l lovească, sau premierului român care linge la Cozia ciubotele unui mârlan paranoic, eu unul le prefer bestia dezlănțuită, care măcar e vie și are *minima demnitate* a bestialității ei... Dacă ne e scris să ne reîntoarcem în regnul animal, atunci mai bine "rinocer" decât "vierme"!

Răzvan CODRESCU

1990-1998

Ne dăm încă foarte puţin seama de ceea ce înseamnă această sumbră epocă pe care a traversat-o România: 1990-1998. Aproape *nouă* ani de frenezie, de optimism, de tâlhării şi de crime. *Nouă* ani bogaţi şi plini de surprize, care au făcut să se uite trădările, *complicităţile*, crimele sociale, eroismele *celor ce s-au opus răului*, atâtea vicii şi virtuţi care n-ar încăpea într-o epopee.

După 1990 s-a uitat tot: *şi Piteştiul, şi canalul Dunăre-Marea Neagră, şi trădările şi ororile din perioada anterioară, şi luptele din rezistenţă...* S-a sperat câtva timp în sancţiuni. S-a crezut că măcar marii *criminali* vor fi pedepsiţi, măcar cazurile de revoltătoare lăsitate vor fi pălmuite. Nu s-a făcut nimic. "Publicul", ca şi conducătorii, au uitat orice "extremă"; şi trădările, şi eroismele. Lumea voia să uite *perioada comunistă*, şi tot ceea ce amintea de ororile ei. Eroismele au fost uitate, crimele au fost iertate - şi a început acea exasperant de revoltătoare risipă de bani şi energie, care caracterizează ultimii *nouă* ani din viaţa politică românească.

Aceşti *nouă* ani de frenezie şi scandal sunt cei mai fertili în tot soiul de fenomene sociale parazitare. Acum se descoperă stilul marilor panamale, acum apar "damele voalate", acum se ţes cele dintâi escrocherii politice. Concomitent cu năruirea "idealurilor" generaţiei de foc, şi cu nevoile formulării politice ale României *postdecembriste*, încep a se ridica şi a se fortifica cele mai impure glorii, cele mai incerte aristocraţii ministeriale, cele mai demagogice personalităţi. Ori de unde ai pleca în cercetarea actualei descompuneri a vieţii civile româneşti - trebuie să ajungi la o enigmă, care îşi găseşte explicaţia în acei ani obscuri *de după 1989*. Majoritatea conducătorilor vieţii politice româneşti de astăzi atunci au debutat, atunci şi-au pregătit ascensiunea, atunci şi-au consolidat averea. Majoritatea potentaţilor administrativi, *după 1989* au învăţat arta îmbogăţirii rapide. Atunci *a început perioada posibilităţilor* optime pentru fraudă, pentru corupţie, pentru cinism. Nu pot avea nici o încredere într-un om politic care *şi-a început cariera* în această tristă epocă. Sunt sigur că sistemul de corupţie şi de descompunere civilă era atât de inevitabil - încât oricine a condus, *începând de* atunci, ţara, nu mai poate crede sincer în intransigenţă, în onestitate, în dezinteresare. Simplul fapt al participării directe la viaţa politică şi administrativă *de după 1989* exclude posibilitatea oricărei înnoiri, oricărei credinţe, oricărei mistici civile.

Sunt oameni care astăzi taie şi spânzură în ţara românească, şi despre care nimeni nu poate spune precis ce bine au făcut, ce au muncit, de unde le vine puterea sau averea. Există atâţia gazetari, atâţia subsecretari de stat, atâţia parlamentari - cu care ne-am trezit deodată deasupra capului, stăpâni pe o putere sau pe un prestigiu ocult... Şi cu toate acestea nu e nimic ocult în notorietatea şi forţa unor asemenea personaje sinistre...

Câte din personajele care conduc astăzi destinele *ţării au comis, înainte şi după 1989*, cele mai odioase fapte împotriva ţării şi a conştiinţei umane!... Dar noi am uitat şi am iertat. Şi am îngăduit, *după 1989*, să se creeze cele mai seci glorii politice, cele mai scârboase terori prin şantaj, cele mai criminale demagogii.

Niciodată în istoria României contemporane n-am atins o treaptă mai josnică, un nivel moral mai degradant. Niciodată nu s-au atins asemenea culmi de inconştienţă şi de laşitate. *Nouă* ani de completă democraţie, de desfrâu şi de stare de asediu - au fost de ajuns ca să prefacă pe "cetăţeanul" român într-un om lipsit de curaj civic, fără iniţiativă, fără elan revoluţionar, sceptic şi resemnat. Autorii morali şi materiali ai acestui atentat împotriva demnităţii româneşti s-au recrutat în marea lor majoritate dintre *afacerişti, securişti şi nomenclaturişti* odioasei epoci *de dinainte de 1989*. Încercaţi să reconstituiţi biografia oricărui potentat al zilei, a oricărui samsar sau escroc, gazetar cu reşedinţă de vară sau ilustru francmason - şi veţi întâlni un punct mort: *1989*. Aici se opresc toate investigaţiile. De aici înapoi nu mai ştie aproape nimeni nimic. *Înainte de 1989 a fost securist sau informator, sau activist de partid, sau nomenclaturist.* Şi deodată...omul nostru a ajuns milionar, ministru, samsar oficial sau bancher.

Există astăzi în *România* câţiva indivizi pe care într-o zi va trebui să-i pălmuiască întreaga *ţară*. Fiecare dintre ei a scris o pagină criminală în istoria nenorocitei *noastre epoci*. Dar este revoltător să constaţi indiferenţa sau neputinţa românilor. Aceşti oameni, în altă ţară, dacă n-ar fi murit demult pe spânzurătoare, ar fi fost cel puţin mai prudenţi şi mai puţin obraznici. *La noi însă aceşti afacerişti fără scrupule* ocupă toate posturile de comandă... Orice clasă socială a plătit, câteodată cu nedreaptă dobândă, crimele şi abuzurile făcute împotriva ţării. A existat un 1907 pentru boieri şi arendaşi, *a existat gulagul comunist pentru burghezia mioapă şi hrăpăreaţă*. Va veni un 1907 şi pentru politicienii de astăzi şi pentru clientela lor. Vor plăti şi ei...

Aş mai putea crede în forţa şi vitalitatea poporului românesc, dacă n-aş spera că o asemenea revizuire se va face curând?

MIRCEA ELIADE

P.S.:Acest text aparţine, într-adevăr, lui Mircea Eliade. El a apărut în *Vremea* din 27 octombrie 1935, subtitlul "1918-1921", referindu-se, bineînţeles, la realităţile perioadei respective. Pentru că aceste realităţi seamănă atât de izbitor cu realităţile perioadei pe care o traversează acum "acest neam fără noroc", ne-am permis să adaptăm articolul lui Eliade epocii noastre, făcând în text modificările de rigoare (pe care le-am cules, pentru a le scoate în evidenţă, cu caractere cursive).

(D.A.)

⇦ *Preşedintele Emil Constantinescu sau infirmarea proverbului: "Cine râde la urmă, râde mai bine"...*

Cuvine-se ...

MARIAN PAPAHAGI

Ne-a părăsit prematur, în urma unui atac de cord, la doar 50 de ani (împliniţi pe 14 octombrie 1998), una dintre cele mai nobile şi mai complexe figuri culturale româneşti ale sfârşitului de veac: profesorul ***Marian Papahagi****, şeful Catedrei de Limbă şi Literatură Italiană, Spaniolă şi Portugheză de la Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj şi directorul Academiei Române de la Roma (căreia a reuşit să-i redea, în timp destul de scurt, ceva din prestigiul de odinioară). Descendent dintr-o familie de aromâni cu aleasă tradiţie intelectuală, era nu doar un om de erudiţie şi concepţie, ci şi un excelent organizator practic al demersului cultural, cu o neprecupeţită putere de dăruire şi cu un neostentativ entuziasm misionar. Ultima parte a vieţii şi-a petrecut-o într-o permanentă deplasare între Cluj şi Roma, cheltuind o energie aproape supraomenească, voind să facă totul temeinic şi integral: conducerea şi restaurarea "din mers" a Academiei de la Roma, conferinţe de-a lungul şi de-a latul Italiei, cursuri universitare şi coordonări de doctorate în ţară, proiecte editoriale, noua versiune comentată a* Divinei Comedii *(ajunsese deja pe la jumătatea* Purgatoriului*) şi câte altele! Dacă nevrednicia românească a fost ruşinată de cineva în aceşti ani, acela a fost, mai mult decât oricare altul, romanistul Marian Papahagi...*

Dincolo de pilda umană şi profesională pe care a dat-o zi de zi şi ceas de ceas, rămâne în urma sa o operă substanţială de critic şi istoric literar, de eseist şi de traducător: Exerciţii de lectură *(1976 – debut editorial),* Eros şi utopie *(1980 – probabil cea mai cunoscută dintre cărţile sale),* Critica de atelier *(1983),* Intelectualitate şi poezie *(1986),* Cumpănă şi semn *(1991),* Faţa şi reversul *(1994),* Fragmente despre critică *(1994) şi grandioasa ediţie neterminată a capodoperei dantesti (pe care nimeni în România nu cred c-ar mai putea-o realiza astăzi la acelaşi nivel). Coordonase, alături de Mircea Zaciu şi Aurel Sasu,* Dicţionarul scriitorilor români, *lucrare monumentală (realizată, în linii mari, încă dinainte de 1989), al cărei prim volum a apărut în 1995, iar al doilea – chiar spre sfârşitul lui 1998 (îmi amintesc bucuria cu care mi l-a arătat la Roma; cine-ar fi crezut, acum o lună şi jumătate, că era o bucurie rostită "cu limbă de moarte"?).*

În urma lui Marian Papahagi rămâne un gol greu de umplut, dar şi o mare pildă intelectuală, care poate că nu va întârzia să rodească printre noi, spre bucuria eternă a sufletului său ***dentro dal ciel della divina pace...***

Răzvan CODRESCU

I. P. CULIANU
şi
"schimbarea de paradigmă" în istoria religiilor

În voluminoasa monografie dedicată gnozelor dualiste ale Occidentului[1], Ioan Petru Culianu îşi definitivase în bună măsură concepţia şi modul de abordare a istoriei religiilor. Concluziile formulate la sfârşitul cărţii sunt utilizate în sensul extinderii metodelor de cercetare a miturilor gnostice, care devin astfel instrumente operaţionale pentru întreaga fenomenologie religioasă. Pe scurt, acestea se pot sistematiza în următoarele puncte:

1. A cerceta originea unui fenomen religios este superfluu, pentru că toate tradiţiile umanităţii se constituie plecând de la premise asemănătoare, de unde apropierile dintre ele. Teza difuzionistă se cere completată, dacă nu înlocuită de procesul "transmiterii cognitive".

2. Transmiterea cognitivă, sau regândirea activă a tradiţiei, se bazează pe intertextualitate şi pe un set de reguli latent în orice conştiinţă, alcătuit dintr-un ansamblu de aserţiuni fundamentale de genul: există o lume; lumea cealaltă este localizată în cer; există un trup şi există un suflet; trupul moare şi sufletul se duce pe lumea cealaltă (*cf. op.cit.*, p. 41).

3. Setul de reguli stă la baza procesului de generare a oricărui sistem religios, păstrându-şi funcţionalitatea şi în gândirea ştiinţifică. Odată declanşat, acesta tinde să producă un număr inefinit de variante ale modului-bază, care se ramifică în logica binară proprie fractalilor. Plecând de la acest principiu, se pot reconstitui "hărţile mentale" ale tuturor sistemelor religioase trecute, ca şi petele albe ce aşteaptă a fi explorate în acest chip de mentalitatea sacrală. În cele din urmă religiile, ca şi orice alt produs al gândirii omeneşti, se pot descrie ca "jocuri mentale", mintea fiind un spaţiu *sui-generis* n-dimensional.

4. Corolarul acestui principiu îl constituie demiterea metodei de cercetare a miturilor prin invarianţi sau universalii religioase, dându-se prioritate absolută întregii game de variante, care devine un indicator pentru "spectrul de toleranţă" al sistemului.

Nu mi-am propus, în cele ce urmează, efectuarea unei "tomografii" amănunţite a condiţiilor în care s-a cristalizat concepţia lui I.P.Culianu. Încercarea mea se focalizează în special pe lămurirea semnificaţiei şi a consecinţelor a ceea ce Sorin Antohi[2] a numit "dramatica schimbare de paradigmă" promovată de tânărul savant român în istoria religiilor, examinând mai ales poziţia pe care se situa în ultimii ani ai unei vieţi atât de brutal întrerupte şi felul în care înţelegea să-i servească disciplina. Pentru că, dincolo de straniul amestec de inteligenţă debordantă şi deconcertante naivităţi, de îndrăzneli fecunde alături de superstiţii pozitiviste, ne aflăm într-adevăr în faţa unei viziuni care a reuşit să incite mediile ştiinţifice de specialitate (şi nu numai), datoare acum cu o reacţie pe măsură.

Una dintre cele mai frapante noutăţi metodologice, formulată încă din 1983 (în *Psychanodia*, ediţia Leiden), dar generalizată deplin în versiunea engleză a cărţii despre gnoze (editată postum, în 1992), înlătură ca insuficient fondată o teorie care întrunea acordul majorităţii cercetătorilor. Propunând dualismul ca invariant, lansează o provocare greu digerată de reprezentanţii şcolii germane de istorie a religiilor, care atribuiseră tuturor dualismelor o origine iraniană. Mitul dualist nu e împrumutat de nicăieri, afirmă Culianu, "...aşa cum mitul potopului, înainte de a fi iudaic, grec sau maya, este, în primul rând, *mitul* potopului" (*Gnozele...*, ed.cit., p. 16). Deci pentru cercetător, subiectul mitului, în cazul de faţă potopul, nu are o realitate în sine. Odată cu această precizare preliminară este criticat sincretismul ca principiu explicativ pentru gnosticism şi, în consecinţă, faptul că s-ar fi format prin colaţionarea unor elemente de împrumut (*ibidem*, pp. 79, 80). Însă chiar autorul va fi nevoit să se încline în faţa evidenţei negate, subliniind în repetate rânduri, între care la p. 304, că dualiştii şi pseudo-dualiştii operează pe un material mitic preexistent. Lucru adevărat pentru toţi gnosticii, din moment ce-şi exercită inteligenţa hermeneutică asupra unor mituri mai vechi sau mai noi, de la acela al Creaţiei la doctrina lui Mani, sau la feluritele apocalipse mult gustate în epoca elenistică.

Ceea ce e într-adevăr original, "categorial" în gnosticism, este nu materialul în sine, ci tipul de discurs prin care este exploatat, aici Culianu punând magistral în evidenţă cele câteva principii simple cu care operează intelectualul gnostic şi ereziarhii: exegeza inversă a primelor trei capitole din *Geneză*, combinarea în diferite chipuri a două mituri dualiste mai răspândite (al Demiurgului antagonist şi al Mamei/Sophiei).

Cât priveşte tipologia însăşi, împinge lucrurile şi mai departe susţinând că ea se explică prin structura "bicamerală" a creierului, prin opoziţia dintre partea dreaptă şi partea stângă (*idem*, cap. I, 10). Evident, cercetările neurofiziologice pe care se bazează autorul[3] nu pot explica de ce emisfera cerebrală stângă a omului, care determină preeminenţa mâinii drepte, este mai dezvoltată funcţional decât cealaltă, în timp ce la animale această specializare lipseşte. A spune că dominaţia mâinii drepte "se întemeiază pe transformarea istorică a creierului uman" (p. 43) nu lămureşte, totuşi, cauza acestei transformări, câtă vreme evoluţia rămâne doar o ipoteză. De fapt, dincolo de această rezolvare facilă, care înlocuieşte o realitate spirituală cu una psiho-somatică, ar trebui să dea de gândit faptul că, aşa cum Demiurgul din miturile dualiste ale gnosticilor, prin tot ceea ce întreprinde, este adversarul unui Creator supraordonat lui, lectura gnosticilor *se opune* interpretărilor tradiţionale la Vechiul Testament, corespunzând cu nesupunearea funciară a eroului din mitul pe care îl promovează. Astfel că în realitate avem de-a face cu purtătorii unui fenomen de contracultură, identificat ca atare de Culianu: gnoza dualistă reprezintă "...o mişcare *ştiinţifică* extrem de critică la adresa paradigmei dominante. În contextul său, gnosticismul se defineşte aşadar prin apartenenţa lui la *contracultură*" (*id.*, p. 76).

Într-adevăr, nimeni n-ar fi putut evidenţia mai pregnant caracterul raţionalist al acestor sisteme, a căror construcţie constituia îndeletnicirea preferată - un gen de *hobby* - a unei întregi categorii de intelectuali, ale căror capete... bicamerale nu digeră logica paradoxală a acelei *coincidentia oppositorum*[4]. "Eonul dogmatic" ce se deschidea atunci, fondat pe ceea ce L. Blaga a numit "antinomii transfigurate", îi lăsa pe aceşti evhemerizanţi în afara lui. Şi, de-a lungul epocii sale de glorie, vor rămâne exteriori lui toţi cei în care radicala mutaţie spirituală introdusă de creştinism nu va găsi un teren fertil pentru o transformare interioară. Gnosticii de toate categoriile şi din toate timpurile vor continua să se delecteze cu contradicţiile vânate în textele vetero-testamentare şi să propună ajustări raţionaliste care să slujească prejudecăţile cu care s-au apropiat de ele, ca şi propriile versiuni mitice acreditate. Situaţia este semnalată în repetate rânduri în lucrare: "...numeroase texte gnostice... încearcă să propună pur şi simplu o exegeză raţională a pasajului din *Geneza* 1,2..." (*id.*, p.172), o "hermeneutică raţională" (p.182). "Învăţaţii care au colaţionat Biblia erau tradiţionalişti şi nu se gândeau la vremurile raţionaliste ce aveau să vină", ceea ce arată de ce, în aceste cărţi sacre, "...contrasensurile ...mişună pentru ochii unui exeget din epoca elenistică-romană..." (pp. 304, 305).

Cu atât mai curioasă apare concluzia lui Culianu, care, în pofida acestor caracteristici proprii gnosticismului, şi bazat pe legea de proliferare declanşată chiar de sistemul "exegezei inverse", o preia el însuşi ca metodă de cercetare general-valabilă, conferindu-i demnitatea unei *"mathesis universalis"*, după expresia lui H. R. Patapievici (v. Postfaţa).

Dar dacă eficienţa acesteia a fost demonstrată în domeniul gnozelor dualiste, încercarea "inventatorului" ei de a o transpune şi în alte sisteme de referinţă nu mai este convingătoare, tocmai pentru că "gramatica" diferă de la unul la altul. Apelând la acest termen, întrebuinţat tot de H. R. Patapievici pentru a caracteriza plastic setul de reguli care guvernează un "lexic" religios (*idem*, p. 353), consemnăm tendinţa lui Culianu de a minimaliza importanţa acestui lexic (adică fondul de credinţe), deducându-i originea din "gramatică", din regulile de funcţionare a minţii umane.[5] Considerând materialul religios lipsit de consistenţă, revendică setului de reguli întâietatea absolută. Aceasta revine la a afirma că miturile şi credinţele nu implică o realitate transcendentă care să le fi justificat apariţia. E ca şi cum un matematician ar postula că existenţa în sine au numai operatorii algebrici, nu şi mulţimile pe care lucrează, sau un semiolog ar concepe predicaţia fără subiectul care se predică, semnificantul fără semnificat!

De fapt, scepticismul lui Culianu atinge nu numai mitul, ci şi alte componente ale fenomenologiei religioase. Ca şi Michel Meslin, socoteşte că simbolurilor, arhetipurilor, nu li se poate acorda rolul de punte de legătură cu vreo realitate transmundană, aderând la definiţia aproape berkeleyană a lui Gilbert Durand, după care "...conştiinţa nu distinge constituţia analitică a lumii [ceea ce nu e neapărat greşit - n.mea], ci influenţa fenomenelor asupra simţurilor."[6]

(continuare în pag. 5)

Florea TIBERIAN

---

1) Ed. Nemira, Buc., 1995.

2) V. postfaţa volumului *Eros şi magie în Renaştere*, Ed. Nemira, Buc., 1994, p.436.

3) Robert Hertz, *De la prééminence de la main droite*, fusese citat şi de M. Eliade în *Prolegomene la dualismul religios*, pentru constatarea că privilegiul acordat mâinii drepte se datorează polarităţii religioase (şi nu invers). V. *Nostalgia originilor*, Ed. Humanitas, Buc., 1994, p. 201.

4) E simptomatic că structura logică pe baza căreia Culianu clasifică dualismele este simbolizată de un arbore a cărui coroană se formează numai prin ramificaţii binare. Nu e greu să recunoaştem în acest model arborele Cunoştinţei Binelui şi Răului (v. *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creştinismul timpuriu la nihilismul modern*, Ed. Nemira, Buc., 1998). Din fructele acestui arbore dual par să fi gustat gnosticii, din moment ce miturile lor denotă o cunoştinţă puternic scindată.

5) Această tendinţă se opune şcolii criticate de el pentru faptul că ar fi creat un "lexic" în parte arbitrar - cum scrie Patapievici (loc. cit.), care adaugă că un "lexic fără gramatică este ca o limbă fără interjecţii." Se pare că "primul sistem de semnalizare" este socotit *a priori* inferior vorbirii, după cum aprehensiunea intuitivă a realităţii, exprimată apoi prin gesturi sau semne simbolice, este socotită inferioară logicii discursive, "ştiinţei sacre" codificate în texte, hermeneuticii savante şi cunoştinţelor înmagazinate de eruditi.

Nu voi încerca aici să aduc documente sistematice privind înţelesurile multiple şi simultane care se transmit prin intermediul unor semne şi sunete simple, aparţinând limbajelor "primitive". O asemenea discuţie ar trebui să includă problema relaţiei dintre figurativ şi non-figurativ, naturalism şi geometrism, sunete mistice şi vorbire articulată. (Marii artişti, dar şi specialiştii în arta sacră, cunosc capacitatea semantică superioară a semnelor şi formulelor schematice de a comunica esenţialul). Se pot oferi, însă, câteva exemple de "lexic" religios cu "gramatica" redusă la minimum. Gesturile rituale spontane, rostirile liturgice, rugăciunile neformalizate dogmatic, adoraţia mistică ce transgresează orice capcane, fiorul sacru, ca şi orice experienţă de autentică credinţă - iar acestea sunt mai multe decât vrem să credem - constituie *afirmaţii metafizice* extrem de dense, care preced "gramatica". Lor le revine prioritatea formativă asupra conştiinţei umane, determinându-i structura şi regimul de funcţionare. Conştiinţa, psihicul, sunt performate de apriorismul experienţelor religioase decisive şi nu invers.

6) V. *Mircea Eliade*, Ed. Nemira, Buc., 1995, pp.78, 79.

ASPECTE ALE DIALOGULUI RELIGIE – CULTURĂ ÎN ORTODOXIA ACTUALĂ

(Comunicare ţinută la reuniunea româno-italiană cu tema *Il libro e la fede. La ricerca di Dio in un mondo secolarizzato*)

La Madonna di Sant' Alessio (veche icoană bizantină din Edessa, adusă la Roma spre sfârşitul secolului X)

I

Tendinţa dominantă în lumea modernă este aceea de a se subsuma religia culturii, confundându-se astfel două tipuri esenţial diferite de realităţi spirituale. În fapt, religia, cel puţin în tradiţia gândirii creştine, reprezintă *cu totul altceva* şi decât fiecare ramură a culturii în parte, şi decât cultura în ansamblul ei.

Privit **independent de raportul său cu Dumnezeu**, omul poate desfăşura în lume două feluri de activităţi (conforme "dublei naturi" a fiinţei sale): unele *materiale*, alcătuind ceea ce numim îndeobşte *civilizaţie*, iar altele *spirituale*, alcătuind ceea ce numim îndeobşte *cultură*. Această distincţie "spengleriană" între *cultură* şi *civilizaţie* (reflectând, într-un fel, evoluţia divergentă a conceptelor respective în spaţiul german şi în cel francez) rămâne foarte utilă şi se impune astăzi poate mai mult decât ieri (dincolo de succesiunea "biologizant-mecanicistă" pe care o teoretizase gânditorul german). Din păcate, ele se confundă adesea, mai mult sau mai puţin deliberat, nu doar în limbajul curent, dar şi în anumite studii specializate, ajungându-se până la formulări de tipul "cultură materială" sau "civilizaţie spirituală", care întreţin şi adâncesc confuzia, în loc să o înlăture. În orice caz, civilizaţia şi cultura sunt deopotrivă *produse naturale ale geniului omenesc* şi reprezintă titlul nostru de noblete *în perspectivă istorică*.

Privit **în raportul său cu Dumnezeu**, deci cu *spiritul absolut*, omul este predispus, prin latura *spirituală* a fiinţei sale, nu doar la o activitate de tip *cultural* (ce se poate desfăşura, până la urmă, şi cu Dumnezeu, şi fără Dumnezeu), ci şi la o activitate de tip *religios* (în care Dumnezeu rămâne factor indispensabil şi primordial). Există, prin urmare, o sferă a *spiritualităţii*, de care ţin, principial vorbind, atât religia cât şi cultura. Dar, în vreme ce cultura are o *origine naturală* şi o *finalitate istorică*, religia are *origine supra-naturală* (revelaţia) şi *finalitate supra-istorică* (mântuirea).

Se scapă adeseori din vedere un aspect esenţial: orice religie autentică se cere *asumată prin credinţă*, iar adevăratul început al vieţii religioase se face prin *opţiunea* categorică pentru *o religie* ("Să nu ai alţi Dumnezei în afară de Mine!"). Cine se arată dispus *să acorde credit* la toate, acela *nu crede*, cu adevărat, în nimic. Acest gen de "deschidere" spirituală este specific şi chiar indispensabil *mentalităţii culturale* (care se bazează pe *însumare*), dar nu şi *mentalităţii religioase* (care se bazează pe *opţiune*). Cel ce-şi zice "credincios", pretinzând "a crede" în acelaşi timp, bunăoară, şi-n Hristos şi-n Buddha, şi-n înviere şi-n reîncarnare, este ori naiv ori năuc. Religia – oricare ar fi ea – este un *absolut* în care nu se poate crede *relativ*. Orice dez-absolutizare te aşază în afara religiosului: poţi fi un ins cumsecade, "cult" şi "emancipat", dar "om religios" nu te mai poţi numi. "Donjuanismul" religios, flirtul cu mai multe religii deodată, nu poate fi decât semn de "uşurătate" sufletească. De altfel, e un adevăr istoriceşte verificat că eclectismul marchează epocile de criză moral-spirituală, religiile stingându-se în eclectism, aşa cum culturile se sting uneori în civilizaţie.

Pe de altă parte, e un adevăr de-acum banal că manifestările culturale în genere, s-au născut din viaţa religioasă şi în slujba acesteia. Cazul originii artelor este cel mai notoriu. Nimeni nu mai contestă astăzi că primele manifestări artistice ale omului – bunăoară, picturile rupestre – aveau o semnificaţie magico-religioasă; s-a vorbit chiar, în legătură cu ele, de o "religie a cavernelor" (A. Leroi-Gourhan), puternic contaminată de magie. Nu doar artele plastice, ci şi toate celelalte arte tradiţionale (de la muzică şi dans la poezie şi teatru) şi-au început istoria în sfera sacrului; *cultura* este – nu doar lingvistic – derivată din *cult* ("... e rezultatul diferenţierii şi extensiunii cultului", zicea Berdiaev, dezvoltând ipoteza mai veche a lui Burckhardt).

Prin urmare, *condiţia originară* a culturii este aceea de *a lucra cu mijloace relative în slujba absolutului*. Istoria spirituală a omului reprezintă un lung şi complex dialog între religie şi cultură. Au existat epoci în care religia a fost dominantă, subordonându-şi manifestările culturale, aşa cum au existat şi epoci în care primatul a revenit culturii, cu orgoliile ei autonome. Această deplasare de *accent* pare să aibă un caracter oarecum regulat, epocile *teocentrice*, axate pe "revelaţia" *sacrului* (cum au fost Antichitatea timpurie şi Evul Mediu), alternând cu epocile *antropocentrice*, axate pe "revelaţia" *profanului* (cum au fost Antichitatea clasică şi Modernitatea). Pe de o parte, omul care-şi *adoră zeii*; pe de altă parte, omul care *se adoră pe sine însuşi*. Pe de o parte, *credinţa* şi *smerenia*, altoite pe "sentimentul stării de creatură" (Rudolf Otto); pe de altă parte, *raţiunea* şi *orgoliul*, altoite pe aserţiunea că omul ar fi "măsura a tuturor lucrurilor" (Protagoras). Pe de o parte obsesia *iluminării mistice* şi a *mântuirii* în eternitate; pe de altă parte, obsesia *cunoaşterii* de tip luciferic şi a *creaţiei* înlăuntrul acestui "veac". Sau, cu formula augustiniană: "Două iubiri au durat două cetăţi: una a iubirii de Dumnezeu, duse până la uitarea de sine; alta a iubirii de sine, duse până la uitarea de Dumnezeu" (*De civitate Dei*, XIV, 28).

Rezultă de aici două mari tipuri de cultură: *cultura ancillară* (de la lat. *ancilla*, "cea care slujeşte"), specifică epocilor teocentrice, de esenţă "serafică", şi *cultura autonomă*, specifică epocilor antropocentrice, de esenţă "luciferică". Geniul creator şi iscoditor al omului (interpretabil, în termeni creştini, ca o consecinţă a statului ontologic al fiinţei umane, făcute "după chipul şi asemănarea" Creatorului) poate lucra *în numele lui Dumnezeu* şi *pentru Dumnezeu*, sau poate lucra *în nume propriu* şi *împotriva lui Dumnezeu*.

Oricum, religia nu trebuie confundată nici cu cultura în genere, nici cu cultura religioasă (ancillară) în particular. Deşi aparţin sferei comune a spiritualităţii, religia a fost şi rămâne *altceva* decât cultura, pe care o poate cataliza, dar cu care nu se poate identifica. În cultura românească, problema a fost viu dezbătută în perioada interbelică, pornindu-se mai ales de la marea vogă a filosofiei lui Lucian Blaga (două dintre cărţile acestuia, *Orizont şi stil* şi *Artă şi valoare* – prima tipărită la Milano, în 1946, a doua rămasă în manuscris, la Bompiani – au fost traduse şi în limba italiană de Antonio Banfi, care le-a şi prezentat în două texte incluse în volumul postum Antonio Banfi, *Filosofia dell'arte*, scelta, introduzione e note di Dino Formaggio, Editori Riuniti, Roma, 1962). Lucian Blaga (mai cu seamă în a sa *Trilogie a valorilor*) – călcând pe urme cu deosebire nemţeşti – prezenta religia ca pe o ramură a culturii. Teoretizând atotputernicia stilurilor culturale (determinate de "categoriile abisale" ale subconştientului), el considera că religiile se supun şi ele fatalităţii factorilor stilistici. I s-a reproşat, pe bună dreptate, că afirmaţia este valabilă doar pentru anumite aspecte formale ale religiilor (cu precădere ale celor aşa-zis "naturale"), pentru plăsmuirile mitice sau pentru anumite "aventuri" parareligioase. Altminteri, observa teologul Nichifor Crainic, marile religii (şi mai cu seamă creştinismul) nu se supun "legilor genetice obişnuite după care se nasc şi mor formele artei, ale filosofiei, ale culturii în genere", căci religia autentică are (şi) o origine supranaturală (*Puncte cardinale în haos*, Bucureşti, [1936], p. 179; "Raportul genetic dintre religie şi cultură" va fi tratat mai sistematic şi mai detaliat în volumul *Nostalgia Paradisului*). Concepţia filosofică a lui Blaga, cu toate sugestiile şi seducţiile ei, s-a dovedit de altfel destul de vulnerabilă în faţa unei critici severe şi avizate, întreprinse – nu numai dintr-un punct de vedere strict teologic, ci şi dintr-unul mai larg filosofic – de către părintele Dumitru Stăniloae (*Poziţia d-lui Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie*, Sibiu, 1942), devenit ulterior unul dintre cei mai importanţi teologi ai Ortodoxiei contemporane. Cei ce caută să treacă religia prin patul procustian al culturii, chiar dacă lasă impresia că o preţuiesc, nu-i sunt decât adversari camuflaţi. Astfel, scria D. Stăniloae, "Dl. Blaga procedează cu religia ca unul care sugrumă pe cineva spunându-i vorbe de mângâiere" (ed. cit. – p. 37).

Prin urmare, religia nu este subordonată culturii, ci mai degrabă *supraordonată* acesteia. În istoria spirituală a lumii, nu religiile s-au altoit pe culturi, ci culturile s-au altoit pe religii. Culturile antireligioase sunt culturi "matricide", expresii ale perversiunii, ale "ieşirii din fire". Culturile ancillare sunt "instrumente" ale mântuirii, "vehicule" spre Dumnezeu. Culturile autonome nu sunt decât straniі tentative ale omului secularizat de a-şi legitima solitudinea ontologică.

Noi trăim spasmotic astăzi, pe cât se pare, amurgul unei epoci antropocentrice, de cultură autonomă. Dacă alternanţa despre care vorbeam nu este o iluzie, atunci ne aşteaptă, într-un viitor nedefinit, zorii unei alte epoci

(continuare în pag. 5)

* Acest *convegno*, reunind editori de carte religioasă din Italia şi România, s-a desfăşurat în zilele de 10 şi 11 decembrie 1998, la Academia Română din Roma, fiind organizat de Ambasada României pe lângă Sfântul Scaun, în colaborare cu Uniunea Editorilor şi Librarilor Catolici Italieni (U.E.L.C.I.). Din ţară, au fost reprezentate edîturile Anastasia, Arhidiecezana Cluj, Ars Longa, Dacia, Editura Arhiepiscopiei Catolice din Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, Puncte Cardinale, Viaţa Creştină. Rămâne regretabil că nu au răspuns invitaţiilor în primul rând câteva edituri religioase importante, precum cea a Institutului Biblic sau Deisis, dar şi câteva edituri laice care au scos de-a lungul vremii şi carte religioasă (Humanitas, Polirom etc.). Din partea italiană au fost prezente edituri reputate precum: Ancora, Centro Ambrosiano, Città Nuova, Dehoniane, La Scuola, Morcelliana, Paoline, SEI, Studium, Urbaniana University Press etc. La deschiderea lucrărilor au luat cuvântul regretatul Marian Papahagi (directorul instituţiei care a găzduit întâlnirea), Excelenţa Sa, D-l Teodor Baconsky (ambasadorul României pe lângă Sfântul Scaun şi iniţiatorul reuniunii), D-l Giovanni Battista Dadda (reprezentant oficial al U.E.L.C.I.) şi Eminenţa Sa, Cardinalul Paul Poupard (preşedinte al Consiliului Pontifical al Culturii). De-a lungul celor două zile, au vorbit, printre alţii: prof. Ana Andreescu (reprezentând Ministerul Culturii din România), prof. Francisca Băltăceanu, prof. Cesare Bissoli, Pierluigi Cabri, prof. Vincenzo Cappelletti, prof. Mario Cattaneo, Pr. Fabio Ciardi, prof. Piero Coda, Smaranda Cosmin Tuchilă (principala moderatoare din partea română), Giovanni Battista Dadda (principalul moderator din partea italiană), Dan Damaschin, prof. Mihai Gherman, pr. Ştefan Iloae, pr. Juvenalie Ionaşcu, Giuseppe Lazzaro, prof. Gaspare Mura, poetul Adrian Popescu, Smaranda şi Christian Tămaş etc. (am respectat ordinea alfabetică). Desigur, partea română a fost cea care a avut multe de învăţat, mai ales sub aspect tehnic şi organizatoric...

(urmare din pag. 4)

teocentrice, de cultură ancillară. Poate acel "nou Ev Mediu" profeţit prea devreme de Berdiaev şi căruia post-modernismul i-ar putea fi un soi de "alexandrinism"... În orice caz, "nostalgia Evului Mediu", în sens creştin, sau nostalgia Tradiţiei, în sens guénonian, nu reprezintă, principial, vreo formă de paseism istoric, cum îşi închipuie unii, ci tentativa de recuperare a *esenţialului* pierdut. Raportându-ne la factorul "timp", nu este vorba nici de *sin-cronie*, nici de *dia-cronie*, ci mai degrabă de necesitatea spirituală a unei *meta-cronii* soteriologice.

II

Având conştiinţa sau numai intuiţia acestei deosebiri esenţiale între religie şi cultură, lumea ortodoxă de azi, abia ieşită de sub teroarea ateismului comunist, manifestă tendinţa unui anume radicalism religios, mergând până la diabolizarea globală şi apriorică a culturii moderne, pe care o receptează ca pe un factor dizolvant, căruia este nepregătită să i se opună cu arme academice.

Anul trecut, spre exemplu, în Rusia, la Ekaterinburg, s-a întâmplat un fapt pe cât de incredibil, pe atât de îngrijorător: ierarhul locului respectiv, episcopul Nikon, a decis scoaterea din biblioteca Seminarului Teologic şi arderea în piaţa publică a cărţilor unor teologi ruşi din exil, consideraţi a fi trădat puritatea Ortodoxiei, nu neapărat prin concesii dogmatice, cât printr-o prea mare deschidere spre actualitate şi spre valorile culturale ale Occidentului! Din declaraţiile destul de confuze ale unor membri ai eparhiei şi ale unor elevi ai Seminarului Teologic, rezultă o suspiciune primitivă faţă de discursul teologic prea "cultural", prin care, insinua cineva, "poţi să ajungi în altă parte"... "Ereticii" vinovaţi de "tâlmăcirea liberă a învăţăturii lui Hristos" se numesc Aleksandr Schmemann, Ioan Meyendorf, Aleksandr Men şi Nikolai Afanasiev! Deşi nu s-au numărat printre victimele recente ale barbariei pravoslavnice, nici un Paul Evdokimov sau un Vladimir Lossky nu sunt prea agreaţi în Rusia...

Răsăritul pare să reitereze, printr-un anacronism deconcertant, anumite atitudini radicale, de care şi Apusul s-a făcut vinovat cândva, dar pe care le-a depăşit demult. Straniu este că radicaliştii ortodocşi de azi, porniţi să se războiască nu doar cu oamenii, dar şi cu cărţile, nu uită niciodată să le reproşeze catolicilor trecutul inchizitorial!

Abia ieşit din "noaptea barbară", care-l înstrăinase de izvoarele culturii antice, dar şi de Părinţii greci ai Bisericii, Apusul a cunoscut, cu secole în urmă, violenţa Inchiziţiei sau suficienţa acelui *graecum est, non legitur*. Răsăritul de astăzi, ieşit dintr-o nouă "noapte barbară", care l-a înstrăinat de Europa occidentală şi de tehnicile culturii moderne, pare să trăiască aceeaşi ispită a "fundamentalismului" sau a suficienţei izolaţioniste (sub forma unui soi de... *latinum est, non legitur*).

Elegitim să ne întrebăm, nu cu reproşuri indignate, ci cu îndurerată iubire, care sunt explicaţiile acestei stări de lucruri şi care ar fi căile de a o depăşi. Căci de soluţionarea acestei crize conjuncturale depinde unitatea lumii creştine şi salvarea tradiţiei europene.

Desigur, tensiunile dintre Occident şi Orient au şi vechi rădăcini istorice. Acest impas al trecutului poate fi

ASPECTE ALE DIALOGULUI RELIGIE – CULTURĂ ÎN ORTODOXIA ACTUALĂ

însă depăşit în multe privinţe, cum s-a şi dovedit în deceniile din urmă. Din nefericire, dincolo de divergenţele confesionale, Ortodoxia se simte agresată în temeiurile ei de invazia culturii secularizate a Occidentului contemporan. Îngrijorată de tendinţele dizolvante ale acestei culturi, o mare parte a lumii ortodoxe se crede datoare să se supere pe însuşi discursul de tip cultural. Hipersensibilizată de lungile decenii de prigoană politico-ideologică, ea tinde să vadă în laicismul democratic un fel de continuare "cosmetizată" a ateismului comunist. Unei culturi fără Dumnezeu ea crede că-i preferabil să-i opună o religie fără cultură.

Ceea ce uită numeroşii adepţi ai acestei poziţii elementare şi exclusiviste este tocmai marea lecţie fundatoare a propriei lor tradiţii. Ivit în vremurile de prelungită agonie a culturii păgâne, creştinismul primelor secole a ştiut să combată această cultură cu chiar uneltele ei. Sfinţii Părinţi au fost, în majoritatea lor covârşitoare, mânuitori eruditi şi subtili ai formelor culturii greco-latine, pe care le-au pus în slujba noilor conţinuturi de credinţă. De la Origen şi Clement din Alexandria până la marii capadocieni, de la Ieronim şi Augustin până la Maxim Mărturisitorul şi Ioan Damaschin, ei s-au delimitat critic de spiritul culturii păgâne, dar n-au ignorat şi n-au refuzat instrumentele pe care aceasta li le oferea. Buna pregătire culturală le-a sporit şi creditul, şi eficienţa: păgânismul a fost învins pe limba lui. Cu o desăvârşită înţelepciune, ei au realizat o dublă performanţă: aceea de a salva ceea ce era viabil din cultura lumii vechi şi aceea de a oferi, dintru început, un instrumentar cultural noii lumi creştine. Geniul natural al Eladei şi-a găsit împlinirea "postumă" în lumina supra-naturală a Revelaţiei. Platonismul, neoplatonismul şi aristotelismul au intrat transfigurate în cetatea lui Dumnezeu. În felul acesta, între cele două lumi a existat o ruptură spirituală, dar o continuitate funcţională. Ordinea creştină nu e distructivă, ci *integratoare*; ea nu anulează, ci *converteşte*. Cultura a suferit atunci o *metanoia*, o mutaţie ontologică şi axiologică, sub semnul biruitor al Crucii. Şi de o *metanoia* e nevoie şi astăzi. Panica în faţa culturii nu este semn de putere, ci de slăbiciune. Religia nu se confundă cu cultura, dar nici nu este incompatibilă cu ea. Religiile dau suflet culturilor, iar culturile dau trup religiilor.

Beneficiind de un mai lung exerciţiu al modernităţii, într-un cadru istoric mai puţin contorsionat, învăţând poate şi din mai vechile lui erori post-medievale, creştinismul occidental s-a priceput să reacţioneze mai complex la provocările secularizării. El a înţeles că trebuie să recucerească lumea *dinlăuntrul culturii*, iar nu din afara ei. Ortodoxia, oricâte puncte de divergenţă ar păstra cu creştinismul occidental, s-ar cuveni să-i preţuiască exigenţele culturale şi strategiile civilizatorii. Aşa cum Occidentul barbarizat a reînvăţat cândva lecţia culturii de la Bizanţul ortodox şi imperial, tot aşa s-ar cuveni astăzi ca Orientul barbarizat să reînveţe lecţia culturii de la un Occident care şi-a însuşit o bine, contrazicând prejudecata ideologică a "obscurantismului religios".

Având un model *diacronic* în Tradiţia patristico-bizantină şi un model *sincronic* în creştinismul occidental de azi, Ortodoxia trebuie să se deschidă culturii, fără a-şi sacrifica temeiurile (aşa cum au ştiut s-o facă câtiva mari teologi ai Răsăritului contemporan, printre care şi părintele D. Stăniloae). Iar dacă în cultura secularizată simte a avea un adversar primejdios, atunci să-şi reamintească adevărul elementar că, pentru a fi combătut eficient, adversarul trebuie bine cunoscut, ba chiar învins cu propriile lui arme. Altminteri orice frondă rămâne sterilă.

Lumea creştină se confruntă, în ansamblul ei, cu provocările tot mai perverse ale spiritului secular. Dacă marile confesiuni istorice nu vor avea înţelepciunea şi disponibilitatea de a-şi reuni forţele şi vocaţiile, deopotrivă mistice, morale şi culturale, în acest adevărat Armaghedon spiritual, atunci creştinismul secolului XXI va cunoaşte o criză fără precedent. Dacă *unirea* Bisericilor creştine pare încă o frumoasă şi nobilă utopie, *unitatea* lor de *acţiune* şi *re-acţiune* împotriva adversarilor comuni ar putea fi o realitate exemplară a trăirii întru Hristos, o formă de soteriologie infraistorică, mărturisitoare şi creatoare *ad maiorem Dei gloriam*.

Răzvan CODRESCU

I. P. CULIANU şi "schimbarea de paradigmă" în istoria religiilor

(urmare din pag. 3)

Mai suspectă este ralierea, în privinţa originii riturilor, la explicaţia unor biologi şi psihanalişti jungieni, potrivit cărora ele ar deriva din anumite instincte şi "rituri" din lumea animală. Această soluţie, care reduce ritualurile la un soi de tropisme, i se pare "...pentru moment, unica poziţie acceptabilă" (*op.cit.*, p.107). Cât despre transcendenţa spirituală, o respinge trunşant ca neverificabilă empiric (!), păzind cu strictеţe sfatul lui L. Wittgenstein despre "metoda justă a filosofiei": "...să nu se spună nimic altceva decât ce se poate spune", iar dacă "...cineva ar vrea să spună ceva metafizic, să demonstreze că nu a dat nici o semnificaţie vreunuia dintre semnele propoziţiilor sale."[7]

Desigur, oricine îşi va da seama de îndată că este imposibil *să spui* ceva, nu neapărat metafizic, fără ajutorul semnificanţilor. A crede că se pot emite semnale fără semnificaţie reprezintă *o contradictio in adjecto*. Dar să presupunem că Wittgenstein se referea la o semnificaţie secundă, la conotaţie. Chiar şi aşa, prescripţia lui rămâne inoperantă nu numai pentru speculaţiile filosofico-religioase, dar şi pentru orice alt domeniu al gândirii umane. Precum a arătat Patrick Suppes, el însuşi un analist al limbajului filosofic, orice formă de cunoaştere, se sprijină, în ultimă instanţă, pe supoziţii de natură metafizică[8], deoarece - continuă ideea filosofului ieşean - aceste supoziţii ale intelectului compun chiar metafizica unui timp. Ea nu e nici adevărată, nici falsă, "ea *este*..., odată cu credinţele şi ştiinţele noastre"[9], astfel că "...cel care propune eliminarea completă a metafizicii, comite el însuşi propoziţii metafizice" (Afloroaei, *loc.cit.*). Ultimele observaţii vin să completeze evaluarea extrem de critică, dar nu mai puţin pertinentă, adresată de Afloroaei direcţiei filosofice postmoderne *vis-à-vis* de metafizică şi religie: "Aproape paradoxal, discursul care se voieşte cu tot dinadinsul postmodern nu se află deloc într-o situaţie singulară. Întrucât el nu recunoaşte o formă mai justă de comprehensiune şi nu poate numi o a treia instanţă în disputa sa cu modernitatea, aceasta suspendă interpretarea ca atare. Gestul său nu diferă prea mult de cel al raţiunii «luminilor»: disolutiv şi diseminator, agresiv şi frivol, el trădează absenţa oricărui reper dincolo de propria sa voinţă. Ca şi cel modern..., el secularizează în definitiv totul. Şi o face aducând orice limbaj - religios, metafizic, istoric - în elementul laic şi exterior al timpului" (*idem*, pp. 236-237).

În acest cadru referenţial se situează o altă concluzie importantă a studiului despre gnoze, aceea că "toate miturile sunt deopotrivă de adevărate" şi "numai puterea le face pe unele mai «adevărate» decât altele" (Culianu, *op.cit.*, p. 340). Ultima parte a propoziţiei lasă a înţelege că religiile ("jocurile minţii"), când nu sunt impuse de-a dreptul de "jocurile puterii", au a suferi imixtiunea acestora, persuasivă sau brutală.

Faptul se verifică mai mult pentru fazele posterioare preluării puterii politice şi, se pare, nu pentru toate religiile. În orice caz, curentele mistice şi ascetice de pretutindeni au rămas străine de influenţele politice, ca şi de tentaţiile utilizării lor. Convertirile silite au loc numai după ce seducţia exercitată de o nouă perspectivă spirituală asupra unor minţi (prin experienţă directă, cuvânt, faptă, puterea exemplului) le exaltă suficient pentru a le insufla hotărârea de a constitui primele nuclee de putere. Nu putem să nu fim de acord cu remarca de bun simţ a lui Thomas Carlyle în ce priveşte propagarea unei noi religii. Înainte ca orice manipulare politică să fie posibilă, expansiunea ei nu se explică prin sabie, căci "la început orice părere nouă este tocmai *o minoritate la unu* (...) Un singur om din lumea întreagă crede în ea (...) Dacă *el* va lua o sabie şi va încerca să o răspândească, nu va reuşi mare lucru."[10]

Florea TIBERIAN

(va urma)

7) *Tractatus logico-philosophicus*, *apud* Culianu, *op.cit.*, pp.76-77.

8) *Apud* Şt. Afloroaei, *Cum este posibilă filosofia în Estul Europei*, Ed. Polirom, Iaşi, 1997, pp. 265-266.

9) Aceeaşi situaţie o surprinde M. Eliade când arată că produsele şi creativitatea folclorică folosesc materiale în care teoria e deja conţinută. V., *interalia*, *Comentarii la legenda Meşterului Manole*, inclusă în antologia *Drumul spre centru*, Ed. Humanitas, Buc., 1991, p. 400.

10) *Cultul eroilor*, Institutul European, Iaşi, 1996, p.78.

TRADIȚIA BIZANTINĂ ȘI CREAȚIA MUZICALĂ ROMÂNEASCĂ

Doresc să consemnez aici corelația sublimă între ortodoxism și muzica bizantină, pornind de la sensul profund al cuvintelor lui Mircea Eliade: "Ortodoxia e, pentru noi, Creștinismul autentic, care trebuie actualizat în proaspete și calde fapte sufletești. Trebuie să fim creștini - pentru a găsi un sens vieții, sens care să întreacă simpla umanitate, și să cuprindă din acel suc al metafizicii, care singur ne orientează. Creștinismul ne luminează o axă centrală în Univers și în noi înșine. Acele conștiințe care trăiesc efectiv o viață sufletească - nu pot îndepărta altfel sentimentul tragic al existenței decât prin creștinism".

Muzica bizantină, pe fond românesc, s-a născut din îmbinarea armonioasă dintre cântecul din mirifica Eladă și psalmodia ebraică. Ea a fost monodică, iar melosul respectiv a reliefat o policromie de game și de ritmuri - neîncadrate în măsuri - și o arhitectură bazată pe principiul variației continue. Răscolitorul cărturar Dan Botta consemna următoarele: "Arta bizantină, în care formele canonice ale spiritului grec ajung la o severitate și o rigiditate de piatră, a multiplicat, cum era și firesc, semnele prozodice pe texte. Bizantinii cunoșteau opera acestei magii a versului. Evlavia nu e inspirată numai de textul brut, de seria de reprezentări elementare ale graiului, ci ea este mai mult produsul unei puteri incantatorii și implicit al unui ritm în care zac esențele milei, ale durerii sau ale morții. Muzica Bizanțului nu cunoștea ceea ce numim armonie. Ea era, ca și muzica imnurilor antice, monodică. Fiică a tradiției clasice, ea a cunoscut doar ritmul procesional, acea blândă majestate, acea severitate senină pe care statuarii antici o înscriau în frizele templelor.

Bizanțul a dăruit însă monodiei clasice o varietate, o plenitudine fără seamăn de ritmuri. Nuanțele unei bogate armonii par a stărui ascunse, în firul ceresc, de infinite lungimi, al cântării bizantine. Până la Bizanț, muzica antică suferă aceleași transformări ca și plastica frizelor. Din umană, devine ascetică; din spiritualistă, devine mistică..."

La finele secolului al 18-lea, influențele artei sonore din vestul european i-au determinat pe compozitorii noștri să scrie pe mai multe voci și să-și însușească tehnica de creație din marile epoci (culturale) ale Apusului. Ceea ce nu înseamnă că au neglijat splendidele imne bizantine, ale înaintașilor, de o grandoare austeră și hieratică. În această ambianță, a corespondențelor spirituale dintre literatura, plastica și muzica bizantină, vom prețui atât pe compozitorii imnografi - sau "compozitorii monodici" - cât și pe marii anonimi care considerau că muzica s-a născut în climatul rugăciunii, sub cerul ideologiei christice, și că nu este nevoie ca autorii respectivi să-și iscălească opusurile. Cel ce a studiat și s-a impus - plenar - și pe plan internațional, în ceea ce privește muzica bizantină, a fost părintele I.D. Petrescu, despre care același Dan Botta a scris că: "Problemele de tehnică poetică, strict legate de problemele muzicii, ne-au făcut să cercetăm de curând cartea plină de învățătură a părintelui Petrescu de la biserica Visarion". Ca apoi să adauge: "O artă atât de ritmică, în care tonurile transparente, cu luminozități de frescă, erau chemate să invoce harul, nu putea recurge decât la nobilul diatonism grecesc. Toate nuanțele umbrei, chiar în arta veche le aducea chromatismul și enharmonismul asiatic, și pe care le profesau la petreceri auleții citariștii, fără părăsite ca expresii ale vulgarității. Bizanțul înflorea în divin.

Cartea părintelui Petrescu ne îndeamnă spre această mare lumină, din care lumea medievală și-a tras toate ale ei. Prin transparența supraființească a cântărilor pe cari le închide, ea evocă acea viziune de rai pe care cruciații din cronica lui Villehardouin au avut-o în fața celor o mie de cupole de aur ale Constantinopolei".

Vă vom prezenta, succint principalele școli componistice religioase, de după anul 1800, cristalizate pe pământul fostei "Dacii Felix". Era firesc, ca la început, cântarea nouă bazată pe armonie, polifonie și o formă de tip vest-european să sufere influențe. În acest context ne referim la cele venite din constelația romantismului muzical german și, în acest sens, sunt caractristice lucrările lui Alexandru Flechtenmacher, Ioan Andrei sau Eduard Wachmann. Continuând creator această linie a celor trei "germani filo-români", compozitorii din nordul Moldovei, în frunte cu Ciprian Porumbescu, Isidor Vorobchievici, Eusebie și Gheorghe Mandicevschi, cei din Banat, în frunte cu Ion Vidu și Timotei Popovici, cei din Muntenia, în frunte cu George Stephanescu și cei din Transilvania, în frunte cu Iacob Mureșianu și Gheorghe Dima, au dat naștere la piese de cult în care se remarcă o îmbinare armonioasă a mijloacelor de expresie ale artei sonore romantice germane cu cele din străvechea muzică bizantină - ulterior, în urma influențelor orientale, devenită muzică psaltică. Un caz

HRISTOS *ACHEIROPOIETOS*
("Cel nefăcut de mână omenească")

aparte îl constituie Gavril Muzicescu, înrâurit de liturghia rusă. Este, în mare vorbind, un "compromis fericit" - ca să-l citâm pe Zeno Vancea... Iar lucrările, valoroase. La finele secolului al 19-lea și la începutul secolului 20, se impune "Curentul tradiționalist", cel care îl are ca exponenți pe marii artiști Dumitru G. Kiriac, Gheorghe Cucu, Theodor Teodorescu, Ioan Chirescu, Nicolae Lungu și mulți alții, ce pornesc de la muzica bizantină și psaltică și, mai ales, de la mișcătoarea și milenara noastră melodie de strană. În cartea noastră Muzica corală românească, *apărută în cadrul Editurii Muzicale, în anul 1966, deci în plină societate comunistă, la pagina 341 am evidențiat următoarele: "Cel mai realizat moment din muzica noastră corală bisericească îl constituie* curentul tradiționalist, *curentul ce cultivă cu precădere cântarea de strană, strâns legată de cântecul popular românesc, contribuind în acest fel la crearea mult așteptatului stil autohton. În ciuda împotrivirilor violente ale oficialităților, dar mai ales ale conducerii Bisericii Ortodoxe, ce considera nejustă și aproape imposibilă tratarea corală a cântecului de strană, deoarece s-ar crea un stil impur, aceste arhaice melodii neputând fi transcrise în notația europeană, un număr considerabil de creatori deosebit de dotați au scris și alte lucrări legate de cult în acest stil autentic, ajungând în scurtă vreme la o reușită deplină". Ca apoi, la pagina 343, să subliniez că "Punctul culminant al muzicii religioase în epoca dintre cele două războaie este atins de Paul Constantinescu în* Oratoriul de Crăciun *(1936) pentru soliști, cor și orchestră și în* Patimile Domnului *(1943) -oratoriul pentru soliști, cor și orchestră, pe texte bizantine din epoca medievală, descifrate, traduse și rânduite de I. D. Petrescu. Arta sa reprezintă o prelucrare creatoare a stilului lui D.G. Kiriac, dar și o renaștere a vechii muzici bizantine. Din acest punct de vedere, cele două oratorii pot fi considerate pe drept cuvânt ca având o importanță covârșitoare în muzica universală, la care se adaugă atât noblețea expresiei, cât și noutatea limbajului folosit." Nelipsind nici considerațiile asupra cântecelor de Crăciun: "Un alt gen cultivat de aproape toți compozitorii români, sub forma unor simple prelucrări de folclor, îl constituie colindul și cântecul de stea. Melosul lor modal, de o rară frumusețe și cu o originalitate deplină, ritmică variată, mai întotdeauna asimetrică, au fost tratate și dezvoltate cu succes mai ales de compozitori ca D.G. Kiriac, Gheorghe Cucu, Teodor Teodorescu, Sabin V. Drăgoi, Ioan D. Chirescu, Dimitrie Cuclin, Roman Vlad și introduse mai apoi în muzica simfonică de George Enescu, Mihail Andricu, Mihail Jora, Sabin V. Drăgoi, Marțian Negrea, Paul Constantinescu, Sigismund Toduță, Zeno Vancea și de către mulți dintre tinerii compozitori din zilele noastre."*

Așa cum consemnează talentata muziciană Irinel Anghel, în a sa carte Orientări, direcții, curente ale muzicii românești din a doua jumătate a secolului XX, *apărută în cadrul Editurii Muzicale a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, 1998, în contextul euforiilor religioase s-a impus un nou tip de neobizantism. Se cuvine a cita următoarele, consemnate la pagina 11: "Având o arie ceva mai largă de raportare stilistică decât muzica folclorică (reperată cel puțin teoretic strict spațiului românesc), arta sonoră de inspirație bizantină urmează totuși aceleași trasee, cu revenirile aferente la diferite niveluri parcurse deja: de la bizantinismul frust preluat în creația contemporană la prefigurarea unei lumi muzicale metabizantine. Actul estetic astfel rezultat poate avea, în consecință, fie o coloratură locală, individuală (bizantinismul românesc, spre exemplu), fie mult mai generoasă, surprinzând, prin modelarea unor arhetipuri ale muzicii și spiritualității bizantine, întreaga arie de reflectare a acesteia, potențialitățile ei universale."*

Din toate acestea reiese că ortodoxismul românesc a fost, este și rămâne marele univers al inspirației pentru compozitorii români din toate generațiile, iar în această ambianță spirituală, muzica bizantină și psaltică a constituit ceea ce pentru drumețul curajos a semnificat "steaua polară". Literatura, plastica și muzica din vremuri de demult, ca și cele din zilele noastre, s-au înfrățit, dând naștere la o cultură sublimă, aceea a creștinismului ortodox.

Vom încheia citând un fragment semnificativ din eseul lui Dan Botta intitulat Frumosul românesc: *"Opera de artă răsfrânge - cum ar răsfrânge marea coloritul specific al coastei - stilul pământului în care s-a născut. Și precum marea nu restituie caracterul momentaan, local, pitoresc, al pământului, ci poartă până la mari depărtări nuanța indefinită, coloritul aș spune liric, general, al acestuia, tot așa stilul pământului nu e restituit niciodată de operele de pitoresc , de dorită colorare specifică, ci de acelea care întind până departe sufletul lor inspirat. E un paradox acesta - și semnul unei damnații, desigur, - că tocmai acele lucrări care ating un maximum de abnegație și tind a se dezrobi de timpul și spațiul contigențial, poartă mai limpede și mai viu, să zicem, caracterele patriei. Eroic și lucid, mistic și pasionat, omul e făurit ca o piatră misterios alintată de valuri, de elementele pământului său. Și tot așa gândurile sale. Sub un cer înalt, limpede, static, pe un pământ așezat de marmoră, în care palmii poartă pe frunte o răcoare și o liniște de templu, se va ivi o artă ale cărei constante vor fi claritate, majestate, euritmie."*

DORU POPOVICI

ȘTIINȚA ÎL CĂUTĂ PE DUMNEZEU

Realizările științei moderne par să intre în contradicție cu religia. Dar pentru un număr mereu mai mare de savanți occidentali, aceleași descoperiri oferă suport spiritualității și dau indicii asupra naturii lui Dumnezeu.

Acesta este subiectul pe care vestita revistă *NEWSWEEK* îl găzduiește în mod predilect în numărul ei din 27 iulie 1998. Sharon Begin a intervievat o seamă de savanți eminenți cu privire la relația dintre știință și religie. Și, în disprețul corpului de prejudecăți contemporane ale omului comun, autoarea conchide că *știința Îl găsește pe Dumnezeu*.

De exemplu, Allan Sandage, în copilărie un "ateist practicant" (!), după ce a petrecut o viață întreagă sfredelind, ca astronom, cerurile, declară: *"Știința m-a adus la concluzia că lumea e mult mai complicată decât poate știința să explice (...) Doar prin supranatural poți înțelege misterul existenței"*.

Spațiul civilizației creștine este, deloc întâmplător, locul unde s-a odrăslit metoda experimentală. Orientul extrem nu se interesa de investigarea naturii, socotită perisabilă și chiar iluzorie. Islamicii, în ciuda performanțelor din algebră, au lăsat misterele fizicii în mâinile lui Allah și în cărțile lui Aristotel. În schimb, Biblia, cu accentul ei pus pe creația specială și cu distincția sacru/profan (așa cum arată cercetările lui Pierre Chaunu), a impregnat mediul spiritual care a facilitat savanților o apropiere fertilă de natură, într-un mod favorabil științei. Universul creat de un Dumnezeu rațional trebuia să fie un univers rațional și convergent cu mintea umană. Aceasta este presupoziția de bază a științei, operaționalizată în epoca modernă cu aportul uriaș al teologiei. Din contră, azi știința a fost confiscată de filosofii care se află într-o gravă adversitate cu axiomele care fac posibilă știința însăși. De pildă, recursul sistematic la ideea de "hazard" ca mecanism ziditor al arhitecturii nespus de complexe a Universului. Hazardul a devenit astăzi, în opoziție cu toate principiile fondatoare ale științei, *zeul evoluționist al lacunelor*. El justifică ceea ce este cea mai mare dintre ereziile antiștiințifice contemporane, anume credința obscură că "din haos se naște ordinea" (*order out of chaos*).

Revenind la istorie, un univers creat (conform *Genezei*) era și un univers contingent (care putea, deci, să fi fost sau nu; adică nenecesar, ca una din infinitele posibilități ale lui Dumnezeu). Ca atare, savanții au început să realizeze că legile ce prezidează universul pot fi descoperite prin experiment și nu neapărat deduse din gândirea pură ca la Aristotel. *"Așa a apărut știința experimentală dintr-o doctrină religioasă"*, spune Kenneth Woodward. Încât, continuă el, revoluția științifică din secolul XVII nu chestiona defel existența lui Dumnezeu, ci "geografia sacră" a lui Aristotel, presupunând că pământul și corpurile cerești erau fixe și eterne. Ceea ce pare, privind retrospectiv, conflict între religia medievală și știința emergentă, era mai degrabă contactul ostil dintre aristotelianismul (de care era saturată teologia occidentală a vremii) și noile descoperiri provocatoare și incomode. *"Într-un anume sens, religia s-a ars pentru că s-a înfipt prea tare într-o anumită viziune științifică a lumii, care a fost ulterior abandonată"*, explică Owen Gingetich, profesor de istoria științei la Harvard. Copernic, Galilei, Kepler au demonstrat cu o precizie tot mai mare că pământul și celelalte planete orbitau în jurul soarelui. Dar toți erau creștini devotați, care apărau viziunea aceasta despre univers ca fiind mai demnă de Creator.

Incidentul "Galilei" a fost lămurit recent într-o lumină mai puțin prometeică (vezi cartea lui A. Koestler, *Lunaticii*, Ed. Humanitas, 1995). Aceasta nu a fost niciodată o simplă ciocnire între știință și religie. Galilei a supraevaluat probele pe care le putea oferi și, în mod nechibzuit, l-a caricaturizat pe Papă în scrierile sale. Ori, cum papalitatea era pe vremea aceea instituție publică protejată de lege, iar Inchiziția avea și atribuții penale în statul medieval, arestul lui Galilei nu mai apare ca fiind întru totul arbitrar.

De fapt, conflictul știință-religie a fost detonat la proporții de masă de către iluminiștii francezi, ca bază ideologică de luptă împotriva Bisericii. Un caz polemic în această schemă este însă asasinarea de către revoluționarii francezi ne-obscurantiști a lui Antoine Lavoisier. "Reacționar", întemeietorul chimiei, savant creștin, era prea atașat de o ordine "revolută", împreună cu care trebuia să moară. Episodul nu trebuie uitat, mai ales că el nu încape prea des în manualele de istorie a științei, privilegiu pe care îl are numai cazul nefericitului Giordano Bruno.

Astăzi, universul mecanic, guvernat până în ultima fibră de determinismul legilor fizice (care l-au făcut pe Carl Sagan - ateu și mitograf science-ficționist - să declare că în el *"nu mai este nimic de făcut pentru un Creator"*), este chestionat de fizica cuantică. *"Și cum însuși conceptul de materie a fost dematerializat, nici o filosofie materialistă nu mai poate pretinde că este «științifică»"* (A. Koestler). Revoluția capătă mari proporții. Ea își răsfrânge consecințele și în psihologie (unde sunt puse sub semnul întrebării cele două mari curente pandeterministe: psihanaliza și behaviorismul) sau în sociologiile deterministe ale lui Marx, Spencer și ale urmașilor acestora.

De la George Town la Berkeley, teologi și oameni de știință, care nu mai concep reducerea miracolului vieții la un lanț de reacții biochimice, sau a miracolului creației la un "sughiț" în spațiu și timp, se unesc în institute și proiecte comune, iar tot mai multe cărți de-ale lor poartă nume ca acestea: *Știință și Teologie*, *Credința în Dumnezeu - o nouă eră a științei*, *Ipoteza creației*, *Evoluționismul - o teorie în criză*, *Darwinismul: sfârșitul unui mit* etc.

Fizicienii apreciază că, dacă una dintre marile constante ale universului ar fi fost infinitezimal diferită, atunci atomii și-ar fi pierdut coeziunea, stelele s-ar fi aprins, iar viața nu ar mai fi fost posibilă. John Polkinghorne, care a avut o carieră strălucită ca profesor de fizică la Cambridge, înainte de a deveni preot, arată: *"Atunci când îți dai seama că legile naturii trebuie să fie incredibil de fin acordate pentru a produce universul pe care îl vedem, apare ca firească ideea că universul nu «s-a întâmplat» din senin, ci că trebuie să existe în spatele lui un scop!"*. Charles Townes (laureat Nobel în fizică, în 1964, pentru descoperirea principiilor laserilor) adaugă: *"Mulți au sentimentul că, într-un anumit mod, o inteligență trebuie să fi fost implicată în apariția legilor universului (...) Eu simt prezența puternică și acțiunile unei ființe creatoare, cu mult dincolo de mine și totuși mereu personală și apropiată"*. (Iată că o simplă și delicată potrivire cu teologia ortodoxă - Dumnezeu transcendent prin *ființă* și imanent prin lucrarea *energiilor necreate* - se regăsește spontan la unul dintre liderii fizicii mondiale!). Pentru mulți credincioși, sentimentul divinității, al unei prezențe nevăzute din spatele lumii vizibile, a fost mereu și este concretizat în ideea unui Dumnezeu personal care intervine în lume. Unii savanți găsesc o deschidere remarcabilă pentru astfel de manifestări la nivelul evenimentelor cuantice sau subatomice, unde s-ar putea întrezări un fel de *vad* spre o realitate de substrat, care pune capăt universului newtonian etanșeizat în determinismul lui imanent. *"Mecanica cuantică ne permite să concepem acțiunea specială divină"*, spune R.J. Russel, fizician devenit teolog, fondator al "Centrului pentru Științe Naturale și Teologie" (Berkeley). William Stoeger, profesor de astronomie la Universitatea Arizona, este și preot: *"Da, am avut experiența unui conflict între știință și religie. În clasa a VI-a sau a VII-a!"*. Joel Primack, astrofizician la Universitatea California, arată că cea mai extinsă magnitudine imaginabilă a universului este de 1029 (un 10 urmat de 29 zerouri). Cea mai mică mărime descrie lumea subatomică și este de 10 urmat de 24 zerouri. Oamenii sunt exact la mijloc: *"Oare nu se transformă asta într-o poziție privilegiată?"*. Primack descrie situația aceasta ca o *soul-satisfying cosmology* ("o cosmologie care mulțumește sufletul", pe placul sufletului nostru). În S.U.A., arată *Newsweek*, aproape 90% din americani cred într-un Dumnezeu personal. Totuși (lucru valabil și la noi) William Stoeger avertizează că religia e în pericol de a fi văzută, de oameni nefamiliarizați cu domeniul științei, "ca un anacronism", ceea ce denotă o sensibilitate foarte opacă. S-ar putea produce nenumărate exemple ruinătoare pentru o atare concepție. Sherrington, fondatorul de mare răsunet al neurofiziologiei (și laureat Nobel) l-a avut ca discipol pe Sir John Eccles, și el deținător al premiului Nobel pentru fiziologie (1963). Iată ce declară el: *"Dacă spun că unicitatea persoanei umane nu provine din codul genetic, nu provine din experiență, atunci de unde provine ea? Iată răspunsul meu: dintr-o creație divină. Fiecare persoană este o creație divină"*. Oricât de mult am supune controverselor astfel de enunțuri, este cert că ele îi fac ridicoli și evanescenți pe aceia dintre profesorii de liceu care mai colportează scheme materialiste, sau pe activiștii acelor "secte intelectuale" ce propagă un ateism agresiv, în disprețul total al noilor alternative științifice. Este însă adevărat că și școala românească de apologetică se resimte după moartea ei clinică de sub comunism. Încât, e stringentă nevoie de muncă multă pentru asimilarea noilor dezvoltări din științe. Oricum, un lucru este clar: pe lângă teologi, în acest proiect este chemat să colaboreze atât omul cu vocație științifică, cât și cel cu vocație filosofică.

Vlad MUREȘAN

HOMOSEXUALITATEA DIN PUNCT DE VEDERE MEDICO-SANITAR

Este activitatea homosexuală ceva normal?

Dr. E.R.Fields

"Homosexualii în armată", "Drepturile homosexualilor", "Ei sunt peste tot şi sunt exact ca noi" - aceasta este linia promovată de presa liberală. Este activitatea homosexuală bună pentru armată, şcoli şi societate? Este acest stil de viaţă dezirabil la fel ca o relaţie heterosexuală?

Presa, şcolile, politicienii şi chiar unele biserici promovează ideea că homosexualitatea nu este diferită de uniunea dintre un bărbat şi o femeie. Detaliile şi consecinţele practicilor homosexuale au fost trecute sub tăcere în toate discuţiile şi dezbaterile, chiar şi în cele ale Congresului. Care sunt aceste pericole?

CE FAC HOMOSEXUALII

SIDA a devenit pentru prima oară endemică prin practicile sexuale ale homosexualilor şi de la ei s-a răspândit în alte segmente ale populaţiei. Dacă nu ar fi fost homosexualii, acest pericol nu s-ar fi abătut în asemenea măsură asupra Americii şi Europei, deoarece se răspândeşte mai ales prin practicile lor bizare şi anormale. Bisexualii şi homosexualii toxico-dependenţi infectează populaţia heterosexuală cu SIDA!

În ciuda acestei calamităţi, liberalii susţin că nu există diferenţă între sexul hetero-şi cel homosexual. Pentru a evita să-i şocheze pe oamenii normali, presa pur şi simplu nu arată nici una dintre practicile abominabile ale homosexualilor.

1) **Sexul oral** este practicat de toţi homosexualii. În majoritatea acestor acte ei înghit spermă. Sperma conţine aceiaşi germeni care există în circuitul sanguin. Consecinţa este că înghiţind spermă te expui aceluiaşi risc ca atunci când s-ar consuma sânge uman.

2) **Sexul anal** este practicat de 90% din homosexuali. Grupul studiat de Corey şi Holmes a declarat că a avut în medie 110 parteneri diferiţi şi 68 de raporturi anale pe an.

În timpul raportului anal, rectul devine un recipient, în care se amestecă salivă, fecale, spermă şi toţi germenii din aceste surse. Deoarece peretele rectal este foarte subţire, se întâmplă foarte des să se rupă, permiţând agenţilor contaminatori să intre direct în fluxul sanguin. Acest lucru poate duce şi la transmiterea hepatitei B, altă boală mortală, ce poate fi transmisă nevinovaţilor foarte uşor.

3) **Introducerea mâinii/braţului în anusul partenerului (*fisting*).** În raporturile anormale ale homosexualilor sunt folosite diverse obiecte ce se introduc în anusul partenerului, până acolo că se produc leziuni ireparabile.

4) **Sexul fecal** este practicat de 80% dintre homosexuali. Ei ling, îşi introduc limba în anusul partenerului şi înghit fecale. Acest obicei ne-european şi bizar este principala cauză a hepatitei. După Departamentul de Sănătate Publică din San Francisco, 80% din cele 75,000 cazuri de hepatită din oraş sunt între homosexuali. Hepatita este extrem de contagioasă şi se răspândeşte prin condiţii de igienă necorespunzătoare. Oameni nevinovaţi sunt în pericol de a fi infectaţi cu hepatită de la homosexualii care lucrează în număr mare ca bucătari şi chelneri.

Această practică sexuală este de asemenea responsabilă de răspândirea tifoidei, a herpesului şi a cancerului. Cam 10% din homosexuali admit că mănâncă fecale şi beau urină.

5) **Sexul urinar** este practicat de 29% din homosexuali, care-l numesc *golden shower*. Aceasta înseamnă a bea sau a face spălături cu urină, substanţă extrem de toxică. Consumul de urină poate cauza moartea.

6) **Sadomasochismul** este practicat de 37% din homosexuali. Asta înseamnă că torturează sau sunt torturaţi pentru a obţine plăcere sexuală. Numeroase decese în oraşele cu mulţi homosexuali s-au datorat strangulării "accidentale" în timpul practicării sadomasochismului. La San Francisco autorităţi medicale "îngrijorate" au considerat necesar să organizeze, pe banii contribuabililor, cursuri pentru homosexuali, spre a-i învăţa cum să-şi lege partenerul fără să-l omoare.

7) **Promiscuitatea.** 60% din homosexuali practică sex cu necunoscuţi. Un studiu din 1992, în Seattle, a demonstrat că homosexualul mediu sodomizează într-un an 108 bărbaţi şi înghite spermă de la 48.

CONSECINŢELE MEDICALE ŞI SOCIALE ALE ACTIVITĂŢII HOMOSEXUALE

78% din homosexuali contractează boli transmise pe cale sexuală. Între 39% şi 59% au fost infestaţi cu viermi intestinali, infecţii răspândite doar în ţările lumii a treia. Această promiscuitate este şi singurul motiv pentru care, în 1992, 83% din totalul cazurilor de SIDA din SUA au fost între bărbaţi homo/bisexuali. Bisexualii sunt principalii vectori de transmitere a acestei boli. Cu toate că orice persoană se poate infecta cu virusul HIV, sexul între homosexuali este o ruletă rusească.

Este îngrijorător că un mare număr de homosexuali lucrează în domeniul alimentaţiei publice sau în sectorul sanitar. În acest fel se pot transmite cu uşurinţă hepatita, tuberculoza, paraziţii intestinali şi alte boli. În loc să împiedice asemenea persoane de a intra în contact cu alimente sau pacienţi administraţia, Clinton a elaborat legi care-i promovează, în ideea "împiedicării discriminării".

Sexul protejat între homosexuali - o glumă

Însăşi natura homosexualităţii împiedică orice efort al simpatizanţilor de a se asigura că practică "sex protejat". Homosexualii sunt prin natura lor promiscui şi mulţi dintre ei practică orgii, sadomasochism şi sex cu necunoscuţi.

În oraşele mari, cu comunităţi homosexuale numeroase, au apărut, ca ciupercile otrăvite după ploaie, afaceri care le satisfac nevoile nenaturale, de ex. "băi pentru homosexuali" sau "camere de tortură" echipate cu biciuri, lanţuri şi alte instrumente. Ar fi vai de politicianul ce s-ar încumeta să ceară închiderea lor!

Homosexualii trăiesc mai puţin

Durata medie de viaţă a homosexualilor este de 42 de ani, doar 9% depăşesc vârsta de 65 de ani. Dacă SIDA este cauza morţii, vârsta medie scade la 39 de ani. Lesbienele trăiesc în medie 45 de ani, 24% depăşind 65 de ani.

Moartea violentă mai răspândită

Homosexualii sunt expuşi de 100 de ori mai mult crimelor comise de alţi homosexuali. Sinuciderile sunt de 25 de ori mai răspândite. Asta indică că există probleme relaţionale severe. Înainte de actuala eră a "corectitudinii politice", Asociaţia Americană a Psihiatrilor a definit homosexualitatea ca boală psihică.

Crimele în serie de multe ori implică homosexuali

Mulţi dintre notorii criminali în serie ai ultimilor ani au fost homosexuali. Recent executatul John Wayne Gacy, Jeffery Dahmer şi pedofilul asasin Wayne Williams.

Homosexualii molestează copii

Cu toate că presa liberală face eforturi să ascundă acest lucru, există grupări militante, ca "Asociaţia nordamericană de dragoste între bărbaţi şi băieţi" (NAMBLA) sau "Pedofilii anonimi"(PAN). NAMBLA are mii de membri care cer public autorizarea legală a practicilor lor anormale. Mulţi pedofili importă pornografie cu copii din ţări în care această activitate oribilă este protejată de legile guvernelor liberale, cum ar fi Olanda sau Danemarca.

Cei care promovează aceste crime îşi sfătuiesc aderenţii cum să câştige încrederea copiilor - chiar ajungând profesori, preoţi sau şefi de cercetaşi. Un membru al Cabinetului Clinton, lesbiana Roberta Achtenberg, a condus o vendetă de 2 ani împotriva Cercetaşilor, pentru refuzul lor de a admite homosexuali în poziţii de conducere.

Cu toate că ar putea exista nişte dovezi discutabile referitoare la faptul că unii dintre homosexualii mai efeminaţi au fost programaţi genetic aşa, este mult mai probabil că homosexualitatea este o *perversiune dobândită*.

Presa a ridiculizat eforturile cetăţenilor decenţi de a-şi proteja copiii împotriva acestor sceleraţi. S-ar spune că şefii presei protejează intenţionat organizaţii ca NAMBLA.

Homosexualitatea - un pericol pentru civilizaţie

De-a lungul istoriei descoperim că atunci când homosexualii ies la rampă, societatea se află în declin. Toate civilizaţiile sunt creaţiile heterosexualilor. Când o civilizaţie ajunge la punctul în care bărbaţii ei nu mai sunt constructori, războinici şi taţi, apare cancerul homosexualităţii. Grecia şi Roma au dispărut în parte din pricina efeminării şi a homosexualităţii.

Patrioţii ar trebui să condamne homosexualitatea ca o ameninţare adusă familiei şi naţiunii.

În loc să încurajeze familia ca fundament al unei societăţi sănătoase, guvernul nostru corupt încurajează homosexualitatea, acordându-i drepturi speciale.

Homosexualitatea, în concluzie, este o perversiune ce ar trebui exclusă definitiv dintr-o societate normală.

(Traducerea din engleză s-a efectuat în Redacţie)

Seattle, U.S.A: Foşti homosexuali manifestând împotriva homosexualităţii

HOMOSEXUALITATEA DIN PUNCT DE VEDERE MORAL-RELIGIOS

Dacă iubeşti pe cineva, spune-i adevărul despre păcatul lui!

Pr. Gh. CALCIU

Problema homosexualităţii constituie una dintre marile provocări ale sfârşitului de veac. În ultimii ani, printr-un soi de mimetism decerebrat, ea a devenit o problemă spinoasă şi în lumea românească. Este îngrijorător, bunăoară, că la Salonul Naţional al Cărţii "Tomis '98" de la Constanţa singurul titlu epuizat a fost *Dicţionarul Gay* publicat de Editura "Nemira" (în care - ca o culme a profanării - este înregistrat şi... Iisus Hristos!). În cele ce urmează, Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa discută problema homosexualităţii din perspectiva morală, duhovnicească şi socială a creştinismului ortodox.

Multă vreme, atâta timp cât ruşinea faptelor rele era mai mare decât neruşinarea păcatului săvârşit, homosexualitatea era o problemă privată, problema individului sau, în cel mai rău caz, a familiei. Homosexualul, prin morala socială şi religioasă, ştia că viciul lui era un păcat şi nu făcea din el un exhibiţionism public, nici o virtute, cum se întâmplă astăzi.

Toate religiile şi toate societăţile au dispreţuit homosexualitatea ca pe un act împotriva naturii, ceea ce nu înseamnă că nu au existat mereu astfel de deviaţii sexuale. Grecia antică a cunoscut efebii, tinerii frumoşi care erau instrument de plăcere perversă; Roma, la rândul ei, ajunsese, la un moment dat, după pătrunderea influenţelor orientale, într-o decădere atât de mare, încât un senator a propus ca pe Via Appia, devenită bulevard al homosexualilor, să se bată ţăruşi de lemn cu vârful în sus pentru a împiedica plimbările cu scopuri indecente.

Apariţia creştinismului, care pune accent pe morală şi pe respectarea raportului natural dintre sexe, a redus uluitor numărul homosexualilor prin convertirile acestora, ceea ce denotă că viciul nu este ireversibil şi că vindecarea de el nu este imposibilă. Dar, cu mult înainte de creştinism, mozaismul pedepsea homosexualitatea foarte drastic, eventual chiar cu moartea. "*Să nu te culci cu un bărbat cum te culci cu o femeie. Aceasta este spurcăciune*" (*Lev.* 18, 22).

Nu mai amintim de Sodoma şi Gomora, pedepsite pentru perversiunile sexuale ale bărbaţilor şi femeilor din cetate, încât nici măcar zece drepţi nu s-au găsit în ele, pentru a fi salvate. Astfel păcatul împotriva firii este pedepsit şi de Dumnezeu, şi de oameni.

Creştinismul nu mai pedepseşte homosexualitatea cu moartea, ci sancţiunea este morală: individul vicios este acoperit de ruşine şi de oprobiul public, iar dacă perseverează, este exclus din Biserică. Drasticitatea morală era atât de necruţătoare, încât Sf. Apostol Pavel scrie credincioşilor din Corint să nu stea nici la masă cu un desfrânat: "*Dar eu v-am scris acum să nu vă amestecaţi, dacă vreunul, numindu-se frate, va fi desfrânat, sau lacom, sau închinător la idoli, sau ocărâtor, sau beţiv, sau răpitor. Cu unul ca acesta nici să nu şedeţi la masă*" (*1 Cor.* 5, 11).

În acest verset încă nu este vorba de homosexualitate, ci doar de desfrânarea trupului şi a relaţiilor. Dar Sfântul Pavel, care cunoştea bine viaţa bisericilor înfiinţate de el, ştia că mulţi dintre cei convertiţi veneau în Biserică aducând cu ei toate păcatele practicate înainte de convertire. Aceştia nu înţelegeau păcatele aşa cum le socotea Biserica, erau lacşi, seduceau femeile şi chiar bărbaţii. Pavel, care era un pur, nu putea accepta ca morala creştină să fie amestecată cu viciile păgâne şi cerceta mereu viaţa credincioşilor săi. Iată cum vede el această purificare de mentalitatea veche: "*Nici furii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu. şi aşa erau unii dintre voi. Dar v-aţi spălat, dar v-aţi sfinţit, dar v-aţi îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi în Duhul Dumnezeului nostru*" (*1 Cor.* 6, 10-11).

Problema homosexualităţii este tratată de Pavel foarte explicit şi în termeni duri în *Epistola către Romani*. Creştinii din Roma aduceau o moştenire grea, aşa cum am arătat la începutul articolului, încât homosexualitatea devenise o problemă politică. Cu atât mai mult constituia o problemă morală pentru creştinism. De aceea, Sf. Apostol Pavel se ridică împotriva păcatului desfrânării şi al homosexualităţii cu multă vigoare: "*Pentru aceea, Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci la ei, femeile au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii; asemenea şi bărbaţii, lăsând rânduiala cea după fire a părţii femeieşti, s-au aprins în pofta lor unii pentru alţii, bărbaţi cu bărbaţi, săvârşind ruşinea şi luând în ei răsplata cuvenită rătăcirii lor*" (*Rom.* 1, 26-27).

Oare să se fi referit Sf. Pavel la anumite boli sexuale specifice acestei categorii atunci când spune că şi-au luat în ei pedeapsa? Se pare că aşa este.

Medicina modernă, care este, în cea mai mare parte, în mâinile unor oameni care privesc medicina ca pe o profesie, şi nu ca pe ceva sfânt, care gândesc materialist şi luptă împotriva valorilor creştine, a emis, nu demult, ipoteza că homosexualitatea este un destin determinat de existenţa unor centri nervoşi specifici în creierul unor persoane, centri pe care ei i-au fixat în structura creierului şi împotriva cărora nu se poate lupta. Deci, homosexualitatea intră în categoria unor determinări pe care nici legea, nici morala nu le pot condamna. Ulterior, s-a dovedit că această afirmaţie era un fals ştiinţific, fie din necunoaştere - medicii confundând centrele -, fie din rea voinţă, mai ales că toţi aceşti medici fie erau ei înşişi homosexuali, fie că aparţineau grupurilor anticreştine.

De altfel, înşişi homosexualii vindecaţi dovedesc acest fapt: homosexualitatea - care nu este o determinare naturală, prin existenţa unor centri nervoşi specifici, ci o adicţie, o deviere determinată de influenţe ale mediului, de seducţia sexuală a unor indivizi practicanţi asupra copiilor sau a maturilor - poate fi vindecată prin tratamente psihice şi mai ales prin voinţa încordată a deviatului sexual, sub influenţa unor factori sociali puternic solicitanţi şi a credinţei îndeosebi, spre revenirea la normal.

Cu câţiva ani în urmă, homosexualii, conform unui obicei american de a face demonstraţii pentru orice, au făcut un marş uriaş, cu sute de mii de persoane, încercând să impună societăţii americane viciul lor drept o virtute naturală şi insinuând că aceasta este normal, ba anormală le părea lor heterosexualitatea. Între timp, viciul acesta a căpătat azil de cetate în multe ţări europene şi în unele state americane: s-au făcut căsătorii între homosexuali şi, ceea ce constituie un adevărat blestem, li s-a dat dreptul cuplurilor de homosexuali să înfieze copii, pentru a-i corupe de mici. (Homosexualitatea presupune relaţii între persoane de acelaşi sex - *homo* - indiferent dacă sunt bărbaţi sau femei.) În luna iulie 1998, în oraşul Seattle, capitala statului Washington, a avut loc o adunare organizată de asociaţia *Exodus*, care se ocupă de homosexuali pentru a-i aduce la calea normală. Această demonstraţie a reunit circa 850 de persoane, foste homosexuale, care au revenit la normal prin credinţă, prin dragostea celor care s-au ocupat de ei, prin terapie psihică şi, în primul rând, prin intervenţia reprezentanţilor Bisericii. Demonstraţia a avut loc în Seattle, care este unul dintre oraşele cu un mare procent de homosexuali.

Această demonstraţie a fost făcută la îndemnul grupurilor religioase de dreapta, care îşi revigorează cruciada împotriva homosexualităţii la un nivel nemaiatins înainte. Conducătorul acţiunii, cel puţin sub aspectul prestigiului, este predicatorul James Kennedy, unul dintre cei mai populari evanghelişti din America, la radio şi televiziune. Grupurile religioase de dreapta implicate sunt foarte largi şi foarte cunoscute în Statele Unite: *Christian Coalition, Consiliul pentru Cercetarea Familiei, Focalizare pe Familie* şi alte grupuri, în număr total de cincisprezece. Acţiunea a fost declanşată în urma unei declaraţii făcute de liderul majorităţii Senatului, Trent Lott, care, întrebat fiind dacă homosexualitatea este un păcat, a răspuns: "Da, este. În America, în clipa de faţă, există un curent care vrea să facă din această alternativă un stil de viaţă de acceptat... Trebuie să-i iubim pe aceşti oameni deviaţi, să nu-i excludem, ci să le arătăm că există o cale pentru a acţiona drept faţă de ei. Trebuie să-i considerăm ca pe nişte bolnavi, ca pe orice dependent de alcool, de droguri, de sex sau ca pe nişte cleptomani. Pentru toţi există un tratament".

Grupurile religioase de dreapta au scos în evidenţă cazurile de homosexuali vindecaţi, care au format familii normale şi au o viaţă fericită, pentru că aceste asociaţii religioase consideră că, prin calificarea homosexualilor ca dependenţi de sex, oficialitatea îi va trata ca pe orice dependenţi, încercând să-i vindece şi să nu încurajeze prin ei un stil de viaţă imoral, necreştin şi exhibiţionist. În felul acesta se va pune capăt diviziunilor dintre grupurile care-i apără pe homosexuali ca pe o minoritate şi cei care îi acuză de imoralitate şi perversiuni.

Robert Knight, directorul asociaţiei *Studii Culturale*, scrie: "În sfârşit, a venit timpul să vorbim deschis împotriva homosexualităţii şi a celor care activează deschis pentru ei". Atât el cât şi alte grupuri creştine s-au bătut luni de zile cu Casa Albă şi au reuşit până la urmă să împiedice numirea de către Preşedintele Clinton a unui homosexual ca ambasador la Luxemburg. Acţiunea grupurilor religioase de dreapta împotriva homosexualităţii a polarizat societatea americană creştină şi familiile tradiţionale, care au contribuit cu bani la susţinerea acestei vaste campanii. *Focalizare pe Familie*, condusă de Dobson June, a trimis sute de mii de plicuri la familiile şi persoanele cunoscute de ei ca tradiţionaliste, în vederea adunării de fonduri. Plicul conţinea şi istoria unui tânăr de 20 de ani care a scăpat de acea perversiune sexuală. În acelaşi timp, Dobson previne că nu este vorba de a-i ataca violent pe aceşti deviaţi, dar că "*nici nu dorim ruşinea deschisă a pederaştilor*".

Cei care trăim în America am văzut, de multe ori, demonstraţii ale homosexualilor care cereau recunoaşterea lor ca o minoritate natural determinată şi alocarea unor fonduri masive pentru tratarea bolilor lor specifice, în special SIDA. Fără nici o excepţie, toate aceste demonstraţii erau însoţite de gesturi obscene, de săruturi publice între cei de acelaşi sex, de lesbiene defilând cu pieptul gol şi de bărbaţi cu partea din spate a pantalonului lipsă aproape complet, plus rânjetele lor sfidătoare.

Dacă privim la demonstraţia făcută de homosexualii vindecaţi din oraşul Seattle, vedem numai zâmbete decente, bucurie şi încredere [a se vedea fotografia de pe pagina alăturată]. Sloganurile pe care le-au folosit demonstranţii nu conţin nimic agresiv la adresa homosexualilor, ci numai îndemnuri de bine. Ideea generală a demonstraţiei a fost: ***Noi mărturisim adevărul că homosexualitatea poate fi vindecată. Mulţumim lui Trent Lott, lui Reggie White şi artiştilor Angie şi Debbie Winans pentru a fi avut curajul să rostească adevărul.***

Spicuiesc din manifestul acestor "vindecaţi": Dacă iubeşti pe cineva, spune-i adevărul despre păcatul lui... A numi homosexualitate un păcat nu înseamnă a lovi într-un homosexual, ci înseamnă că eşti pentru viaţa adevărată... Studiile arată că homosexualitatea este însoţită frecvent de alcool, droguri, violenţă şi tulburări emoţionale, iar asta se întâmplă chiar şi în oraşele în care s-au admis căsătoriile între homosexuali, cum este San Francisco. Bolile sexuale sunt de şase ori mai frecvente la pederaşti decât la heterosexuali, în special SIDA, gonoreea, hepatita A şi B... Preoţii şi pastorii pot mărturisi despre mii de cazuri de vindecare de pederastie. Mulţi dintre ei, părăsind deviaţia, au ales viaţa de celibat ori s-au căsătorit. Dar ei au avut parte de iubirea pastorului sau a preotului şi de ajutorul familiei şi al prietenilor... Nu trebuie să fii fără păcat ca să vorbeşti despre păcat. Soluţia pe care o dăm noi nu este una politică: nici republicană, nici democrată, nici independentă. Este soluţia Adevărului. Vă cerem să examinaţi problema homosexualităţii cu toate faptele în mână, nu cu jumătăţi de adevăruri, nu cu adevăruri partizane, nu cu etichetări ostile. Noi vrem să aducem nădejdea noastră în Hristos în inima celor care şi-au pus toată nădejdea numai în homosexualitate.

Astfel apare o nouă manieră de a privi perversiunea sexuală ca pe orice maladie care poate fi vindecată. şi această vindecare se face prin Doctorul suprem al trupurilor şi al sufletelor noastre, Domnul nostru Iisus Hristos, singura nădejde şi ocrotire a noastră.

ELENA DULGHERU

D-ra Elena Dulgheru, autoarea versurilor reunite în această pagină, este studentă în ultimul an la U.A.T.C. (Comunicaţii Audio-Vizuale).

A colaborat cu eseuri şi cronici de film la *România literară*, *Noul Cinema* şi pagina creştină săptămânală ("Calea, Adevărul şi Viaţa") a cotidianului *Ziua*.

A tradus din rusește, pentru Editura "Anastasia", două titluri de mare succes: Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Ce este viaţa duhovnicească şi cum să te apropii de ea* (col. "Comorile Pustiei", 1997) şi Pavel Florenski, *Dogmatică şi dogmatism. Studii şi eseuri teologice* (col. "Dogmatica", 1998), căreia i-a redactat şi prefaţa. Are în pregătire versiunea românească a cărţii lui Serghei Nilus, *Întâmplări de la Optina*.

Deosebita sa sensibilitate religioasă se face simţită, neostentativ, şi-n creaţia sa lirică. Ca poetă, a debutat radiofonic, pe 1 IX 1998, în cadrul emisiunii "Poezie românească" (redactor: Ioana Diaconescu).

Florilegiul de faţă (din motive de spaţiu, mai puţin bogat decât ne-am fi dorit) constituie şi el un debut, pe care-l nădăjduim de cât mai bun augur.

(Fotografia care însoţeşte versurile, aleasă de autoarea însăşi, a fost realizată de d-l Radu Igazsag. În ce priveşte regimul majusculelor şi mai ales punctuaţia zgârcită, ne-am străduit să respectăm dactilogramele, înţelegând – cu bătrânească smerenie – că în privinţa "modelor" nu e de glumit, mai ales când ai de-a face cu *genus irritabile vatum*...).

SUPRAVIEŢUITORII

despre Andrei Tarkovski

Adînca fîntînă
în care doarme
PRIMUL-TĂU-FIU

Arderea oraşului din temelii
Iată, chiar sub palmele mele
Numai nu iese fum
Numai fum nu iese

(Tablourile pictorului)
Fuga oamenilor izgoniţi
în Egipt
Şi a împăraţilor, vezi bine

Şi cei care cred, şi cei care nu cred
... lasă-i să se apropie

.....

Amprentele mîinii mele
pe pieptul tău
– cred că vor rămâne aşa...

AICI

Tu care vii de foarte departe
Renasc în mine
De foarte demult
Culorile apelor sparte
De după de rîuri
E foarte aproape
Fugeau peste crînguri
Oceane mioape
Eu care vin de foarte departe
Eu care vin de foarte departe
Din ochii tăi verzi şi rîuri sărate
Şi rîuri sărate
De după de rîuri
De după de foarte
Aproape
Şi poate

TREIMEA ÎN IARBĂ

Pe coclauri
Coceam lauri.
Din lulele curg ninsori
Busuioc din părul tău
Să acopere comori.
Zace luna jumătate
Stîlpii rîd pe înfundate
Cerul stă. E brumăriu
Stele curg în ceas tîrziu
De pe fruntea ta pe-a mea.
Ce cuvinte să ne dea?
Ce cuvinte să ne dea
Presărate pe podea
Dumnezeu, din spicul său?
Ce cuvinte ne-o şopti
Dumnezeu...? – de n-om greşi!
Şi duşmanului i-om spune
Vorbe bune. Pe tăciune
Ochi deschis i-om arăta
Va mai sta.
Ploaia va veni ghiulea
Peste noi şi peste ceşti
Ce cuvinte să ne dea?
Fiul Său şi Mama Sa
Vin spre noi pe fir de nea
Ce răspunsuri om rosti?
Vorba cui ne-o despărţi?
Ochiul unei margarete
Trei grăunţi din trei versete
Şi o trecere de noapte
... Cuiul cui va frînge şoapte?
Cine s-o opri la cină
De la masa cea vecină
Pîinea inimii va frînge
Spuse "da", dar haina-şi strînge
Se ridică, pleacă-n grabă
Umbra cui e-atît de slabă?
... Nu ne da cuvinte multe...
Scrisul va rămîne scris
Iar învinsul a învins
Ploaia cerului din noi
Azi răsună. Sîntem doi.

PEŞTELE DE AUR

E uşor cînd eşti uşor
Iubirea n-are greutate
Respirarea, un fuior
Ne pierde de identitate

Ce uşor e să iubeşti
Cînd peştele se uită-n tine
Dintr-un acvariu de poveşti
Răsar limane de albine

Doar vorbele îmi poartă greul
Şi depărtarea – promoroacă
E arătarea mea săracă
În poarta serii – curcubeul
Eu n-am minune personală
Minune e grădina-n care stau
Şi vrejul vinului de seară
Lumina prinsă-n găuri de coclau

S-or duce paşii mei pe gîrla serii
Şi răsuflarea-n frunze-o aţipi
Cînd răsări-va iarba învierii,
Cînd Eloh va rosti o nouă Zi.

CRĂPAREA BUZELOR

Ah, cîntecul
S-a întrupat deodată în mine
Şi m-a înălţat
pe marginea văii
Nestingher
Urmăream ciocîrlia:
Tot mai sus
în lumină
se pierde.

ARMATA

Soldaţii se pregătesc
să iasă
Soldaţii se pregătesc
să iasă la atac
– numai Dumnezeu duce crucea.
Soldaţii se pregătesc
cu miile, peste morminte
peste surori, peste nouri de pîclă
părăsiţi de părinţi, să iasă la atac;
ei nu dorm
Doar zăngăne arginţii mormintelor,
zgîndărite de cizme
Arginţii amintirilor de civil.
În flancuri de naţii
în flancuri de uri
în flancuri de cizme
şi decoraţii
printre inimi şi tuburi catodice
urcă soldaţii, aşteptînd
– Fie-vă milă şi plîngeţi! –
aşteptînd sfîrşitul
de civili...

TURNUL

I

El vorbea despre Dumnezeu şi despre pătimire
Ea vorbea despre Dumnezeu şi despre splendoare
Vorbele lor se împleteau şi zideau Turnul
– Amîndoi vorbeau limba păsărilor.

Dar, pentru că el fusese legat cu jurămînt
Dar, pentru că în ea splendoarea se transforma
în pătimire
Cel Negrăit le încurcă limbile.

II

Ea tăcea despre Dumnezeu şi despre pătimire
El tăcea despre Dumnezeu şi despre splendoare
Mîinile lor urcau pînă sus, printre miei,
pe peretele Templului.

III

Săgeata: din cer, scăpătînd, rupse inima.
Săgeata: din inimă, scăpătînd, ţintui inima
într-o risipire de rouă şi flăcări:
– portocală din cer pe pămînt –

Înălţînd, înălţînd,
vocea Tatălui
– strugurele
primea
mieii lui, mieii ei
în lumină.

DIVINA COMEDIE

a lui Dante Alighieri

într-o nouă versiune românească

de Răzvan Codrescu

Închin cu smerenie această tălmăcire memoriei ilustrului romanist şi dantolog MARIAN PAPAHAGI

Cei doi poeţi se află în cel de-al treilea brîu al cercului al optulea, în locul unde sînt pedepsiţi *simoniacii* (adjectiv derivat de la numele lui Simon Magul, pomenit retoric şi în primul vers al acestui cînt), înfipţi cu capul în scobiturile pietrei şi agitîndu-şi în aer picioarele arse de flăcări.

În faţa gropii în care zace papa Nicolae III (pe care-l provoacă la un scurt dialog), Dante face un aspru rechizitoriu al papilor simoniaci (a se vedea versurile 90-117 – una dintre marile diatribe danteşti). În cele din urmă, cei doi poeţi ajung la puntea întinsă spre cel de-al patrulea brîu.

Ilustraţia care însoţeşte textul îi aparţine lui Gustave Doré.

INFERNUL

Cîntul al nouăsprezecelea

O, magule Simoane şi toţi care
celor divine, ce cu bunătatea
s-ar rîndui, le-aduceţi profanare,
ademenind cu bani murdari dreptatea,
în ceasu-acesta trîmbiţa vă sune,
c-a treia vale-n veci vă e cetatea!
Urcam pe-o nouă buză de genune,
urmînd stîncoasa punte care poartă
spre miezu-acelui loc de spurcăciune.
O, cugete suprem, ce mare artă
şi-n cer, şi pe pămînt, şi-n iad vădeşti,
veghind ca totul drept să se împartă!
Pe-ntinsul sur al stîncii diavoleşti
văzui săpate găuri rotunjite,
la fel de largi părînd cînd le priveşti.
Nu-s nici mai strîmte, nici mai mari croite
decît în mîndru-mi San Giovanni-n care
lî-s celor ce botează hărăzite;
şi unde, nu demult, pe una-atare
am spart-o eu, ca unul mic să scape:
o spun spre-a nu mai cleveti oricare...
În gura fitecărei gropi încape
un osîndit cu capu-n jos, de-afară
abia-i mai vezi ţurloaiele aproape.
Atît de rău-s arşi în tălpi de pară,
încît întruna se smucesc cumplit,
de-ar rupe lanţ sau funie-ntr-o doară.
Cum de unsoare-i focul înteţit,
la fel pe-acolo-i orişice ciolan
de-a lungul labei mult mai chinuit.
"Cine-i, maestre,-acel ce strigă-n van,
mai tare decît toţi ce-l înconjoară,
părînd să-l ardă focul mai avan?".
Răspunse el: "Pe unde-n jos coboară
al ripei mal să mi te duc de vrei,
ţi-o spune-acela soarta lui amară".
"La tot ce-ţi place mă supun", zisei,
"că-mi eşti stăpîn şi voia-ţi lege-mi este,
şi chiar de tac, citeşti în ochii mei".
Ajunşi atunci pe-a patra dintre creste,
ocol am dat, prin stînga coborînd
spre strîmtul fund de ciur al văii-aceste.
Maestrul bun, povara mea purtînd
pe şoldul lui, mă duse spre spărtura
în care-acela da din tălpi, plîngînd.
"O, suflet trist, ce-ţi canoneşti făptura
cu susu-n jos, ca parul în pămînt,
oricine-ai fi, de poţi, deschide-ţi gura!".
Un frate spovedind părea că sînt,
pe care-un ucigaş parşiv îl cheamă,
s-amîne clipa morţii, din mormînt.
"Venişi şi tu?", porni ciudos să geamă,
"Venişi şi tu, o, Bonifaciu, aci?
Minţit-a cartea cu puţin, bag seamă.
Te-ai şi scîrbit de-acele bogăţii
de-al căror drag nu te-ai sfiit s-o-nşeli
pe mîndra doamnă, spre-a o pîngări?".
Cum pradă ruşinoasei năuceli
cad cei ce să-nţeleagă n-au putere,
la fel şi eu de-acele cleveteli.
Atunci Virgil: "Zi-i fără-ntîrziere:
«Nu-s eu acel ce crezi c-aş fi, nu-s eu»!".
Răspuns-am, deci, precum văzui că-mi cere.
Zvîcnind din glezne şi oftînd din greu,
îmi zise duhul, copleşit de jale:
"Atunci la ce mă chemi din chinul meu?
De-ai ostenit să baţi atîta cale
pe coasta ripei, spre-a mă iscodi,
să ştii că-n cea dintîi dintre mantale
fui îmbrăcat şi-s de-ai ursoaicei fii,
pentru ursacii mei vîrînd în pungă
bănet pe lume şi pe mine-aci.
Sub ţeasta mea le fuse dat s-ajungă
celor mai vechi ca mine-n simonie,
ce zac prin piatra despicată-n dungă.
Mi-e dat să cad acolo jos şi mie,
cînd o veni cel care te crezui,
de ţi-am vorbit cu-atîta pripă ţie.
Dar eu să-mi coc picioarele stătui
mai mult ca el cu capul în ţărînă,
căci scurtă-o fi pe-aici zăbava lui:
un mai nemernic l-o urma în brînă,
ce-Apusu-n făr' de lege-l păstoreşte,
şi amîndoi i-om sta sub căpăţînă.
Un Iason nou va fi, cum se citeşte
în *Macabei*, şi slab ca vechiul crai
va fi şi cel ce-n Franţa cîrmuieşte".
Nu ştiu de-am fost smintit cînd îi strigai,
în loc de alt răspuns, aşa-ntr-o doară:
"Ia spune-mi, cînd l-a pus chelar la rai
pe Sfîntul Petru, oare ce comoară
pretinse Domnu-n schimbul slujbei sale?
«Urmează-mă!», atîta-i spuse doară.
Nici Petru, nici ceilalţi n-au luat parale
de la Matia, cînd a fost sortit
în locul celui rătăcit din cale.
Stai bine-acolo, straşnic pedepsit!
Vezi de-ţi păzeşte-arginţii necuraţi,
de-al căror drag cu Carol te-ai sfădit!
De n-ar fi cinstea faţă de prelaţi
şi de acele sfinte chei pe care
în viaţă ai ajuns să le înhaţi,
te-aş biciui cu vorbe mai amare,
căci voi, avarii, lumea o mîhniţi,
strivind pe buni şi dînd la răi onoare.
Ioan de voi zicea, ce păstoriţi,
cînd despre marea tîrfă profeţise,
cea preacurvind cu regii ei năimiţi;
pe lume şapte capete primise
şi zece coarne ce i-au dat tărie
cît soţul ei virtutea o-ndrăgise.
Făcutu-v-aţi un zeu din bogăţie;
de cei păgîni atît vă osebeşte,
că ei adoră-un zeu, iar voi o mie?
O, Constantine, ce păcat puieşte
nu creştinarea ta, dar zestrea care
dintru-nceput pe papi îi ispiteşte!".
Şi-n timp ce eu îi înălţam mustrare,
acela, plin de remuşcări sau ciudă,
îşi vîntura picioarele mai tare.
Cred că-i plăcu maestrului s-audă
ce-am zis, căci de pe buze îmi sorbea,
cu mulţumire, dreapta vorbă crudă.
Îşi luă atunci din nou povara mea
şi-n braţe mă săltă, la pieptul lui,
suind pe calea ce-ndărăt ducea.
Şi lesne astfel mă purtă pe grui,
acolo unde cea de-a patra vale
dă-n cea de-a cincea, printr-un loc silhui.
Odată-ajunşi, mă puse jos agale,
ferindu-mă de-acele stînci colţoase,
de nu le-ar da nici caprele tîrcoale.

NOTE

Versul 1: Simon Magul – vrăjitor din Samaria, auzind de minunile săvîrşite de apostolii Domnului, le-a propus acestora să-i vîndă "secretul" pe bani (v. *Fapte* 8, 9-20). Păcatul simoniei denumeşte generic utilizarea frauduloasă a bunurilor Bisericii.

Versul 5: Simoniacii sînt chemaţi la judecată, în uzanţa medievală, crainicul aduna poporul prin sunetul trîmbiţei, pentru comunicarea veştilor importante sau deciziilor oficiale.

Versul 6: A treia "bolgie".

Versul 10: În original: *somma sapienza*, adică "înţelepciunea divină".

Versurile 17-21: Este vorba de biserica San Giovanni din Florenţa, unde Dante însuşi a primit botezul. În jurul batisteriului erau scobite nişte găuri rotunde, unde stăteau preoţii oficianţi. Se pare că Dante, spre a salva un copil ameninţat cu înecul (circumstanţele rămîn obscure), sfărîmase jgheabul batisteriului – act interpretat de unii rău-voitori ca o profanare premeditată.

Versurile 49-51: Asasinii, în special paricizii, erau osîndiţi de legile medievale să fie vîrîţi cu capul într-o groapă, apoi înhumaţi de vii. Mai înainte, însă, trebuiau să-şi mărturisească toate păcatele. Unii, spre a mai amîna momentul fatal, îşi rechemau confesorul, dînd din picioare, în semn că ar mai avea un păcat de mărturisit.

Versurile 53-57: Osîndirea îl crede pe Dante papa Bonifaciu VIII (1294-1303), despre care "citise" în "cartea destinului" (cei din iad au o oarecare previziune a viitorului) că avea să moară curînd. Bonifaciu (personaj aprig duşmănit de Dante) l-ar fi determinat prin înşelăciune pe predecesorul său, papa Celestin V, să renunţe la scaunul papal (aluzie la acest episod şi în Cîntul III, versul 60). *La bella donna* ("mîndra doamnă") simbolizează Biserica.

Versul 69: Mantia papală.

Versurile 70-71: Grija osîndirului pentru propria familie fusese precum aceea a ursoaicei pentru puii ei. Comparaţia se întemeiază pe faptul că personajul în cauză, papa Nicolae III (1277-1280), era din vestita casă Orsini (*orso*, "urs"), ai cărei membri erau chiar porecliţi "fiii Ursoaicei".

Versurile 82-83: Bertrand de Got, arhiepiscop de Bordeaux, ales papă în 1305, sub numele de Clement V (cel ce avea să mute reşedinţa papală la Avignon – situaţie perpetuată pînă în 1377). A murit în 1314.

Versurile 85-87: Clement V a obţinut tiara cu sprijinul lui Filip cel Frumos, aşa cum biblicul Iason obţinuse demnitatea de mare preot de la regele Antioh al Siriei, făgăduindu-i bani (v. *II Macabei* 4, 7-26).

Versul 96: În locul lui Iuda Iscarioteanul (v. *Fapte* 1, 13-26).

Versul 99: Este vorba de un presupus conflict cu Carol I d'Anjou (victimă a aşa-numitelor "vecernii siciliene", care au pus capăt domniei casei de Anjou în Sicilia).

Versul 106 şi urm.: Aluzie la *Apocalipsa* lui Ioan, cap. XVII, într-o interpretare *sui generis*. "Marea tîrfă" ar fi Roma creştină, iar "soţul ei" – Papa.

Versurile 115-117: Împăratul Constantin cel Mare (306-337), după o tradiţie medievală, i-ar fi dăruit papei Silvestru I (314-336) stăpînirea asupra Romei (după ce capitala imperială fusese strămutată la Constantinopol).

Versul 133: A patra "bolgie", destinată celor ce s-au îndeletnicit în viaţă cu ghicitoria (v. Cîntul XX, a cărui nouă versiune românească o vom include în numărul din martie sau aprilie).

COMENTARIU LA CARTEA IEȘIRII

13. VEȘMINTELE PREOȚEȘTI

Dumnezeu a hotărât ca preoții să se distingă, începând cu veșmintele lor, de restul poporului. Până la primirea Legii, nu se face menționarea vreunui semn distinctiv al preoților, mai cu seamă că, în Israel, sacerdoțiul a fost întemeiat în urma descoperirilor primite de Moise.

Sunt prezentate întâi veșmintele arhiereului, veșminte pe care le vor lucra *"cei iscusiți, pe care i-am umplut de duhul înțelepciunii și al priceperii"* (*Ieș.* 28, 3). Duhul "acesta nu-i altceva decât priceperea, puterea aceea sufletească de a contempla existențele, puterea de a fi consecvent, puterea de a deosebi ceea ce este asemenea, puterea de a compara, de a porunci, de a interzice și de a conjectura cele viitoare"[1]. Nu se încredințează oricui lucrarea celor sfinte: "Cei înțelepți cu mintea au o însușire firească proprie; aceștia primesc de la cea mai înaltă înțelepciune duh de înțelegere sub o formă dublă, făcându-se pe ei înșiși vrednici de primire"[2].

"Iată dar veșmintele ce trebuie să facă: hoșen, efod, hiton, chidar și cingătoare" (*Ieș.* 28, 4). Să vedem, pe scurt, ce sunt acestea:

a) *Hoșemul* (28, 15-30) era o podoabă pectorală, trecută în Biserica creștină de rit bizantin sub numele de *engolpion* (=la sân). Engolpionul e o icoană-medalion, lucrată din email, aur sau argint și înfățișând pe Mântuitorul Hristos sau pe Maica Domnului, preînchipuiți de Urim și Tumim (28, 30), adică *arătarea* și *adevărul*[3]. Engolpionul e purtat doar de către arhiereu.

b) *Efodul* (28, 6-7), sau umerarul, e *omoforul* (=purtat pe umăr) de azi, piesă vestimentară specifică arhiereilor. Omoforul arată firea noastră căzută, pe care a ridicat-o Hristos, restaurând-o.

c) *Hitonul* (28, 39) era un veșmânt lung, devenit în Biserică așa-numitul stihar, veșmânt comun celor trei trepte ierarhice; el închipuie fie curăția îngerească, fie strălucirea Dumnezeirii.

d) *Chidarul* (28, 37-38), turban purtat de arhiereii Legii Vechi, a devenit mitra episcopală de mai târziu. "După Simeon al Tesalonicului, mitra simbolizează cununa de spini a Mântuitorului, precum și mahrama (sudarul) de pe capul Lui. Ea este totodată semnul demnității și măririi împărătești a Mântuitorului, precum și al vredniciei primite de arhiereu de la Hristos, ca săvârșitor principal al celor sfinte și al tainelor Lui"[4].

e) *Meilul* (28, 31-35) era, de asemenea, un veșmânt lung până la pământ, împodobit cu ciucuri și clopoței.

f) *Cingătoarea* (28, 8), sau brâul, este purtată până astăzi de către preoți și episcopi (în Biserica Romano-Catolică și de către diaconi) și simbolizează măreția cu care S-a încins Hristos, ori ștergarul cu care S-a încins Mântuitorul în seara Cinei celei de Taină.

"Pentru acestea vor lua aur curat și mătăsuri violete, purpurii și stacojii și in subțire și vor face efod lucrat cu iscusință din fire de aur, de mătase violetă, stacojie, răsucită și de in răsucit" (*Ieș.* 28, 5-6). "Felul lucrăturii veșmântului, care cade până la călcâie, prin feluritele sale simboluri materiale, arată acoperit legătura care se întinde de la cer până la pământ. Culoarea purpurie se scoate din apă, inul din pământ, culoarea vânătă, care este întunecată, se aseamănă cu cerul, după cum culoarea stacojie se aseamănă cu focul"[5]. Toată creația e chemată să liturghisească. E sugerată aici și legătura dintre cer și pământ înfăptuită în Hristos, a Cărui frumusețe o arată hainele preoțești, "căci prin aur se înțelege ca Dumnezeu; prin profira ca Unul ce are demnitatea împărătească; prin mătasea fină, Cuvântul subțire și netrupesc; prin hiacintul cu înfățișarea cerului (...) ca Unul ce e de sus și din cer. Căci oare nu e deodată Dumnezeu și Împărat, Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl?"[6].

Efodul *"va fi din două bucăți: una pe piept și alta pe spate, unite pe umeri cu două încheietori"* (*Ieș.* 28, 7). Pieptul e sediul vieții afective. De aceea, "Moise pune pe pieptul preotului (efodul) judecății, ca semn al rațiunii, arătând prin simboluri că preotul trebuie să-și înfrâneze, prin judecata rațiunii, pornirile patimilor mâniei"[7].

Se arată apoi modul de confecționare a brâului (28, 8); încheietorilor efodului (28, 9-14); hoșenului împodobit cu 12 pietre prețioase și prins cu lănțișoare de aur (28, 15-29). "Lănțișoarele prin care aceste podoabe se prind de brațe mi se pare că ne învață că viața înaltă se împletește, prin îmbinarea înțelepciunii făptuitoare, cu contemplația lucrătoare, dat fiind că inima închipuiește contemplația, iar brațele, faptele"[8].

În hoșen se vor pune Urim și Tumim (28, 30); apoi se va face meilul (28, 31-32). *"Iar pe la poalele lui vei face de jur împrejur ciucuri tot de mătase violetă, stacojie, vișinie și de în răsucit; și printre ciucuri vei pune clopoței de aur de jur împrejur așa: un ciucure și un clopoțel de aur, un ciucure și un clopoțel de aur"* (*Ieș.* 28, 33-34). Între veșmintele arhiereilor creștini se numără și *sacosul*, fără corespondent în Vechiul Testament, la care sunt atașați nasturi în formă de clopoței de aur, la fel cu cei prinși de poalele meilului. "Clopoțeii cu care se încheie cele două părți ale sacosului simbolizează cuvântul lui Dumnezeu, care trebuie să iasă din gura episcopului; prin numărul lor (câte șase de fiecare parte) ei reprezintă și glasul celor 12 apostoli la propovăduirea Evangheliei"[9]. Mantia arhierească, de asemenea, e împodobită cu clopoței și cu rodii lucrate din aur. "Clopoțeii de aur, urmați fiecare de câte o rodie de jur împrejurul hainei, închipuiesc strălucirea faptelor bune. Căci două sunt faptele prin care sporește virtutea: credința în Dumnezeu și o conștiință în purtarea vieții. (...) Credința să răsune puternic în predica despre Sfânta Treime, iar viața să fie asemenea fructului numit rodie. Căci învelișul rodiei nu se poate mânca, fiind tare și aspru, dar ceea ce se ascunde înăuntru este plăcut la vedere prin chipul frumos și felurit al fructului, însă și mai plăcut la gust și dulce la mâncare. Tot așa, viețuirea înțeleaptă și aspră este greu de primit și neplăcută simțurilor, dar e plină de bune mângâieri și dulce în rodul ei"[10].

"Să faci după aceea o tăbliță șlefuită, de aur curat, și să sapi pe ea, cum se sapă pe pecete, cuvintele: Sfințenia Domnului; și s-o prinzi cu șnur de mătase violetă de chidar, așa ca să vină în partea dinainte a chidarului. Acesta va fi pe fruntea lui Aaron și Aaron va purta pe fruntea sa neajunsurile prinoaselor aflerosite de fiii lui Israel și ale tuturor darurilor aduse de ei; ea va fi pururea pe fruntea lui, pentru a atrage bunăvoința Domnului spre ei" (*Ieș.* 28, 36-38). "Capul împodobit cu diademă înseamnă cununa rânduită celor ce au bine viețuit, întrucât aceasta este împodobită cu o tăbliță de aur pe care sunt săpate semne tainice"[11]. "Tiara de aur, cea înaltă, arată puterea împărătească a Domnului, pentru că Mântuitorul este Capul Bisericii (*Ef.* 5, 23)"[12].

Veșmintele preoțești, față de cele ale arhiereului, erau mult mai simple și se compuneau din: hiton, cingătoare, turban și pantaloni de in (28, 40-42). "Inul peste părțile trupului din preajma coapselor înseamnă răcirea a tot ce venită a plăcerilor trupului. Căci inul e rece. Iar fierbințeala dorințelor urâte e străină de orice sfânt"[13].

Acestea erau veșmintele pe care trebuiau să le îmbrace arhiereul și preoții atunci când intrau să slujească în Cortul adunării.

14. SFINȚIREA PREOȚILOR

Preoția Vechiului Testament a fost așezată printr-un ritual de investire, săvârșit la porunca lui Dumnezeu. Moise a luat un viței și doi berbeci fără cusur, azime frământate cu untdelemn, și le-a a dus la Cortul adunării (29, 1-3). Urma spălarea completă a celor ce erau preoțiți, simbol al curăției lăuntrice. Arhiereul era învești mântat solemn, iar pe cap i se turna untdelemn, ca semn al consfințirii sale (29, 4-7). Aaron "s-a uns cu untdelemn sfințit și a fost pus căpetenie și conducător al preoților și al poporului, ba a primit și o tăbliță de aur pe vârful frunții lui, având scris pe ea numele Domnului. Iar aceasta era în chip lămurit simbolul Mântuitorului nostru Împărat și ca o diademă strălucitoare și slăvită"[14]. Se jertfea apoi vițelul, după un anume ritual, și unul dintre berbeci (29, 8-16): "Sângele jertfelor care se făceau pentru iertarea păcatelor era adus pe altar, iar carnea se ardea în afara taberei. Căci nimeni fiind înăuntrul viciilor acestei lumi nu scapă de păcat și sângele jertfei nu este bine primit la Dumnezeu dacă nu iese din tina trupului său"[15].

"Să tai apoi berbecul în bucăți, să speli cu apă mărunțaiele și picioarele și să le pui pe bucăți lângă căpățâna lui" (*Ieș.* 29, 17). "Să băgăm de seamă că pieptul se scoate întreg, iar pântecele nu se scoate, ci se spală. Căci înțeleptul poate să-și lepede și să-și taie toată mânia, dar pântecele nu-l poate înlătura. Firea silește și pe cel mai înfrânat să se folosească de hrana trebuitoare"[16].

Primul berbec e adus ardere-de-tot Domnului (29, 18). E înjunghiat și berbecul al doilea, iar cu sângele lui sunt unși arhiereul și preoții, pe urechea dreaptă, pe degetul mare al mâinii drepte și pe degetul mare al piciorului drept (semnificând dreptatea slujitorilor); e stropit cu sânge jertfelnicul și, de asemenea, se stropesc veșmintele preoțești, sfințindu-se. Grăsimea și mărunțaiele celui de al doilea berbec, împreună cu o turtă, o pâine și o azimă, sunt aduse de preoți ca dar legământ înaintea Domnului (ritual prin care o jertfă e închinată Domnului, revenind apoi jertfitorului). Veșmintele sfințite rămân preoților viitori (29, 19-30). Sfințirea prin sângele animalelor junghiate vestea taine viitoare: "Cele săvârșite sunt chipuri și, ca să spunem așa, erau preînchipuiri ale sfințirii în Hristos. (...) Dacă n-ar fi așa, ceea ce e mai înalt se binecuvântează de către ceea ce este mai mic, dacă firea omului e mai înaltă decât firea vițelului sau a berbecului"[17].

"Să iei apoi berbecul cel pentru sfințire și să fierbi carnea lui în locul cel sfânt; și să mănânce Aaron și fiii lui carnea berbecului acestuia și pâinile cele din paner, la ușa cortului adunării, că prin acestea s-a făcut curățirea lor pentru a fi sfințiți și pentru a li se încredința preoția; nimeni altul să nu mănânce, că sunt sfințite" (*Ieș.* 29, 31-33). "Numai sufletelor sfințite li se cuvine să se împărtășească de hrana sfântă, adică de trupul lui Hristos; cei de alt neam nu se pot apropia de binecuvântare. Prin cel de alt neam se înțelege neamul necredincios încă și nebotezat și, pe lângă aceasta, cel căzut într-o cugetare străină și contrară opiniilor sfinților și dezbinat în dogme perverse"[18].

Ritualul se repeta 7 zile la rând (numărul 7 simbolizând sfințenia). În cele 7 zile se aduceau și alte jertfe (miei, făină, vin). Dumnezeu anunță că va sfinți Cortul adunării și jertfelnicul și va locui în mijlocul fiilor lui Israel (29, 34-45).

"Și vor cunoaște că Eu, Domnul, sunt Dumnezeul lor, Cel ce i-am scos din pământul Egiptului, ca să locuiesc în mijlocul lor și să le fiu Dumnezeu!" (*Ieș.* 29, 46). Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că sunt trei Paști: I. Paștele sărbătorit în Egipt (*Ieș.* 12); II. Paștele prăznuit în Pustie (*Ieș.* 14); III. Paștele viitor, din pământul făgăduinței (anunțat aici).

Cele trei sărbătoriri indică trei realități ale vieții spirituale: I. Curățirea de păcat, în viața aceasta; II. Cunoașterea mai clară a rațiunii lucrurilor, în chip mintal și netrupesc (Pustia fiind părăsirea formelor); III. Serbarea în veacul viitor, mâncând în mod nemijlocit Rațiunea culminantă a Înțelepciunii[19].

"Să faci de asemenea un jertfelnic de tămâiere, din lemn de salcâm, dar să-l faci pătrat, lung de un cot și lat

Eugenia GHIMICI și Ioan USCA

(continuare în pag. 16)

1. Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 154, 4.
2. *Ibid.*, I, 26, 2.
3. Cf. LG, pp. 534-535 (Ene Branițte, *Liturgica generală*, EIB, București, 1985).
4. LG, p. 533.
5. Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 32, 3.
6. Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinare...* (p. 377).
7. Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 56.
8. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise* (p. 85).
9. LG, p. 527.
10. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.* (p. 83).
11. Ibid (p. 84).
12. Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 37, 5.
13. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.* (p. 389).
14. *Glafire la Facere*, II.
15. Sf. Ambrozie al Milanului, *Scrisori*, LXIII, 104.
16. Nil Ascetul, *op. cit.*, 57.
17. Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinare...* (p. 390).
18. *Ibid.* (p. 391).
19. Cf. *Ambigua*, 127.

COSTION NICOLESCU

CREDINȚA ȘI IPOSTAZELE EI ÎN LUMEA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ

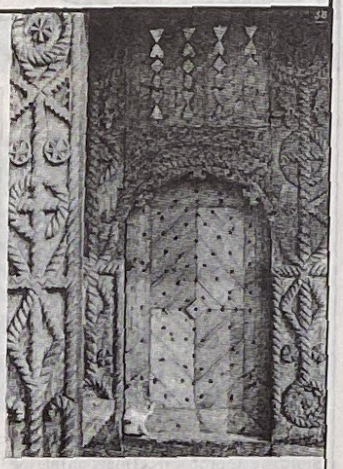

Cel ce aparține sincer și implicat câmpului unei credințe i se dăruiește cu conștiința că acea credință este cea bună, cea dreaptă, cea dumnezeiască, cea dreptmăritoare. Pe scurt, acesteia i se spune *dreapta credință* și prin aceasta este deosebită de toate celelalte credințe care sunt, mai mult sau mai puțin, greșite. Dacă n-ar fi așa, credința omului sau poporului respectiv ar deveni formală sau acela chiar ar renunța la ea și ar schimba-o cu o alta, ce i s-ar părea mai bună (lucru care, de altfel, se și întâmplă uneori).

Țăranul a ținut la credința sa dreaptă care, pentru el, este mai presus de orice îndoială și de orice discuție. În istoria românilor, abdicările mai masive de la credința străbună au fost rare și ele s-au datorat îndeosebi unor presiuni cu caracter economic, cu substrat național și politic, și, într-o măsură mai redusă, slăbiciunilor clerului.

Credința dreaptă, pentru român, este cea primită de la părinți și, prin Biserică, transmisă printr-o tradiție vie de-a lungul timpului. Ea a căpătat astfel caracter de testament, deci de lege. Garantul dreptei credințe este Biserica. Cel ce ține dreapta credință este numit, în consecință, *drept-credincios* sau *bine-credincios*. Ceea ce trebuie să facă el pentru a-și păstra această condiție este să participe cât mai continuu și mai îndeaproape la viața Bisericii și să-i promoveze învățăturile și preceptele. Țăranul român ține și ține cu sfințenie la credința sa (*"Creștin m-am născut, creștin vreau să mor!"*), tocmai pentru că o considera dreaptă și potrivită, prin răspunsurile ei, pentru a-i călăuzi viața.

O credință reală este o credință *vie*, adică trăită, transpusă și mărturisită prin fapte. În acest sens, Ion, un țăran din comuna Bogdan Vodă (Cuhea), din Maramureș, participant, la 29 iunie 1992, la hramul Mănăstirii Râmeț, spunea: *"Biserica noastră, e sfântă și rânduitoare. Dar trebuie trăită. Aici e problema. Trebuie (să fie) trăitoare. Biserica singură nu ne-o mântui. Faptele noastre și inima noastră apropiată de Dumnezeu. Și atunci, dacă avem dragoste de aiestea, toate le cuprinde dragostea. Toate trebuiesc aplicate, trăite. Și apoi devin una câte una"*.

Acest lucru face ca o credință să nu fie egală cu sine mereu și să poată avea fluctuații, atât la nivel istoric, cât și la nivel geografic. Din cauza unor complexe de împrejurări, sunt unele perioade când credința este mai puternică și altele când ea este mai slabă, sunt regiuni unde credința este mai "tare" și regiuni în care ea este mai diluată, mai impregnată cu elemente idolatre.

În general, în fiecare epocă credincioșii cei mai exigenți consideră credința din vremea lor ca fiind mai slabă decât a acelora dinainte. Bătrânii își consideră, în același fel, copilăria ca pe o vreme în care credința era "alta", adică mai tare: *"Înainte* (n.n.: în tinerețea sa) *era altă evlavie, altă credință. Țineai lumea posturile, mergea la biserică. Nu urla, nu înjura. Acuma minte omul în casă, nu mai are frică de Dumnezeu. Nu mai știe pe ce lume trăiește. Acuma nu mai are lumea nici o credință. Din ce pricină? Din pricină de slăbiciune. S-a lăsat de voia lui Dumnezeu și a intrat în voia diavolului"* (Monahul Porfirie Stoica, Mănăstirea Râmeț, 28 iunie 1992). Monahul Porfirie e, de fapt, un țăran retras la bătrânețe la mănăstirea în care fiul său este preot, iar fiica sa monahie. El explică deci slăbirea credinței prin depărtarea de Dumnezeu și de rânduielile Bisericii.

Sunt însă și perioade de întărire a credinței. Astfel, Grigorco Brândușa (comuna Boian, raionul Novosulița, regiunea Cernăuți, din Bucovina aflată acum în Ucraina), studentă la Cernăuți, afirma, la canonizarea Sfântului Ștefan cel Mare, de la Mănăstirea Putna, la 1 iulie 1992, că asistă la o renaștere a credinței, atât la sat, cât și la oraș: *"Știți, acum la Paști, am fost la biserică și ne-am spovedit și ne-am împărtășit. (...) Și în oraș erau foarte mulți care făceau asta. Și tineri. Noi am atras atenția, am fost cu toată grupa, cu toate fetele. Foarte mulți tineri. Și oameni în vârstă. Și copii. Cu toți, cu tot cu familiile. Chiar vedeam cum vin cu familiile întregi. S-au întors cu fața spre Dumnezeu"*. Sigur, această reîntoarcere este legată de căderea comunismului în Ucraina și de introducerea unei anumite libertăți. Dar alteori credința se întărește, în mod paradoxal, în perioada de restriște. Este vorba, în acest din urmă caz, de o întărire calitativă, nu numerică. Credincioșii sunt lămuriți și se cern. Cei tari se întăresc și mai mult, își mărturisesc credința, chiar și cu prețul vieții sau al pierderii unor avantaje sociale sau materiale. Ei sunt apoi factorul de regenerare, după ce vremurile grele au mai trecut.

Slăbirea credinței poate conduce la situații mai grave, de *cădere din credință*, sau la adoptarea unei *credințe greșite*. *"Mai cade câte unul. Îl duce în eroare* (sectanții - n.n.). *Nu știu cum. Îi amăgește. Știu eu ce face cu dânșii? Îi duce în eroare, așa... Și se predau la dânșii acolo"* (Drăgoi Toader, comuna Bosanci, jud. Botoșani, Mănăstirea Putna, 2 iulie 1992). Este interesant acest fapt, că țăranul vede în căderea din credință o capitulare, o trădare aproape.

Cei ce nu au o credință dreaptă, dacă nu sunt cumva necredincioși, au o credință greșită, proastă, rea, adică cu abateri. *Credința greșită* este fie o credință diferită de cea a românului, fie o credință care este însoțită de fapte rele, greșite.

O treaptă încă și mai joasă este *credința deșartă*, lipsită de conținut, de greutate. Ea denumește, de asemenea, superstiția (1) și eresurile. *"Credința deșartă*, afirmă George Barițiu, *este acea soră hâbăucă a credinței adevărate"*. *"Ea e veche ca și neamul omenesc"*, adaugă el în continuare, referindu-se la vechii greci și la vechii latini (2). Vorbind despre superstiție Gh. F. Ciaușianu o consideră *"o deviere a sentimentului religios, prin care suntem aduși a ne crea false îndatoriri, a ne teme de lucruri de care n-ai de ce să te temi sau a pune nădejde în altele, care sunt deșarte"* (3).

A avea o credință dreaptă sau greșită nu era un lucru lipsit de importanță în societatea românească rurală. Acest lucru a și condus, de altfel, la apariția în limba română a două expresii referitoare la însuși caracterul omului, spunând mult despre încrederea ce o poți avea în el. Sunt oameni *de bună-credință* (=sinceri, cinstiți, curați la gând, la vorbe și la fapte), în mâinile cărora te poți încredința fără griji, și oameni *de rea-credință* (=care, cu știința sau cu voia, urmăresc a face rău și trebuie evitați") (4).

Maxim Mărturisitorul mai vorbește de *credința oarbă*: *"Credință oarbă are acela care nu împlinește prin credință poruncile dumnezeiești"* (5). Când cineva "crede orbește", adică absolutizează credința în dauna mărturisirii ei reale, prin fapte, riscă să cadă. Credința țăranului este o credință iscoditoare, fără a fi însă ispititoare. El vrea să știe, să cunoască, dar nu mânat de îndoială, ci de dorința de a fi mai aproape de Dumnezeu și de cele sfinte.

Românii n-au avut în vocabularul lor cuvintele *ateu* și *ateism*, ele fiind semnalate pentru prima dată abia spre anul 1850, în *Magazinul istoric pentru Dacia*. (6) Ei le-au avut însă din vechime pe cele de *necredință* și de *necredincios*, cu conotații spirituale mult mai participative. A fi în necredință, lipsit de credință, implică un mod de viață și de comportare adecvat, lipsit de statură morală și exprimat prin fapte condamnabile. De obicei, prin termenul de necredincios este sancționat nu numai ateul (care îndeobște este o ficțiune, el raportându-se, totuși, la Dumnezeu, prin negarea Lui), ci și cei ce nu sunt în credința românului, cei ce sunt de alte confesiuni, ce nu pot fi în adevărul de credință.

Necredința este o aberație a gândirii omului. Iată cum apare ea într-unul din proverbele publicate de Iuliu A. Zanne: *"Necredința curge din prostia minții, că nu ne iartă să cunoaștem adevărul de minciună"*. Pentru români necredința nu este absolută, ea este raportată direct la Dumnezeu, la Hristos: *"Oamenii cei închinători de idoli și păcătoși carii în necredință viețuiră ca și dobitoacele"*. (7). Necredința duce deci la o cădere în starea de animalitate.

Există o opoziție ireductibilă între credința adevărată și alte credințe, care, în cele din urmă, după concepția românului, tot necredințe sunt. *"După ce lumina Evangheliei au gonit întunericele necredinței și au strălucit credința în lume, s-a stins slava grecilor"* (8). Nu este o mărturie directă, ci una indirectă, prin limbă, prin felul în care ea semnifică.

Necredința, în strânsă și directa ei legătură cu proasta cunoaștere, cu depărtarea de adevăr și, mai ales, de Adevărul revelat, este un real pericol pentru umanitate. *"Adevărul necredinței înecă toată lumea"*, scrie Antim Ivireanul într-o predică a sa. Și tot el, în alt loc: *"Și acestea toate* (n.n.: relele) *nu se trag dintr-alta, fără numai din necredința noastră, că ni s-au împietrit inimile întru răutăți"* (9).

Știut este că Hristos a pus la temelia relației Sale cu oamenii *credința*, fie ea și "cât un grăunte de mușchi" *(Matei* 17, 20), care trebuie să conducă la încredințarea totală în mâinile Lui. Trei sunt marile virtuți teologale: *credința*,

(continuare în pag. 15)

(1) *Dicționarul limbii române*, tomul I, partea II, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1940, p. 891.
(2) George Barițiu, "Credința deșartă", în vol. *Viața și ideile lui G Barițiu*, studiu și antologie, Ed. Științifică, București, 1964, pp. 170-171.
(3) Gh. F. Ciaușianu, *Superstițiile poporului român*, Libr. Socec & Co. și C. Sfetea, Academia Română, col. "Din viața poporului român", culegere și studii, vol. XXI, București, 1914, p. I.
(4) *Dicționarul limbii române*, loc cit.
(5) Maxim Mărturisitorul, "Răspunsuri către Talasie", în *Filocalia* românească, vol. 3, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948, p. 254.
(6) *Dicționarul limbii române*, tomul I, Partea I, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, București, 1913, pp. 351-352.
(7) M. Gaster, *Crestomația română*, vol. I, 304/I - însemnare de la 1692.
(8) Ioan Molnar, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*, 42/13, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, Buda, 1798.
(9) Antim Ivireanul, *Opere*, "La duminica vameșului cuvânt de învățătură", Ed. Minerva, București, 1972, p. 27.

Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură

Mihail, coborîtor din neamul istoric al Sturdzeştilor, neam a cărui istorie se împleteşte cu aceea a Moldovei şi României moderne, a fost ambasador de carieră, primul ministru de Externe în guvernul Antonescu şi primul legionar îndepărtat de ambiţiosul general. Implicat direct într-unele din cele mai importante evenimente ale anilor' 30 (semnarea Pactului Briand-Kellog, tratativele româno-sovietice de la Riga 1932), aflat în relaţii cu diplomaţi sau oameni de stat, descoperind pe parcurs Mişcarea Legionară şi integrându-se acesteia, suferind alături de ea represiunea antonesciană, membru al Guvernului Român de la Viena, Mihail Sturdza este probabil cel mai bun martor al unei istorii triste.

Cartea împleteşte în chip fericit stilul memorialistic cu cercetarea informaţiei din alte surse. Parcurgând această carte, cititorul poate să aibă o imagine nefardată asupra mai multor probleme majore ale istoriei interbelice, cu grave repercusiuni asupra neamului românesc: mutilarea şi comunizarea României; rolul pe care poziţia geopolitică a României şi politica ei interbelică l-au avut în declanşarea celui de al doilea Război Mondial, precum şi rolul nefast al politicii externe a regelui Carol II şi a oamenilor săi.

Pentru cititorul pasionat de istoria modernă a României, cartea lui Mihail Sturdza poate prezenta o revelaţie cutremurătoare: vinovăţia unei întregi clase politice pentru soarta tragică a României, clasă politică ai cărei reprezentanţi, de la Titulescu la Maniu, sau de la trădare la orbire, au croit făgaşul dezmembrării şi înrobirii Ţării.

Au fost însă şi excepţii: "În toate clipele importante, în toate crizele acestei epoci, prin natura funcţiilor mele sau din proprie iniţiativă, am fost în contact cu mai toate personalităţile conducătoare ale politicii româneşti. Până în momentul însă al răpirii Basarabiei, nu am găsit printre aceste personalităţi şi în partidele care le reprezentau nici o înţelegere a adevăratei semnificaţii istorice a momentelor ce le trăiam şi, prin urmare, nici o adevărată înţelegere a intereselor româneşti în faţa furtunii ce se apropia. Aceasta cu două excepţii: Corneliu Codreanu, Şeful Mişcării Legionare, şi Gheorghe Brătianu, Şeful Partidului Liberal Dizident. În ceea ce priveşte pe Octavian Goga, înţelegerea exista, dar atitudinea lui nu s-a manifestat cu vigoarea celor precedenţi."

Cartea are patru părţi, intitulate semnificativ: *Titulescu, ministrul duşmanului; Carol, regele ucigaş; Antonescu, conducătorul paranoic; Mihai, moştenitorul păcatului.*

Dacă privim harta Europei interbelice, putem înţelege sursa evenimentelor tragice pe care le-a traversat: teritoriile şi populaţia pe care o pace neînţeleaptă le-a răpit Germaniei învinse, precum şi prezenţa ameninţătoare a Rusiei Sovietice, care continua declarat politica ţaristă pe o nouă bază: ideea revoluţiei comuniste mondiale. Această idee a revoluţiei mondiale fusese concepută de Lenin, care spusese: "În urmărirea obiectivelor noastre putem să ne permitem, cu toată puterea noastră de distrugere, să colaborăm cu anumite puteri capitaliste. Putem chiar încheia cu ele alianţe, cu scopul de a le momi într-un fals simţământ de securitate. Când guvernele lor, bazându-se pe reazimul nostru, se vor azvârli în nu ştiu ce nebunească aventură, le vom lăsa să se prăbuşească şi vom clădi Imperiul nostru pe ruinele lor".

Stalin a urmărit cu consecvenţă aceeaşi idee, declarând în Comintern, cu doar câteva zile înainte de semnarea tratatului Ribbentrop-Molotov: "Tovarăşi, pace sau război ? Această chestiune a intrat într-o fază crucială. Toată chestiunea depinde în mod absolut de poziţia ce o va lua Uniunea Sovietică. Suntem complet convinşi că dacă încheiem un tratat cu Franţa şi Marea Britanie, Germania se va simţi silită să cedeze în chestia polonezâ şi să stabilească un *modus vivendi* cu Puterile Apusene. În acest caz, războiul ar fi evitat şi dezvoltările ulterioare ar fi foarte primejdioase pentru noi. Pe de altă parte, dacă primim propunerea germană, Germania va ataca Polonia, iar intervenţia Franţei şi a Marii Britanii e absolut sigură. Tovarăşi, am expus vederile mele. Repet: este interesul nostru ca războiul să fie cât mai lung posibil".

Mihail Studza menţionează recunoaşterea oficială în *Istoria diplomaţiei sovietice,* a acţiunilor diversioniste ale Sovietelor în perioada anilor '30: "Noua atitudine a guvernului sovietic (pactele de neagresiune, pacte de asistenţă mutuală cu Franţa şi Cehoslovacia, intrarea în Liga Naţiunilor) avea ca motiv necesitatea de a stânjeni proiectele unui nou Pact între cele patru mari Puteri" (adică Franţa, Marea Britanie, Italia şi Germania).

Astfel că rolul nefast de aţâţător la război revine în primul rând Rusiei lui Stalin şi abia apoi Germaniei lui Hitler. Asupra acestui aspect merită remarcată contribuţia cărţii lui Victor Suvorov, *Spărgătorul de gheaţă* (Editura Polirom, 1995), pe care o recomandăm cititorilor iubitori de istorie.

Faţă de aceste considerente ale politicii sovietice, faţă de insistenţa de a nu recunoaşte apartenenţa Basarabiei la România, orice politică de apropiere de Moscova a Franţei şi Marii Britanii, semnatarele Tratatului de la Versailles, ar fi trebuit să fie privită de politicienii români cel puţin cu mare suspiciune. În locul acesteia îl găsim pe "marele" Titulescu între promotorii Tratatului de neagresiune franco-sovietic (1933), al Tratatului de asistenţă mutuală franco-sovietic (2 Mai 1935) şi al Tratatului de asistenţă mutuală sovieto-cehoslovac (16 Mai 1935). Aceste tratate erau evident îndreptate împotriva Germaniei, cu care România nu avea graniţe, cum nici cu Franţa sau Marea Britanie, iar dificultăţile oricărui ajutor de la asemenea distanţă era vizibil de pe hartă, dacă nu din amara experienţă a primului război.

Dar "politica" lui Titulescu nu s-a redus doar la atât. Intervenţia lui în vederea sancţionării Italiei la Liga Naţiunilor pentru intrarea trupelor sale în Abisinia (1936), în numele unor principii iluzorii, care nu se aplică nici astăzi, a făcut ca România să piardă un aliat preţios, Italia, ţară latină alături de care luptase în primul Război. Acest lucru se va dovedi hotărîtor pentru sfârtecarea României la Viena, în 1940.

Dar poate cel mai "ciudat" incident este istoria *telegramei pierdute*: telegrama prin care Petrescu-Comnen, ambasadorul României la Berlin, transmisese la Bucureşti propunerea Germaniei din 22 Octombrie 1934, prin care se angaja să garanteze **toate graniţele** României, cu singura condiţie ca trupelor ruseşti să nu le fie permisă trecerea prin teritoriul românesc. Cu alte cuvinte, propunerea germană garanta şi graniţele de Est ale României, într-un moment în care aceste graniţe "nu primiseră încă o garanţie perfectă din partea vechilor noştri aliaţi", cu condiţia ca România să se angajeze să şi le apere. Dar telegrama, văzută de Mihail Sturdza la Berlin, dispare; la Departamentul Politic de la Bucureşti nu ştia nimeni de ea (cu excepţia, desigur, a lui Titulescu însuşi). Noile reguli introduse de Titulescu îşi făcuseră efectul, omul său de la Cifru nu le mai transmisese Departamentului Politic, ci direct lui Titulescu, iar Titulescu nu reacţiona, fiindcă aceste propuneri nu conveneau politicii sale de apropiere între Franţa şi Soviete, chiar dacă era evident că această apropiere lăsa România complet descoperită la Est.

Înţelegând repede ce se petrecea, Sturdza a încercat şi a obţinut o reconfirmare a acestor propuneri, pe o cale care să nu implice "inconvenientele şi primejdiile publicităţii". La sugestia sa, Gheorghe Brătianu a făcut o vizită lui Goering la Berlin, cu ocazia întrevederii omul numărul doi al *Reich*-ului repetând aidoma propunerile anterioare.

Dar "politica" lui Titulescu, contrară intereselor României, îşi urmează cursul, fiind susţinută de toţi aceia care, "neglijând" adevăratele şi declaratele intenţii sovietice, urmăreau să o reintroducă pe tabla de şah a Europei într-o coaliţie anti-germană. Astfel, Titulescu şi oamenii săi pun bazele unei politici falimentare, dacă nu de-a dreptul trădătoare, continuată de Carol şi camarilla sa, contribuind la declanşarea celui de al doilea Război Mondial şi lăsând România fără de scăpare în faţa pretenţiilor sovietice şi a resentimentelor germane. Pentru că, spune autorul: "În Berlin nimeni nu ignora rolul pe care Titulescu îl jucase în timpul negocierilor acestor două instrumente [Pactele de asistenţă mutuală franco-sovietic şi sovieto-cehoslovac - n.n.]; se găseau foarte probabil şi personalităţi care ştiau că el însuşi redactase Pactul franco-sovietic". Şi astfel Germania, care avea interese deosebite în România, de natură economică, dar şi strategică, se vede nevoită să-şi caute alţi aliaţi şi să încurajeze astfel pretenţiile iredentiste ale vecinilor noştri.

Poloniei, care era legată de România printr-un Tratat de Alianţă (1921), "singura garanţie internaţională pe care am avut-o vreodată împotriva ameninţării sovietice", i s-a indicat (10 Octombrie 1932) de către Titulescu că poate să încheie un Tratat de neagresiune cu Rusia, independent de poziţia României. Astfel, ca urmare a acţiunilor lui Titulescu, România rămânea singura ţară - dintre cele vecine cu Rusia Sovietică - cu frontierele de Est neapărate prin tratate. Toate celelalte (Finlanda, Estonia, Lituania şi Polonia) reuşiseră să încheie Tratate de neagresiune cu Sovietele.

Pentru a-şi ascunde adevăratele intenţii, precum şi pentru "a amăgi opinia noastră publică printr-un fals simţământ de securitate", Titulescu a alcătuit alte artificiale legături: Alianţa Balcanică (1934) cu Iugoslavia, Grecia şi Turcia, dar *fără Bulgaria, căreia îi vom ceda ulterior Cadrilaterul,* Pactul de Definire a Agresiunii încheiat cu Sovietele, şi care pretindea că înlocuieşte Pactul de Neagresiune. De asemenea, pentru a da iluzia că procedează ca polonezii, care după semnarea Tratatului de neagresiune încheiaseră o Convenţie feroviară, Titulescu realizează şi el o Convenţie cu Sovietele, dar în care "cuvintele de *graniţă, punct de graniţă, vamă, autorităţi vamale,* precum şi orice alt cuvânt sau expresie care ar fi confirmat sau implicat existenţa unei graniţe la Nistru, erau cu îngrijire suprimate şi înlocuite cu circumlocuţiuni". Grav era "nu numai faptul că Sovietele obţinuseră încă o dată ceea ce le fusese negat la Riga... dar şi faptul material al restabilirii comunicaţiilor întrerupte de mai bine de 15 ani, fără ca motivul acestei întreruperi să fi fost în cea mai mică măsură înlăturat". Mai rămâne de amintit mascarada care a însoţit reluarea relaţiilor diplomatice cu Rusia Sovietică (9 Iunie 1934), când presa a servit titrase despre faptul că Rusia se angajase să returneze Tezaurul României !!!

Tristă este, aşa cum aminteam la început, lipsa de reacţie a oamenilor politici la această evoluţie (oricât de ascunsă) a politicii externe a României, ceea ce i-a permis lui Carol să o continuie până la tragicul şi previzibilul ei final, chiar după destituirea lui Titulescu (destituire care nu trebuia decât să mascheze ducerea ei cu mijloace mai subtile). Oamenii noştri politici erau prea ocupaţi să se lupte pentru a capta bunăvoinţa regelui, fiind obedienţi acestuia în ciuda oricăror semnale. Dacă Iuliu Maniu, după evidentul eşec al politicii sale, care avusese ca scop readucerea lui Carol pe tron pentru câştigarea unei poziţii forte în politica românească, înţelegea să adopte politica

(continuare în pag. 15)

Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~ Note de lectură ~

(urmare din pag. 14)

struțului, retrăgându-se la Bădăcin, Ion Mihalache continua până în pânzele albe politica de concesii față de jocurile primejdioase ale lui Carol, contribuind astfel la netezirea drumului către tragedia neamului românesc. Dinspre Partidul Liberal, aceeași atitudine: pe plan intern, lupta încrâncenată pentru putere, cu folosirea oricăror mijloace; iar pe plan extern, alinierea la o politică al cărei prim scop era apărarea intereselor Franței și Marii Britanii, în pofida evidenței că această politică primejduia interesele românești și demonstra implicit că cele două puteri erau gata să sacrifice Basarabia în propriul lor interes. Politica trădătoare a guvernului liberal a devenit evidentă în 1936, când, ca urmare a ratificării de către Parlamentul francez (27 Februarie) a Pactului de asistență mutuală franco-sovietic, războiul era gata să înceapă. Dar pentru ca cele două tratate îndreptate contra Germaniei (franco-sovietic și sovieto-cehoslovac) să aibă o valoare practică, în condițiile în care Sovietele nu aveau acces către mijlocul Europei, trebuia ca România să-și deschidă granițele pentru trecerea trupelor rusești.

"În noaptea de 8 martie 1936", ne spune Mihail Sturdza, "am fost trezit în casa noastră din strada Kreţulescu de Miroslav Arczicievschi, Ministrul Poloniei la București, un vechi prieten și coleg al meu de la Riga. Domnia Sa venea foarte alarmat, pentru a-mi pune sub ochi un document ce presupun că-i fusese procurat de serviciile ataşatului său militar. Era un ordin dat de Franasovici, ministru al Lucrărilor Publice, a cărui semnificație și origine de caracter pur militar nu lăsa nici o îndoială. În scurt, liniile ferate din Basarabia, Moldova și Bucovina erau puse la dispoziția transporturilor de trupe Sovietice. Ordine erau date pentru acumularea materialului de transport la stațiile de graniță sau la cele vecine (deosebirea între intervalul șinelor românești și rusești obligând la o transbordare). Ne-a trebuit câtăva vreme, lui Arczicievschi și mie, pentru a înțelege toată gravitatea trădării, toată fățărnicia cu care pregătirea ei fusese ascunsă până atunci opiniei publice românești. Dacă războiul izbucnea, Polonia, înșelată de către aliata ei, România, s-ar fi văzut deodată întoarsă pe la Sud de către armate pe care le considera cu drept cuvânt dușmane. În ceea ce privea România, alăturea de Soviete într-un război european, ea era mai dinainte și în orice eventualitate învinsă."

Era "uitată" trista experiență a Tratatului de la Levadia (1876) încheiat cu Rusia țaristă și nerespectat la sfârșitul unui război în care le-am fost aliați și salvatori într-o clipă de cumpănă a lui, când am pierdut sudul Basarabiei, recâștigat (1856) ca urmare a războiului Crimeii. Era "uitată", de asemenea, politica Cominternului, care considerând România un stat multinațional, avea ca obiectiv dezmembrarea ei.

Alarmat, Mihail Sturdza se adresează singurei forțe politice capabile în acel moment să se opună (dacă ar fi fost cazul, și cu arma în mână) trecerii trupelor Sovietice și prin aceasta implicării României într-un război care nu era al ei și din care nu putea să iasă decât mutilată. Această forță era Mișcarea Legionară și de atunci datează relațiile lui Sturdza cu Corneliu Codreanu. Informația pe care ne-o transmite autorul este deosebită, explicând adevăratele și gravele contradicții care opuneau Mișcarea Legionară celorlalte partide, și îndeosebi camarillei regale: "Codreanu a văzut situația așa cum o văzuseră Generalul [Cantacuzino - n.n.], Gheorghe Brătianu și cu mine. Cu nici un preț Sovietele nu trebuiau să intre și să traverseze ca prieteni teritoriul nostru. Cel dintâi convoi al lor, oricare ar fi fost el - după informațiile polone era vorba de trenuri cu personalul terestru și cu materialul tehnic al Aviației Roșii în drum spre Praga - va fi atacat și escorta nimicită. Legiunea va continua lupta orbește, fără a se gândi la biruință sau înfrângere." Și autorul continuă: "Dispoziții au fost luate imediat".

La 30 Mai 1936, într-o *Circulară de politică externă*, Codreanu denunța politica lui Titulescu și apropierea fatală de Rusia Sovietică: "Este un gest de trădare pe care Poporul Român l-ar face față de Dumnezeu, față de ordinea morală a acestei lumi și față de popoarele care stau în slujba acestei ordini în războiul cu forțele nimicitoare ale Răului". "Această *Circulară*", ne spune mai departe Mihail Sturdza, "a fost urmată de *Memoriul din 5 Noiembrie 1936*, adresat Regelui și oamenilor politici ai Țării. Corneliu Codreanu punea răspicat întrebarea poziției României în cazul unei încercări de trecere a Armatelor Sovietice peste teritoriul nostru. Toate declarațiile sale publice, participarea legionarilor la războiul din Spania, înflăcăratele manifestații de admirație și iubire care au întovărășit reîntoarcerea celor care căzuseră în lupta contra comunismului, au întărit aceste «puteri» în convingerea că numai peste trupul Legiunii își puteau atinge scopurile lor."

"Războiul nu a început, fiindcă Marea Britanie nu l-a vrut, fiindcă Statele Unite nu erau încă prezente, fiindcă Polonia urma încă politica lui Pilsudski. Războiul nu a izbucnit atunci, fiindcă dispozitivul *Puterilor Anonime* abia începuse a se alcătui și fiindcă ele făcuseră greșeala de a da alarma Alianței Franco-Sovietice înainte ca această alianță să aibă, militărește vorbind, o valoare practică".

Iată, deci, un exemplu concludent al jocului cu focul pe care oamenii politici care conduceau România îl practicau în dauna intereselor Țării!

Este probabil că vâlva pricinuită de evenimentele amintite mai sus l-a obligat pe Carol la demiterea lui Titulescu, astfel că "moștenitorii portofoliului său să țină seama de sensibilitatea specială a opiniei publice românești privitor la alianța cu Polonia [celălalt stat-tampon între Rusia Sovietică și centrul Europei - n.n.] și vor pretinde, sau unii vor încerca cu sinceritate, prin schimburi de vizite între București și Varșovia și diferite alte manifestații, să restabilească relațiile de bună prietenie și de încredere ce existau, în perioada pre-titulesciană, între cele două țări. În adâncimea ei, însă, politica Regelui și a guvernelor sale va rămâne identică cu cea a cârdășiei Titulescu-Beneș." O asemenea politică, potrivnică realităților geografice, ducea într-adevăr și Cehoslovacia lui Beneș: cu o populație de 14 milioane de locuitori [față de numai 6 milioane după Război - n.n.], cu peste 7 milioane de alte minorități, din care 2 milioane de germani la granița cu Germania, dar fără graniță cu Sovietele, Cehoslovacia a dus în permanență o politică anti-germană și pro-sovietică, în cârdășie cu Titulescu. "Pe toate câmpurile de bătaie unde interesele naționale și politice ale Berlinului puteau fi stânjenite", ne spune autorul, "Cehoslovacia își făcuse o datorie de a fi prezentă", cum ar fi poziția partizană pe care o luase în luptele civile din Spania, alături de comuniști, unde nici unul din interesele ei nu era nici pe departe implicat." O explicație ar putea fi *păcatul originar* de la întemeierea statului cehoslovac: trădarea și arestarea la 14 Ianuarie 1920, de către Legiunea Cehoslovacă, a amiralului Kolceak, Șeful Rezistenței Naționale Anti-Bolșevice din toată Rusia, și predarea lui Centrului Bolșevic de la Irkuțk, în schimbul căruia

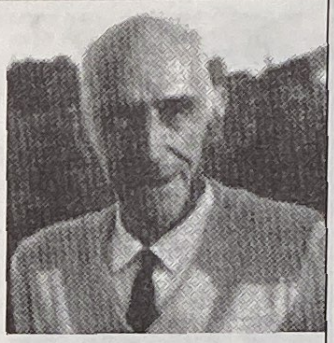

cehoslovacii vor primi o treime din Tezaurul Imperial Rus, care rămăsese sub controlul lui Kolceak.

Dovada că guvernanții României înțelegeau să continuie politica lui Titulescu a fost lipsa de reacție a acestora la cartea insolentă a ambasadorului Cehoslovaciei la București, Jean Sheba. Acesta "considera axa politică și militară Moscova-București-Praga ca și formată" și "ne învinuia de a nu fi luat încă măsurile tehnice necesare pentru a permite o mai rapidă deplasare a trupelor rusești, alergând în ajutorul Cehoslovaciei, și cerea în termeni apropae cominatorii, să procedăm fără întârziere ... la construirea noilor căi ferate, noilor poduri și noilor șosele necesare". Mihail Sturdza intervine pentru clarificarea opiniei publice, semnând, în 1936, o broșură intitulată *Regat Independent Român sau Protectorat Ceho-Soviet?*, broșură distribuită membrilor Parlamentului, membrilor Guvernului, personalităților politice, serviciilor Ministerului Afacerilor Externe, Corpului Diplomatic și presei. Reacția cercurilor oficiale a fost semnificativă prin încercările de a-l salva pe Jean Sheba și a-l păstra la București, dar opinia publică l-a determinat să plece declarând "că nu era el vinovatul".

Mihail Sturdza remarcă, pe drept cuvânt, că "misterul Titulescu era o parte dintr-o taină mult mai cuprinzătoare. Cum se explică faptul că, de la Rege până la ultimul ministru, toți conducătorii unui popor, adânc simțitor, în totalitatea lui, au neglijat groaznica primejdie ce o reprezenta râvna cotropitoare a vecinului de peste Nistru; cum se poate explica că acest Rege și acești miniștri au ales să fie orbi la această primejdie și surzi la atâtea strigăte de alarmă, până când muscalul a ajuns la Chișinău ?"...

Horia ȘTEFAN

CREDINȚA ȘI IPOSTAZELE EI ÎN LUMEA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ

(urmare din pag. 13)

nădejdea și *iubirea*. Chiar dacă ele sunt, în fapt, ipostatice, începutul îl face credința, ca un avans, ca o livrare pentru început gratuită din neștiința omului. Cu puțină, dar temeinică credință, dialogul, comunicarea cu Dumnezeu poate lua naștere. Credința nu este un concept gol, ea este rodul unei anumite modalități de cunoaștere cu care intră într-un proces dialectic și este însoțită și probată prin fapte.

Este de remarcat cât de fundamentată teologic este concepția românului despre credință și necredință, pentru că el o leagă de acestea două - de *o dreaptă cunoaștere* și de *exprimarea ei prin fapte*. Cel ce făptuiește rău este, din capul locului, necredincios, orice ar susține el cu cuvântul.

Dreapta credință are pentru țăranul român atributul *unicității*. Nu există pentru el variante egal valabile. Rezistența țăranului la asaltul prozelitist pe care diverse religii l-au exercitat de-a lungul timpului, inclusiv la efensiva sectară din zilele noastre, nu s-a făcut în baza unei intoleranțe funciare, ci a unei temeinice ancorări în *adevărul unei credințe unice*, întemeiată pe adevărul dogmatic că *Dumnezeu este Unul*. Iată ce spunea în acest sens o țărancă din Agârbiciu, județul Sibiu, prezentă la sfințirea noii biserici a Mănăstirii Râmeț, la 28 iulie 1992: *"Oamenii încă sunt credincioși. Oamenii încă își țin credința. Noi nu ne luăm după alții... Sunt oameni, domnule, care vor să-ți strice liniștea și spun că «ar fi mai bine să vii la noi la biserică». Biserica noastră e sus în ceruri, e prima Biserică. Ortodocșii... Apoi, nu ne luăm după alții. Doamne ferește! Noi ținem legea noastră. Fiecare așa cum își așterne, așa doarme. N-avem treabă cu ei! Nu-i hulim, nu-i batjocorim... Dumnezeu i-o aduce odată la unirea credinței. Va fi, o să fim toți, o turmă și un păstor. Asta vrem să fim, o turmă și un păstor, că toate sfintele mănăstiri și biserici se roagă pentru unirea credinței. Să fim toți una cum este un Dumnezeu. Să fie un Dumnezeu și o turmă, într-o credință toți. Toți să ne rugăm într-o credință și într-un gând"*.

Drăgoi Toader, țăran din Bosanci, județul Botoșani, un sat în care baptiștii și-au făcut puternic simțită prezența, răspunde astfel avansurilor acestora: *"Domnule, dacă în asta m-am botezat, mai trebuie o dată să mă botez? Nu-i destul atâta, o dată?"* (la Putna, 2 iulie 1992).

În discursul său de recepție la Academie, Liviu Rebreanu avea dreptate să arate: *"Religia aceasta, legea românească, e unică pentru întreg neamul nostru, pe deasupra tuturor controverselor teologice"* (10).

(10) Liviu Rebreanu, *Lauda țăranului român*, Imprimeria Națională, București, 1940, p. 9.

REALITATEA DEVENITĂ LEGENDĂ

RUGĂCIUNE ARHIEREASCĂ PENTRU MOŢA ŞI MARIN, MARTIRII LEGIONARI CĂZUŢI LA MAJADAHONDA

La prohodul mucenicilor Crucii şi ai Neamului, Ioan Moţa şi Vasile Marin, aduşi din Spania şi înmormântaţi la Bucureşti - la 13 Februarie 1937 - au slujit I.P.S. Mitropolit al Ardealului, Nicolae, P.S. Episcop Vartolomeu al Râmnicului şi P.S. Veniamin, vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjuraţi de un sobor de peste 200 de preoţi.

Cu acest prilej de jale a părinţilor, soţilor şi orfanilor rămaşi în urmă, dar şi de înaltă reculegere religioasă şi naţională, I.P.S. Nicolae Bălan a rostit cutremurătoarea rugăciune pe care o redăm aici (din "Solia", Vol. 2, Nr. 5, 21 Martie 1937).

"Doamne, Dumnezeul nostru, Care cu înţelepciunea Ta cea negrăită ai zidit pe om şi ai aşezat hotare vieţii lui, ascunse numai întru ştiinţa Ta, Stăpâne, ne ridicăm mâinile şi inimile când se desparte om de om şi se desfac legături scumpe, pe cari Tu le-ai rânduit şi le-ai binecuvântat pe acest pământ trecător, ca să se găsească iarăşi în viaţa cea fără de sfârşit.

Unde jertfa omului e mai mare şi mai curată, acolo eşti şi Tu, Atotţiitorule, mai aproape. La picioarele Crucii şi înaintea jertfei isbăvitoare a Unuia Născut Fiului Tău şi Mântuitorului nostru, covârşiţi de milostivirea Ta, ne amuţesc cuvintele pe buze, dar ni se pleacă genunchii şi mâinile în smerită închinare către Tine, Iubitorule de oameni.

Tu ai hotărât să chemi pe calea jertfei, întru odihna care este la Tine, pe robii Tăi, iubiţii noştri fii şi fraţi IOAN MOŢA şi VASILE MARIN, şi lângă sicriul care poartă ceea ce a fost trecător în fiinţa lor, gândurile şi simţămintele noastre se preschimbă în cucernică rugăciune către Tine, Părinte al îndurărilor.

Nu să plângem am venit aici, căci smerenia cugetului nostru în faţa bunăvoirii Tale de a primi jertfa aleşilor Tăi nu ne îngăduie să însoţim cu plângere sfârşitul vieţii lor. Ci am venit să-Ţi mulţumim, Părinte, că ni i-ai dăruit aşa de mari şi curaţi cu sufletul, ca să se învrednicească a primi duhul credinţii până la moarte, duhul jertfirii de sine, care este scara cea mai aleasă, dată nouă oamenilor, de înălţare către Tine.

În răscrucea patimilor prin care a trecut poporul românesc în lunga sa istorie, Tu, Cârmuitorul soartei lui, ai întărit inimile părinţilor noştri întru răbdare de mucenici; Tu, ca răsplată, ne-ai trimis slobozenia din legăturile robiei de veacuri; şi tot Tu ai aşezat ţara făgăduinţei, pe care ne-ai hărăzit-o întru bunătatea Ta, pe temeliile jertfei fără de seamăn a celor mai buni şi mai viteji fii ai neamului nostru. Şi dacă, în bucuria ameţitoare a biruinţii dobândite, am uitat poruncile Tale şi ne-am plecat urechile spre ispitele amăgitoare ale păcatelor cari scoboară şi duc la pierzare neamurile, iartă-ne, Doamne, rătăcirea şi dăruieşte-ne tăria întoarcerii din nou pe căile Tale!

Slăvimu-Te pe Tine, Părinte, că ne-ai trimis lumina pilduitoarei jertfelnicii a aleşilor Tăi Ioan şi Vasile, ca să ieşim din întunericul nepăsării, al îndoielii şi a oricărei micimi de suflet în urmărirea destinului nostru. În judecăţile Tale, nepătrunse de mintea omenească, i-ai dus departe de noi, totuşi în ţara aceleiaşi fraţii de sânge, la lupta grea purtată pentru Crucea şi Împărăţia Ta, ca astfel jertfa lor să strălucească cu atât mai limpede înaintea ochilor noştri, în toată frumuseţea ei, dezbrăcată de orice interes legat de pământ.

Slăvimu-Te pe Tine, Hristoase Dumnezeule, că ai învrednicit poporul nostru, ca din mijlocul lui să alegi oştaşi credincioşi pentru lucrul Tău, cari de dincolo de moarte ne trimit solia şi mărturisirea credinţilor, cum numai de pe buzele marilor Tăi mucenici din veacurile de la început a răsunat în lume: *"Eu aşa am înţeles datoria vieţii mele. Am iubit pe Hristos şi am mers fericit la moarte pentru El."* (din *Testamentul* lui Moţa).

Binecuvântată să fie vatra familială şi iubitorii părinţi cari au crescut aceste odrasle scumpe în grădina neamului nostru; ei nu-şi vor vedea fiii în jurul lor aici pe pământ, dar cu atât mai mult se vor ridica cu gândul la cer, unde s-au înălţat sufletele lor. Tu, Izbăvitorule, Care ştergi lacrimile celor îndureraţi, ocroteşte cu mângâierile Tale soţiile credincioase ale celor chemaţi la Tine şi înger păzitor trimite copilaşilor lor.

Tu, Mântuitorule, Care ne-ai răscumpărat cu scump sângele Tău vărsat pe Cruce şi nu laşi nici o jertfă neprihănită fără binecuvântarea Ta, fă să rodească jertfa plăcuţilor robilor Tăi, Ioan şi Vasile, pe pământul ţării noastre, pe care au iubit-o din toată inima lor, roadele virtuţilor care înalţă neamurile şi le fac biruitoare împotriva puterilor întunericului. Revarsă în sufletele fiilor poporului românesc duhul credinţei care mută munţii, duhul iubirii care toate le rabdă şi niciodată nu piere, duhul nădejdii care leagă inimile de ţelurile cele mai presus de fire ale vieţii ce se înfrăţeşte cu jertfa. Trimite conducătorilor poporului nostru duhul înţelepciunii Tale. Pogoară în inimile tinerimii noastre duhul ascultării de voia Ta cea sfântă, duhul rugăciunii şi al muncii, duhul jertfelniceі care s-a sălăşluit în aleşii Tăi Ioan şi Vasile.

Biserica Ta, clădită pe jertfa Ta pe Cruce, prin noi, smeriţii slujitorii ei, însoţeşte cu binecuvântările sale sufletele robilor Tăi Ioan şi Vasile pe drumul veşniciei; şi dacă oameniflind, trup purtând şi în lume vieţuind, au căzut în neascultarea poruncilor Tale, Tu uşurează-le, iartă-le, lasă-le toate greşelile cele de voie şi fără de voie, cele cu ştiinţa şi cu neştiinţa, iar sufletele lor, ca pe ale slugilor Tale celor bune şi credincioase, primeşte-le întru bucuria Ta, Stăpâne, în corturile dreptilor le aşează şi le odihneşte pe ele. Căci ei au împlinit cuvântul ce ni l-ai dat prin îngerul Bisericii Tale: "Fii credincios până la moarte, şi-ţi voi da ţie cununa vieţii" (*Apocalips* 2, 10).

Binecuvântate să fie numele lor în cartea veşniciei Tale şi neuitată să rămână amintirea lor în neamul nostru, din veac în veac!

Tu ne-ai dat nădejdea vieţii celei veşnice, întru care, în legătură cu Tine, primim cu supunere ceea ce ne dai şi cu smerenie dăm ceea ce ne iei, căci Tu eşti Dumnezeul nostru şi Ţie se cuvine toată cinstea, slava şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Amin!"

COMENTARIU LA CARTEA IEŞIRII

(urmare din pag. 12)

de un cot şi înalt de doi coţi; coarnele lui să fie din el. Să îmbraci cu aur curat partea lui de sus, pereţii împrejur şi coarnele lui; şi să-i faci împrejur o cunună de aur împletită" (*Ieş.* 30, 1-3). Tămâia e o răşină aromatică, obţinută prin crestarea scoarţei unor arbori orientali. Evreii foloseau un amestec special, în care intrau iniţial 4 plante aromatice, una fiind răşina amintită, numită *libona*, căci provenea din Liban. Pornind de la buna-mireasmă a tămâii, Clement Alexandrinul descrie astfel altarul tămâierii: "simbol al pământului din care ies miresmele, care se află aşezat în mijlocul acestei lumi"[20]. Hristos e preînchipuit prin altarul tămâierii care "a fost făcut din lemne ce nu putrezesc (şi) a fost poleit întreg cu aur. Fiindcă trupul lui Hristos este nestricăcios şi are în sine firea dumnezeiască"[21].

"Jertfelnicul să-l aşezi în faţa perdelei, care este dinaintea chivotului legii, unde am să Mă arăt Eu ţie" (*Ieş.* 30, 6). "Despre locul cel din mijloc spune că este la mijloc între cer şi pământ; alţii spun că este simbol al lumii spirituale şi al lumii materiale"[22].

"Pe el Aaron va arde tămâie mirositoare în fiecare dimineaţă, când pregăteşte candelele" (*Ieş.* 30, 7). BB 1914; *Şi va arde pe el Aaron tămâie compusă, subţire.* "Tămâia e compusă pentru că, Dumnezeu fiind Cuvântul, S-a făcut trup şi S-a compus Emanuil cu noi, firea dumnezeiască şi omenitatea adunându-se, în chip negrăit, într-o unitate mai presus de minte. Şi e subţire, pentru că nu are grosimea slujirii celei după lege"[23]. "Dacă se spune că Domnul, Marele Arhiereu, înalţă lui Dumnezeu tămâia cu bun miros, nu trebuie să înţelegem prin aceasta jertfa şi bunul miros al tămâiei, ci că Domnul înalţă jertfa primită a dragostei, bunul miros cel duhovnicesc, care este adus pe altar"[24].

"Aaron va săvârşi jertfa de curăţire peste coarnele (altarului) o dată pe an" (*Ieş.* 30, 10). "Coarnele altarului, ca nişte mâini întinse, preînchipuiesc forma cinstitei cruci"[25]. Raritatea jertfei se motivează prin aceea că "Moise, în înţelepciunea sa, ştia bine că uşor dispreţuieşte cineva ceea ce este obişnuit şi accesibil, pe când ceea ce este îndepărtat şi o raritate e considerat în mod natural foarte însemnat"[26].

Se instituie o taxă de cult pentru israeliţii adulţi, de o jumătate de siclu de argint de fiecare om (30, 11-16). "Trebuie să băgăm de seamă că (acest siclu) n-are înţeles material, ci duhovnicesc, care se socoteşte că trebuie (dat) de către toţi la fel"[27]. Cortul va avea o baie de aramă (un fel de lighean) pentru spălarea preoţilor înaintea slujirii celor sfinte (30, 17-21).

"Apoi a grăit Domnul cu Moise şi a zis: Să iei din cele mai bune mirodenii: cinci sute sicli de smirnă aleasă; jumătate din aceasta, adică două sute cincizeci sicli de scorţişoară mirositoare; două sute cincizeci sicli trestie mirositoare; cinci sute sicli casie, după siclul sfânt, şi untdelemn de măsline un hin şi să faci din acestea mir pentru ungerea sfântă, mir alcătuit după meşteşugul făcătorilor de aromate; acesta va fi mirul pentru sfânta ungere" (*Ieş.* 30, 22-25). "În textele istorice vechi, ungerea era rezervată regilor, ca la hitiţi şi canaaniţi. Prin ungere, se realiza legătura regelui cu divinitatea şi se acorda monarhului un caracter sacru. În ceea ce priveşte clerul, textele sacerdotale vechi amintesc numai ungerea marelui preot (*Ieş.* 29, 7, 29; *Lev.* 4, 3, 5, 16 etc.). Ulterior, ea s-a extins asupra tuturor preoţilor"[28]. Se poate face o comparaţie între ungerea preoţilor şi a regilor israeliţi şi Taina Mirungerii: "Dacă untdelemnul acela amestecat avea atâta putere, că cei unşi cu el dobândeau slava împărătească, cu cât mai vârtos cei a căror minte şi om dinăuntru au primit ungerea untdelemnului sfinţitor al veseliei şi au luat arvuna Duhului cel bun, nu se vor ridica la măsura desăvârşirii, adică a lui Hristos, făcându-se părtaşi de împărăţia, înfierea şi cunoaşterea tainelor Lui şi având dreptul să intre la Tatăl şi să iasă, după plăcerea lor?"[29].

Cu acest mir era sfinţit cortul şi toate obiectele din el, poporul nefiind, însă, uns. Pedeapsa pentru cel ce s-ar fi uns cu mir era moartea (30, 26-33). Lui Moise i s-a cerut să facă şi o tămâie specială şi să o ţină înaintea chivotului, nefiind îngăduit să se ardă din ea (30, 34-38).

Capitolul 31 vorbeşte despre meşterii cortului (31, 1-11) şi serbarea zilei de odihnă (31, 12-17). Domnul "a prescris pentru cei slabi o parte prin păzirea unei singure zile, iar celor tari le-a rezervat plinătatea; Sinagoga păzeşte o zi, Biserica păzeşte nemurirea. Aşadar, în lege este o parte, în Evanghelie, desăvârşirea"[30].

(va urma)

20. *Stromate*, V, 33, 1.
21. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.* (p. 302).
22. Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 33, 2.
23. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.* (p. 306).
24. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 67, 1.
25. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.* (p. 302).
26. Sf. Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfânt*, XXVII.
27. Sf. Ambrozie, *Scrisori*, VII, 4.
28. EX, p. 227.
29. Sf. Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul*, 74.
30. Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXXIV, 5.

CU PRIVIRE LA ÎMPUŞCAREA DOCTORULUI SIMIONESCU

Relativ la anunţul publicat în numărul 16 al revistei **Memoria**, *la rubrica "În căutarea omului pierdut", privitor la medicul Ion Simionescu, subsemnatul, fost deţinut în colonia de muncă "Peninsula" de la Canalul Dunăre-Marea Neagră în perioada 5 noiembrie 1950 - 26 mai 1954, sub prestaţie de jurământ pot să relatez următoarele: am fost dus la "Peninsula" de la penitenciarul Gherla, la data de 5 noiembrie 1950, după ce am scăpat ca prin minune de o bătaie soră cu moartea ce ni se programase, la sfârşitul lui octombrie 1950, mie şi consătenilor meu, căpitanul de artilerie Gligor Pavel, de către elevii lui Ţurcanu de la Gherla, conduşi de Popa Alexandru (zis Ţanu), sosiţi de curând de la Piteşti pentru a introduce şi aici "reeducarea" deţinuţilor, iniţiată, la sugestia lui Stalin, de către conducătorii comunişti ai ţării.*

La arestarea mea, în iunie 1948, eu eram şef de lucrări la Observatorul astronomic al Universităţii din Cluj, iar Gligor, căpitan de artilerie la un regiment din Tg. Mureş. Fiind originari din Aiud, ca şi toţi ceilalţi deţinuţi originari din judeţul Alba, am fost duşi de la Aiud la Gherla, cu toate că în acea perioadă deţinuţii intelectuali anticomunişti erau întemniţaţi la Aiud, iar muncitorii şi ţăranii la Gherla. Motivul era evident: să nu facem cumva, cu ajutorul populaţiei, o răscoală şi să evadăm din închisoare. Minunea că am scăpat din mâinile torţionarilor lui Popa Ţanu a constat în faptul că, în acelaşi timp, Gligor a fost dus la Baia Sprie, iar eu la Canal. La "Peninsula" am primit primul pachet cu vorbitor, pe la sfârşitul lui aprilie 1951. Eram slab sub orice limită, cu picioarele umflate ca nişte butuci. La revederea cu soţia mea, la vorbitor, adică la o distanţă de 3 m., în spatele a două garduri de sârmă ghimpată, am rugat-o să-mi trimită încă un pachet pe acea lună, pentru a mă putea reface. Ca urmare a îndrăznelii de a veni la vorbitor, soţia mea, rămasă cu 2 copii la 23 de ani, a fost concediată din modestul post pe care-l obţinuse şi evacuată din casa în care locuia. Răspunzând cererii mele, la câteva zile, în luna mai, mi-a sosit la "Peninsula" pachetul cerut. Odată cu sosirea acestuia, mi-a fost dat să-l cunosc pe doctorul Simionescu. Ofiţerul politic al coloniei, locotenentul major Chirion, fost hamal în portul Constanţa, l-a chemat prin brigadieri, în sala de distribuire a pachetelor, pe doctorul Simionescu, pe fotograful de lux din Constanţa, Cicu, şi pe mine. Tuturora ne sosise câte un pachet în plus. Politrucul Chirion ne-a primit pe toţi cu o salbă de înjurături pe care nu le pot reproduce. A început, în ordinea vârstei, cu doctorul Simionescu, pe care, pe un ton ridicat, l-a făcut hoţ, exploatator al poporului, fascist, ucigaş, bandit etc., toate aceste epitete fiind însoţite de cele mai abjecte înjurături care pot ieşi din gura unui fost hamal. Pe acelaşi ton şi cu acelaşi limbaj a continuat cu Cicu, făcându-l, poate fiindcă erau consăteni, hoţ şi îmbogăţit pe spinarea poporului muncitor. Turbat de mânia proletară ce pusese stăpânire pe el, de mine a uitat, apoi, ne-a trimis pe toţi trei, sub un alt potop de înjurături, la barăcile noastre. Pachetele au fost returnate.

Odată cu această păţanie mi-am dat seama că persoana atât de umilită de fostul hamal era fostul ministru al Sănătăţii şi fostul preşedinte al Asociaţiei "Generaţia de la '22". Ca fost ministru, n-ar fi trebuit să fie adus la Canal. A mai fost cazul lui Victor Jinga, dar după numai câteva luni fusese trimis la închisoare. După cum vom vedea însă, până la o eventuală trimitere la închisoare a doctorului Simionescu, acestuia îi va fi dat să treacă prin "pădurea cu fiare sălbatice" şi să înfrunte "mlaştina deznădejdii".

Ieşind de la audienţa în care am fost înjuraţi atât de copios de către politrucul Chirion, mi-a fost dat să văd un om cu sufletul complet răvăşit: doctorul Simionescu, profund afectat de umilinţa la care a fost supus, n-a mai putut scoate nici o vorbă, simţeam că-i este ruşine că din sânul neamului nostru pot ieşi specimene de talia lui Chirion. Fotograful Cicu, cu faţa complet tumefiată din cauza soarelui, plângea intens. Ne-am dus fără nici o vorbă, fiecare la baraca lui. Am împărtăşit acest episod unui număr limitat de persoane din brigada mea. Munca la Canal fiind doar la începuturile ei şi promisiunile de "eliberare" fiind mereu exprimate de către ciracii care ne conduceau, oamenii deveniseră foarte prudenţi şi suspicioşi. Foarte rari erau cei care îndrăzneau să ajute, în mod discret, pe un proaspăt venit la închisoare, ca nu cumva să i se aducă o nouă condamnare, pentru "ajutor legionar".

La câteva zile după episodul pachetelor, într-o sâmbătă seara, la numărătoare, toată colonia fiind adunată pe platou, am văzut cum era adus doctorul Simionescu de la birourile administraţiei, situate lângă poartă, de un braţ şi de altul, de către brigadierii de la brigăzile studenţeşti 13 şi 14, Bogdănescu şi Enăchescu, trecuţi prin forja "reeducării" şi "dezumanizării" de la Piteşti. Chinuiţi şi bătuţi în continuare, studenţii din aceste brigăzi erau obligaţi să realizeze 3-4 norme faţă de ceea ce realizau muncitorii civili şi, pe deasupra, să fie şi călăii coloniei, fiind daţi ca exemplu de "hărnicie" prin contrast cu "lenevia" restului oamenilor, care nu puteau realiza mai mult de două norme. Pentru ca funcţia de călău să fie realizată total, săptămânal, sâmbăta seara, erau aduşi la aceste brigăzi câte 15-20 de deţinuţi din colonie, după liste întocmite de politruc sau de brigadieri, pentru a fi supuşi presiunilor de renunţare la propria personalitate. "Reeducaţi", studenţii primeau de acasă pachete la discreţie. Pentru a camufla acţiunea de "reeducare", aplicată "recalcitranţilor" din colonie, unii studenţi au cerut de acasă acordeoane, iar ferestrele le erau camuflate cu pături. Pentru a ilustra efortul supraomenesc la care erau supuşi studenţii, voi da un exemplu din realizările lor: în toamna lui 1950, în 8 ore de lucru, fiecare student a săpat, încărcat şi transportat cu roaba în medie 12 mc de pământ, la o distanţă de 15-20 de metri şi la 4-5 metri înălţime, realizând un rambleu de cale ferată lung de aproximativ 1 km. Oamenii de la celelalte brigăzi, în general mai în vârstă decât studenţii, erau înjuraţi şi bătuţi pentru incapacitatea lor de a fi la înălţimea studenţilor, conduşi de brigadierii Bogdănescu şi Enăchescu. Din mulţimea deţinuţilor care aveau o oarecare influenţă asupra camarazilor lor, dar nu puteau realiza normele cerute, politrucul, ajutat de brigadierii zeloşi, întocmeau liste cu cei ce urmau să fie "sancţionaţi" de către studenţii anume indicaţi să facă acest serviciu, ei înşişi fiind rău văzuţi. Era unanim cunoscut cazul brigadierului Subţirică, fost şi el hamal în portul Constanţa, promovat colegial de către Chirion, dar bătut din ordinul acestuia, împreună cu un lot de 15 inşi, atât de crunt încât a fost internat mai multe săptămâni în spitalul coloniei. Motivul: Subţirică "pactase" cu deţinuţii. Regulat, "realizările" bieţilor studenţi erau date ca exemplu pe colonie şi erau afişate, în perioada de început, pe un mare panou, în centrul coloniei, sub titlul: "Întreceri socialiste". Ulterior, s-a renunţat la această titulatură, deoarece s-a socotit că deţinuţii politici nu sunt demni să se întreacă în muncă sub egidă socialistă.

În perioada în care doctorul Simionescu a fost "transferat" pentru a fi "reeducat" de către Bogdănescu (Enăchescu îi era subordonat acestuia), studenţii construiau la vreo 15-20 km de colonie o fabrică de cărămidă şi se găseau în faza ridicării acoperişului la 15-20 de metri înălţime. Doctorul Simionescu trebuia să realizeze o normă mărită de dulgher, ceea ce era o imposibilitate, socotind că până la vârsta lui nu pusese mâna pe o teslă sau pe bardă şi fierăstrău. Din această cauză a fost dat în primire celor mai răi şefi de echipă, care îl insultau şi-l băteau zi de zi, fapt pe care l-au observat, după cum se va vedea mai departe, şi soldaţii care făceau paza şantierului. Perioada respectivă fiind aceea de ploi dese (luna iunie), drumurile fiind numai cele de câmp, după întoarcerea de la lucru a studenţilor, pe podeaua barăcii se depunea un strat de noroi de 2-3 cm. În vacarmul şi noianul de insulte pe care le primeau cei ce nu reuşeau să devină dulgheri în 2-3 zile, în frunte cu doctorul Simionescu, aceştia erau puşi să cureţe cu lopata acest noroi, apoi să spele cu apă podeaua dintre priciurile barăcii. Aproape de regulă nemulţumit, brigadierul dicta pedeapsă suplimentară pentru nereuşita curăţeniei. Dacă brigadierul constata că ordinul dat n-a fost executat cu destulă conştiinciozitate, cei însărcinaţi cu bătaia suplimentară erau bătuţi la rândul lor de alţi deţinuţi, pentru pactare cu împricinatul. Doctorul Simionescu era învinuit de acţiunile la care participaseră în timpul studenţiei sale. Pe lângă toate acestea, doctorul Simionescu era obligat să-şi facă demascarea aşa cum şi-o făcuseră studenţii de la Piteşti, lucru pe care acesta nu-l putea concepe, întrucât nu-şi putea nega şi condamna trecutul de luptător pentru acţiunea de aşezare a neamului său obidit în drepturile ce i se cuveneau. După 8-10 zile, "pădurea cu fiare sălbatice" l-a adus pe doctorul Simionescu în stare de disperare. Pe şantier, tinerii securişti, mulţi dintre ei fiind ţărani chinuiţi în acţiunea de colectivizare, observau şi ei cum un bărbat voinic, având cam 50 de ani, era batjocorit zilnic de mai tinerii săi tovarăşi de muncă, care îi puteau fi copii. În momentul în care domnul doctor, ajuns în "mlaştina deznădejdii", a căutat să-şi pună capăt zilelor părăsind cordonul de pază al şantierului, soldatul în dreptul căruia a făcut acest pas al supremei disperări i-a strigat cu toată puterea: "Domnule doctor, vă rog să vă întoarceţi, altfel sunt nevoit să vă împuşc!". Doctorul îşi continua drumul. Comandantul pazei şantierului, un subofiţer de securitate, l-a somat pe soldat să tragă, şi fiindcă acesta a refuzat să-i execute ordinul, a luat arma din mâna soldatului şi l-a împuşcat pe fugar. Probabil că spera într-o rapidă avansare, ca mulţi alţi militari care au comis astfel de crime, începând cu domnia regelui Carol al II-lea şi continuând cu aceea a lui Stalin. Onoare soldatului care a refuzat să tragă, dar cine poate şti ce i s-a întâmplat după aceea pentru această neexecutare de ordin? În aceeaşi zi, toată colonia a aflat de monstruoasa crimă comisă de oamenii patronaţi de Bogdănescu. O imensă durere şi un doliu profund s-a aşternut în sufletele tuturor robilor din colonie. Zile întregi s-a vorbit numai de acest eveniment tragic. Fiecare deţinut, considerat de regim ca periculos, putea ajunge în situaţia doctorului. Aceasta fiindcă în colonie se mai cunoştea cazul tehniciamului Dumitrache, care, ca brigadier al mecanicilor de locomotive Diesel de la şantierul Mamaia, reuşind să-şi facă o relaţie cu o şoferiţă care venea la atelier când avea nevoie de reparaţii la camionul său, a reuşit să evadeze cu ajutorul acesteia, la începutul lunii aprilie 1951. Deplasându-se în tren spre Bucureşti, fusese prins de securişti din cauza unei cicatrici pe care o avea pe obraz, şi care se reflecta în geamul vagonului. Fusese bătut cumplit şi, cu faţa plină de plăgi şi sânge, fusese adus în colonie şi legat, ca Iisus pe cruce, de un stâlp din mijlocul coloniei, alături de panourile cu "întrecerile socialiste", pentru ca cei 8-10 mii de deţinuţi să vadă pe viu ce pot păţi "bandiţii" ce-şi permit să sfideze puterea populară. Leşinat şi învadat de muşte, în noaptea următoare fusese împuşcat şi aruncat în gardul de sârmă ghimpată din apropiere (de către prim-brigadierul Madan, cu un pistol primit de acesta de la politrucul Chirion) sub cuvânt că a vrut să evadeze. Ce mult seamănă această explicaţie cu "fuga de sub escortă" de pe timpul sceleratului Carol al II-lea!...

La nici o săptămână după împuşcarea lui Simionescu, soţia lui, probabil alarmată de returnarea pachetului, s-a prezentat la vorbitor. Spunându-i-se că soţul ei a fost transferat la alt loc de muncă, probabil intrată în panică de eventualitatea omorârii soţului său, a început să blesteme, plângând în hohote. Toţi deţinuţii din barăci priveau înlemniţi la acest spectacol, care ne-a impresionat până la lacrimi. Pentru a-l întrerupe, conducerea coloniei a urcat-o cu forţa pe doamna Simionescu într-o maşină şi a dus-o la Constanţa.

Oamenii din colonie mai erau îngroziţi de faptul că, supuşi la munci peste puterile lor, flămânzi şi bătuţi, mulţi deţinuţi şi-au pierdut minţile în "Peninsula". Se mai adăugau apoi şedinţele săptămânale de "reeducare", în "laboratorul" de la brigăzile 13 şi 14, unde "regalistul" Bogdănescu se pregătea să iasă curat din puşcărie. În august 1951, când se tăiaseră pachetele pentru intelectuali, împreună cu Tudor Neamţu, ginerele lui Argetoianu, am fost programat la o "lecţie" în "laboratorul" lui Bogdănescu, într-o sâmbătă noaptea, în timp ce brigada noastră, a 6-a, se găsea la lucru. Anunţaţi discret despre aceasta de brigadierul nostru, Florescu, un fost inspector de bancă, am fost hotărâţi să fugim în caz că ar fi venit studenţii după noi, dar şi de astă-dată un înger păzitor ne-a salvat. Se renunţase la bătaia ce ni se pregătise.

Fără a fi implicaţi în procesul lui Ţurcanu, cum ar fi meritat, Bogdănescu a terminat în anii următori medicina la Cluj şi, după aceea, a funcţionat ca medic-şef al Dispensarului din Măguri-Răcătău - Cluj, până la pensionare. Locuieşte în Cluj, într-un foarte frumos apartament din strada I. Ghica nr. 11. În viaţa civilă, prin 1985-86, m-am întâlnit cu el la nişte excursii făcute de O.J.T. Cluj. Făcându-ne că nu ne cunoaştem, mi-a afirmat că este medic primar gr. I şi are un salariu de 7.200 de lei, când pensia mea era doar de 2.200 lei...

Cu cărţile pe faţă, după 1989, l-am întrebat cine a hotărât în 1951 să nu fiu bătut şi de ce l-a omorât pe Simionescu în 1951? La prima întrebare nu mi-a răspuns, iar la a doua mi-a răspuns că nu l-a împuşcat el, dar a recunoscut că doctorul Simionescu se hotărâse să se sinucidă, ieşind din cordon, din pricina stării sufleteşti în care fusese adus de brigada 13.

Ştefan RADU

Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se...Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se

foto: Marius CARAMAN

ILIE CLEOPA

În noaptea de 1 spre 2 decembrie, la Mânăstirea Sihăstria din nordul Moldovei, a încetat să bată inima trupească a unuia dintre cei mai iscusiți duhovnici ai Ortodoxiei contemporane: **Părintele Arhimandrit Ilie Cleopa**, în vârstă de 86 de ani.

Născut în 1912, a pornit la numai 15 ani pe calea monahismului, pe care a urmat-o mai bine de șapte decenii, până la desăvârșire. În 1933 a primit hirotonia, ostenindu-se la mânăstirile Putna, Slatina și Sihăstria, dar și în pustnicie, asemenea sfinților asceți de odinioară.

Maiestuos și smerit deopotrivă, amestec harismatic de patriarh, sihastru, haiduc și voievod, el era întruchiparea vie a Tradiției ortodoxe și a temeiurilor de viață ale neamului românesc. Rugător și mărturisitor, războindu-se cu veacul, Părintele Ilie Cleopa s-a luptat lupta cea bună a credinței strămoșești și a făcut pârtie spre cer mulțimilor însetate de Dumnezeu, care-l cercetau cu miile și i se închinau ca unui sfânt.

Duhul lui va continua să lucreze tainic, în cer și pe pământ, ca unul ce s-a învrednicit de lumina care nu apune. Fie ca în bătaia acestei lumini să ne regăsim esențial și să fim una întru Domnul!

(R. C.)

foto: Marius CARAMAN

GEORGE DONEV

În ziua de 16 decembrie 1998, în locuința sa din Pompano Beach, Florida, U.S.A., în pragul vârstei de 90 de ani, inima gazetarului româno-american **George Donev** a încetat să mai bată.

Fiu de scriitor și om de dreapta, George Donev și-a făcut ucenicia gazetărească la București, în anii '30. În perioada 1938-1940 a scos revista satirică *Rățoiul*.

În 1940, fiind funcționar la Oficiul Cinematografiei, Ministerul Culturii îl trimite cu o misiune culturală în America (la Hollywood). Ajunge în Lumea Nouă în 1941, pe o cale ocolită, prin Orientul îndepărtat, deoarece izbucnise războiul și vapoarele de pasageri nu se mai încumetau să traverseze Atlanticul. Între timp, România a rupt relațiile cu Statele Unite; George Donev nu și-a mai putut îndeplini misiunea, dar nici nu s-a mai putut întoarce în țară.

Stabilit în Statele Unite, a prestat activitate de gazetar și tipograf; numele său a fost prezent constant în publicațiile exilului românesc, de pe o poziție ferm anticomunistă. A fost redactor-șef al publicației *America* (Cleveland, Ohio). La *Cuvântul Românesc* (Hamilton, Canada) a colaborat neîntrerupt vreme de peste 22 de ani (iulie 1976 – decembrie 1998), semnând fie cu numele său adevărat, fie cu psedonimul **Stroe Moldovanu**. Participant constant la toate reuniunile importante ale exilului românesc, ultimul său articol a fost despre *Romfest* '98 (prilej cu care a putut revedea Bucureștiul, după mai bine de o jumătate de secol, ca într-o călătorie de adio). Dumnezeu i-a dăruit, dincolo de numeroasele încercări, să fie zvelt și cu mintea limpede până-n ultimele zile de viață.

A fost înmormântat în cimitirul așezământului Vatra Românească (Grasse Lake, Michigan). Odihnească-se în pace!

GEORGE ȘERBAN

Autorul "Proclamației de la Timișoara" (cu faimosul Punct 8 – una dintre cele mai pure expresii ale anticomunismului postdecembrist, dar care, din păcate, n-a ajuns niciodată să se materializeze efectiv), publicistul și scriitorul **George Șerban**, a plecat prematur dintre noi, răpus de o mai veche afecțiune cardiacă, sub privirile neputincioase ale soției și fiului său.

Născut la Buzău, pe 25 iunie 1954, a absolvit Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași (secția Sociologie-Psihologie) și a urmat studii de specializare în ziaristică (Lille) și politologie (Washington). A fost director și redactor-șef al cotidianului Timișoara, președinte al Societății Civice cu același nume, membru fondator și vice-președinte al Alianței Civice, membru marcant și deputat P.N.T.C.D. de Timiș, membru al Uniunii Scriitorilor și al P.E.N.-Clubului Român, autor al romanelor *Somnul*, *Iahtul* (blocat de cenzura comunistă) și *Turnirul*, a sute de articole (politice, sociologice, literare). Pe lângă "Proclamația de la Timișoara", a fost și co-autor al "Cartei Alianței Civice", iar la propunerea sa, ziua de 16 decembrie (când scânteia anticeaușistă și anticomunistă s-a aprins la Timișoara) a fost declarată oficial "Zi de luptă împotriva totalitarismului".

A încetat din viață pe 15 ianuarie 1999, în toiul nopții. Trupul său neînsuflețit a fost depus la sediul P.N.T.C.D. – Timiș, iar ceremonia înmormântării a avut loc duminică, 17 ianuarie, la Cimitirul Eroilor din Calea Lipovei.

Dumnezeu să-l odihnească și să aibă în pază familia îndoliată.

BANU RĂDULESCU

Născut la București, pe 12 februarie 1924, într-o familie greu încercată (și-a pierdut tatăl la numai 6 ani, iar mama sa, rămasă văduvă cu doi copii, a avut de făcut față unor mari privațiuni materiale), BANU RĂDULESCU a urmat școala primară peste drum de Malmaison - temuta închisoare unde avea el însuși să fie azvârlit de comuniști.

Liceul militar, început la Cernăuți și continuat la Mânăstirea Dealul, l-a urmat ca bursier an de an, scutindu-și familia de povara taxelor școlare. Primul său profesor de română, Augustin Z. N. Pop, îi descoperă înclinațiile literare și-i veghează debutul absolut (o schiță publicată în revista *Flamuri*, la numai 13 ani).

După terminarea liceului (1943), a făcut studii de medicină (la Institutul medico-militar, în 1946 obținând gradul de sublocotenent-medic, apoi la Facultatea de Medicină din București, pe care a trebuit să o întrerupă în 1948, în pragul anului VI, când a fost condamnat la 10 ani de închisoare).

Încă din 1945 fusese trimis în fața Curții Marțiale, sub acuzația de a fi scris epigrame împotriva comuniștilor din guvernul Groza, dar fusese achitat datorită intervenției vechilor magistrați. După ce în 1947 fusese abuziv scos din armată și trecut în "cadrul disponibil", în 1948 va fi arestat împreună cu dr. Marin Zamfirescu (în cabinetul căruia lucra), pentru o presupusă tentativă de a fugi din țară (una dintre numeroasele înscenări ale recent înființatei Securități). Va efectua 6 din cei 10 ani la care fusese condamnat, trecând prin închisorile Poarta Albă, Văcărești, Jilava, Caransebeș, Pitești, Canal, Gherla.

Eliberat în 1954, este împiedicat o vreme să-și definitiveze studiile (răstimp în care lucrează ca "soră medicală" la Sanatoriul TBC Geoagiu). În urma unei audiențe la ministrul Ilie Murgulescu, i se aprobă reînmatricularea în 1955, iar în 1956 își trece examenul de Stat, devenind medic stagiar la Maternitatea Filantropia. În timpul revoluției anticomuniste din Ungaria (toamna lui 1956), este arestat temporar, fără a mai fi însă condamnat. Funcționează ca medic (întâi în provincie, apoi în Capitală) până în 1965, când, îmbolnăvindu-se grav de plămâni, este nevoit să-și întrerupă cariera medicală.

Se va dedica scrisului și, în 1967, pe fondul temporarei "liberalizări" din primii ani ai regimului ceaușist, va debuta editorial cu volumul de nuvele *Dincolo de așteptare*. În același an, devine membru al Uniunii Scriitorilor. A publicat numeroase volume de proză (romane, nuvele, povestiri): *Verdictul*, *Lumină și piatră*, *Oameni și oameni*, *Păsările mari nu cântă*, *Nimic despre fericire* (cu care a obținut Premiul Asociației Scriitorilor din București), *În iarbă, cu fața la soare* etc.

După evenimentele din 1989, se numără printre membrii de onoare ai AFDPR și ai PEN-Club. Își dedică toată energia editării publicației *Memoria - revista gândirii arestate* (ajunsă de curând la numărul 25, pe care redactorul-șef n-a mai apucat să-l vadă tipărit) și Fundației Culturale «Memoria», făcând figura unui adevărat cruciat împotriva uitării și lăsând în urma lui o mare pildă mărturisitoare. În ultimul an de viață a lansat grandiosul proiect al "Memorialului Fortul 13 Jilava", alături de un alt mare dispărut: arhitectul Anghel Marcu (al cărui necrolog l-am publicat în numărul din decembrie '98).

S-a stins la Berlin, în ziua de 9 decembrie 1998. Adus în țară, a fost înmormântat la cimitirul Sfânta Vineri din București, în penultima zi a anului care s-a încheiat. Dumnezeu să-l odihnească în ceata drepților Săi!

(R.C.)

Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se...Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se ...Cuvine-se

SCRISORI PRIMITE LA REDACȚIE

Stimată Redacție,

Am 18 ani, mă numesc Mihai Cioboteanu și sunt din București. Sunt în ultimul an la un liceu de italiană și am de gând să urmez Facultatea de Științe Politice.

De mic mi-a plăcut să fiu mai altfel decât [?] și cred că și sunt, într-o mică măsură.

Primele mele "amintiri" din viața noastră politică țin de perioada '94 - '95. Atunci am făcut greșeala "benefică" de a citi "Politice" (horia roman patapievici). Prima dată m-am entuziasmat, fiindcă, am zis eu, am descoperit "adevărul adevărat". Norocul meu a fost că tocmai începusem la școală să studiem Mihai Eminescu și profesoara noastră de română (care spunea că "dacă e nevoie să fiu fascistă ca să îmi [?] valorile, atunci sunt fascistă") mi-a arătat valorile reale. (Și oricum prea se îngroșase tabăra "demitizatorilor" și aș fi trecut singur de partea cealaltă). Numai că este destul de greu să crezi în continuare în valorile clasice. Acum am văzut eu că e la modă curentul ăsta de opinie cioraniano-nietzscheian ("omul e nimic", "viața e rahat", "românii au fost și sunt în continuare niște..."). Este dramatic că mulți cred asta din teribilism, din spiritul de contră (însă eu știu foarte bine ce înseamnă nonconformism, și știu că există niște limite). V-am zis că și eu am fost tentat să contrazic, așa din plăcerea contrazicerii (și cred eu că, în adâncul sufletului, tot spiritul rebel m-a făcut să-i părăsesc pe "nihiliști", fiindcă am găsit un luminiș pașnic un pom ale cărui roade sunt culese de puțini. Sper să nu fie nimic mârșav sau pervers; dacă așa s-a întâmplat, acum e bine că am ajuns aici).

În concluzie, după ce am citit literatură legionară, Petre Țuțea, "Puncte cardinale" (din mai '98), m-am format ca ...român. (Nu-mi place deloc să fiu numit în vreun fel legionar, naționalist, xenofob etc., pentru că eu mă manifest așa cum vreau eu, nu cum îmi impune o doctrină anume. De fapt cred că a fost o greșeală a lui Codreanu de a-și intitula mișcarea "Legiune", pentru că astfel a devenit ușor de etichetat și dat într-o extremă sau alta).

Eu am doar 18 ani, deci timp pentru făcut ceva rămâne. Cred că generația mea reprezintă începutul schimbării de mentalitate. Peste 10-15 ani va fi luptă în zona noastră internă, luptă adevărată. Sunt tinerii de la PD și PRM școliți de "maeștrii" Neulander și C. V. Tudor. Sunt multe de făcut, sunt foarte multe de făcut la noi în țară, și asta este deliciul adevăraților gospodari.

Însă acum, adevărul este că toată lumea visează. Problema care mă macină pe mine este următoarea: Ca să fii un om respectat de toată lumea trebuie să fii ales (ales de istorie, de inconștientul națiunii). Întrebarea este - sunt eu un ales? Sau sunt pur și simplu un adolescent care visează și care într-un final o să aibă casă, nevastă, copii (dacă e harnic poate să aibă Dacie, poate chiar să scrie la un ziar). Eu trebuie să știu. Pot eu să fac ceea ce trebuie pentru țară? Problema mea seamănă cu problema unui artist. Artistul trăiește din lumea artei, și dacă sufletul lui nu este îndeajuns de aproape de artă pentru a putea să se afirme, rămâne pe dinafară. Planul meu este următorul: odată intrat la facultate, caut neapărat un grup de studenți care să-mi împărtășească părerile și cu care să formez o "Gardă a Conștiinței Naționale" care, duminica, să țină adunări în cartierele muncitorești ale Bucureștiului. Dar asta înseamnă zile, chiar nopți, plecate de acasă, conflicte cu autoritățile, procese, bătăi, amenzi, poate chiar exmatriculare din Facultate (mă îndoiesc că la SNSPA să existe profesori cu frică de Dumnezeu și care să fie naționaliști). Enumerația reprezintă doar partea negativă. Eu aș accepta-o bucuros, cu condiția să iasă ceva. Dacă știu că nu bat aiurea - "mișc munții". Eu cred, dar ce să cred? Nu e de ajuns să cred în Dumnezeu și în neam, trebuie să urmez și eu o "școală", că așa nu fac nimic. Am fost la legionari, însă am plecat dezamăgit. (Cu ocazia asta mi-am dat seama *cum nu trebuie să ajung* și am constatat că poate sunt eu entuziasmat, dar există alții și mai patetici). "Puncte Cardinale" sunt ca un fel de cursuri, dar mie îmi trebuie profesori. (La SNSPA o să învăț numai așa, pentru a da substanță ideilor mele). Dumneavoastră - bunicii, nu părinții - trebuie să faceți legătura cu noi.

Eu vă stau la dispoziție (v-am spus, am doar 18 ani; Codreanu, Mussolini - mă scuzați că fac comparația, dar trebuie să spun lucrurilor pe nume - încă nu făcuseră nimic până la această vârstă). Și așa suntem puțini în generația mea care suntem preocupați, așa că vă invit să ne valorificați.

Poate că ați observat o serie de defecte și calități la mine, dar nu contează. Contează că vreau să mă schimb cum va fi mai bine pentru a-i ridica pe români din mocirlă. Încă doar sper și vreau să-mi împlinesc idealul, însă nu am ajuns să cred.

În concluzie, vă rog foarte mult să mă îndreptați către cineva (preferabil din București) alături de care să mă pot forma. Gândesc românește, mai rămâne să acționez românește.

Readucându-vă aminte că "apa trece și pietrele rămân" și că "nu mor caii când vor câinii" și atenționându-vă că somnul rațiunii naște monștri, vă urez mult succes în continuare și aștept să-mi scrieți.

Mihai CIOBOTEANU
București

Stimați domni,

Prin amabilitatea domnului profesor Valeriu C. Nestian, am reușit să citesc și eu colecția din anul acesta a revistei "Puncte Cardinale". Este de-a dreptul remarcabil ceea ce faceți dumneavoastră aici. Îmi dau seama la ce presiuni sunteți supuși, atât din partea adversarilor declarați, și aș spune eu "tradiționali", ai Mișcării Legionare, cât și din partea inconștienței unora care o fac pe "marii legionari", dar încă mai visează la "Daciada". Îndârjirea dumneavoastră merită toată lauda. Continuați în aceeași manieră, căci adevărul va ieși odată la suprafață!

Nu se poate, nu pot să concep ca nedreptatea și nesimțirea să fie astăzi "legile de bază" ale statului nostru "democratic". Nu are nici un rost să mă apuc eu aici să critic guvernul, parlamentul și alte instituții de astea care fac "cinste" țării. Este treaba lor, numai că nimeni nu este nemuritor, iar chiar dacă mulți dintre ei sunt ca niște "plopi" în Dealul Mitropoliei, nu au însă rădăcini acolo.

Eu altceva aș vrea eu să vă întreb: Dumneavoastră mai credeți în biruința Mișcării Legionare? Credeți că doctrina Mișcării Legionare este perimată?

Eu însă cred în biruința Mișcării Legionare! Chiar dacă sunt tânăr, încă sunt pe băncile facultății, cred sincer că numai Mișcarea Legionară va mai reda românilor mândria națională.

Cum cred "democrații noștri" că vor putea ei să câștige prețuirea Occidentului dacă nu fac altceva decât să cerșească câte o "firmitură" de la masa "bogaților"? De renunțat la Bucovina de Nord, sudul Basarabiei și Cadrilater au renunțat pentru o efemeră intrare în NATO! Acum fac "ochi dulci" și șoptesc "vorbe de amor" Israelului, tot pentru o efemeră admitere în NATO!

De aceea vă rog, dumneavoastră, în calitate de gazetari, dar și de buni români (nu mă îndoiesc de asta), trebuie să militați cu toate energiile de care dispuneți pentru unitatea tuturor fracțiunilor legionare și neo-legionare, fie că sunt "simiste", "codreniste" sau ce-or mai fi ele. Vedeți, tocmai această lipsă de unitate face ca Mișcarea Legionară să nu se refacă, așa cum au făcut-o partidele istorice. Și aceste partide istorice au fost denigrate, și membrii lor au suferit, nu numai Mișcarea Legionară, dar ele acum sunt la putere, pe când Mișcarea Legionară nu prea mai există. Această urâ, care durează de peste 50 de ani între frați, nu mai poate continua. Mișcarea Legionară ori va fi una singură, ori nu va mai fi deloc. Asta ar trebui să priceapă toți "războinicii", mulți dintre ei octogenari, dar care educă tinerii să se lupte cu alți tineri.

Vă rog, în numele memoriei Căpitanului, a sufletului său care de 60 de ani nu-și cunoaște odihna, nu vă limitați numai la a scrie istorie, chiar dacă ea este adevărată!

Dumneavoastră aveți relații, cunoașteți multe medii legionare, mulți legionari, așa că mi se pare logic să militați pentru unitate. Măcar pentru tineretul chinuit și dezorientat de astăzi aveți această datorie.

Cristian UNGUREANU
Iași

REVELION 1999

Am mari probleme cu adevărul meu personal. Este foarte bolnav. Am fost cu el la spital, unde Știința - de sub neprihănirea aseptică a halatului ei scrobit - a conchis că "e prea târziu"...

... De atunci a trecut multă vreme, dar adevărul meu nu vrea să moară (așa cum i-a profețit Știința, neapărat obiectivă), însă nici nu trăiește... Se zbate întruna...

Cunoștințele au venit să-l vadă pentru ultima oară, apoi pentru a doua, a treia ultimă oară, până când adevărul care trăgea să moară (fără însă a corespunde așteptărilor...) a început să-i neliniștească... Cei mai simpli se rugau ca Dumnezeu să-l țină în viață, să-i dea sănătate; cealaltă parte, aflată într-o expectativă desigur științifică, opina că ar fi mai bine pentru liniștea noastră și, bineînțeles, a lui, să moară cât mai repede... Popii erau și ei în dilemă - neștiind pentru ce anume să se roage; așteptau smeriți și cuviosi cum îi știm, ca Altcineva să le reveleze adevărul despre... adevărul care se încăpățâna să supraviețuiască. Până când, întreaga colectivitate, exasperată de acest penibil miracol, l-a luat pe sus și l-a îngropat de viu (cu tot cu miracol) adânc de tot, sub pământ, la groapa comună a Adevărului... Ca să nu-l mai audă cum se zbate și acolo, au turnat peste groapă strivitoare temelii de beton, deasupra cărora și-au construit firme - palate.

*Sărbătorile (religioase sau laice) sunt foarte deprimante când nu ai ce sărbători. Asta te izolează de toți cei implicați în "sărbătoarea" din Decembrie. Atunci mă duc să beau o vodcă în Piața Universității - noaptea, când tarabele sunt închise și activitatea (de comercializare a revistelor și casetelor **porno** din dreptul crucilor înălțate **in memoriam**) este - prin forța lucrurilor - sistată... Nu, nu beau singur; beau cu morții mei. Nu e deloc creștinește, dar o vodcă băută cu morții tăi pică uneori foarte bine!*

E târziu, anul nou stă să înceapă, ar fi timpul să plec acasă, dar morții nu mă lasă... Cei "vii" or să-nceapă colindul. - Sorcova, vesela...

Traian Călin UBA

SCRISORI PRIMITE LA REDACȚIE

TALMUDUL

"Eu nu sunt cetățean american de religie mozaică. Eu sunt evreu. Sunt american de 63 de ani, dar sunt evreu de 4000 de ani."
Rabinul Stephen S. Weise

21. MAIMONIDE (2)

Caracterizând contribuția lui Maimonide la clarificarea și sistematizarea ideilor fundamentale ale religiei iudaice, Solomon Grayzel scrie în lucrarea sa *A History of the Jews* (publicată în anul 5721-1961, în editura The Jewish Publication Society of America-Philadelphia):

"Deoarece religia iudaică este bazată pe un sistem de îndatoriri morale active (*mitzvot*), nu este suficientă expunerea temeiurilor teoretice care stau la baza acestor îndatoriri, ci este necesar ca întreaga comunitate să fie familiarizată cu conținutul lor. Până la Maimonide, prescripțiile rabinice nu au fost niciodată adaptate condițiilor concrete. Numeroasele discuții purtate între tanaiți [perioada 200 î.d.Chr. - 200 d. Chr. - n.n.] sau între amoraimi [perioada de canonizare a Mișnei 200 - 400 d. Chr. - n.n.], având ca temă problemele fundamentale ale Legii, se găsesc împrăștiate în tratatele Talmudului. O situație care necesita o urgentă ordonare și clarificare a preceptelor legii iudaice. Dar o astfel de operă presupunea nu numai erudiție în vastul domeniu al teologiei, ci și capacitatea de a opera o selecție în noianul de opinii, adeseori contradictorii, exprimate de tanaiți și de amoraimi". Ceea ce nu a reușit să realizeze convingător evreul marocan Alfasi, în tentativa sa de a sistematiza și codifica Talmudul, va înfăptui cu o sută de ani mai târziu Maimonide: o codificare a Talmudului pe care o intitulează *Mișne Tora* - Repetarea Legii sau A doua Tora - pentru a sublinia faptul, adeseori trecut cu vederea, că la baza Talmudului se găsesc cele cinci cărți ale lui Moise.

În această lucrare, scrisă în neoebraică, Maimonide ordonează într-o succesiune logică, ușor de înțeles, toate preceptele conținute de Pentateuh și cele mai importante prescripții din Mișna și Ghemara. "Am denumit această lucrare *Mișne Tora* - precizează Maimonide în introducere - deoarece cel care citește mai întâi legea scrisă (Pentateuhul) și apoi această complație care cuprinde întreaga lege transmisă oral, nu mai are nevoie să consulte nici o altă carte". Cele 613 prescripții extrase din Talmud au fost ordonate în 14 capitole, fiecare capitol constituind o "carte" în cuprinsul căreia autorul nu se mulțumește să anunțe conținutul prescripțiilor selectate, ci demonstrează și obligativitatea practicării lor de către credincioși.

Dacă *Mișne Tora* a constituit, într-un anumit sens, un adevărat catehism al iudaismului ortodox, un îndrumar de viață care se adresează tuturor credincioșilor, indiferent de gradul lor de cultură, cea de a doua mare operă a lui Maimonide - *Moreh nebukim* (Călăuza rătăciților sau Călăuza nehotărâților) - are caracter filozofic și se adresează numai unei categorii restrânse de cititori. Scrisă pentru intelectualii ale căror convingeri oscilau între tradiția religioasă și teoriile filozofice și științifice ale epocii, Maimonide își propune să demonstreze existența unui acord între iudaism, în speță Biblia și Talmudul, și filozofia lui Aristotel. O tentativă temerară, care va influența puternic gândirea iudaică, dar și filozofia creștină și musulmană medievală, al cărei

CĂLĂUZA RĂTĂCIȚILOR
(pagină de manuscris, Barcelona, 1348)

succes Mircea Eliade îl explică în următorii termeni (în capitolul intitulat "Maimonide: între Aristotel și Tora" din *Istoria credințelor și ideilor religioase*): "Geniul religios evreu se caracterizează, deopotrivă, atât prin fidelitatea față de tradiția biblică, precum și prin capacitatea de a suferi numeroase influențe exterioare, fără a se lăsa însă dominat de ele".

Călăuza rătăciților a fost redactată inițial în limba arabă, dar după scurt timp a fost tradusă în ebraică și apoi în latină, conținutul ei provocând una dintre cele mai violente dispute teologico-filozofice din secolul XIII. "Înainte de orice, mi-am propus - spune Maimonide, în capitolul intitulat "Remarci introductive" - să explic sensul anumitor cuvinte întrebuințate în cărțile profetice". În această ordine de idei, el consideră că multe expresii și pasaje din Biblie pot avea semnificații diferite, după cum sunt interpretate textual, figurativ sau simbolic. Luate textual, unele dintre aceste expresii constituie adevărate pietre de poticnire pentru cei care, deși sincer religioși, respectă rațiunea ca pe cel mai înalt dar al omului. Acești oameni nu trebuie forțați să opteze pentru o religie fără rațiune sau pentru o rațiune fără religie. Rațiunea a fost dată omului de Dumnezeu și ca urmare nu poate fi în contradicție cu revelația divină. Acolo unde apar astfel de contradicții, ele sunt rezultatul interpretării strict textuale a unor expresii, fără a ține seama de faptul că ele au fost astfel formulate pentru a fi cât mai sugestive pentru oamenii simpli și necultivați, cărora Biblia li se adresează în aceeași măsură ca și învățaților.

De la constatarea că într-un anumit mod se adresează cuvântul Scripturii celor cu o putere de înțelegere limitată și în alt mod înțeleptului, Maimonide se angajează în aprofundarea esenței divine. Existența unei rațiuni superioare care guvernează întregul univers poate fi dedusă din ordinea și finalitatea din natură. Lucrurile există numai pentru că Dumnezeu, cauza lor, există, iar "dacă s-ar accepta că El nu există, ar trebui să se tragă concluzia că nimic nu poate exista". Pe acest temei, este absolut necesar să se accepte existența lui Dumnezeu. Reproducând teza aristotelică, Maimonide dovedește existența lui Dumnezeu prin necesitatea admiterii unui prim motor, a cărui existență și esență sunt identice, și că "ceea ce se poate afirma despre esența divină este faptul că ea nu necesită existența unei cauze".

Întrucât Dumnezeu este rațiune pură, trebuie să fie imaterial. De aceea, pasajele din Biblie în care se vorbește despre părțile trupului, sau atributele corporale ale lui Dumnezeu, trebuie interpretate metaforic. De fapt, (și în această privință Maimonide se dovedește a fi adeptul doctrinei mutazilite) despre Dumnezeu nu știm altceva decât că El există. Chiar și atributele fără corespondent material pe care le folosim cu referire la divinitate, ca intelect, atotputernicie, milă, iubire, unitate, voință, au o anumită semnificație când sunt folosite cu referire la Dumnezeu și altă semnificație când sunt folosite cu referire la oameni. Prin urmare, formularea unei definiții a ființei divine nu este posibilă, după cum nu este cu putință să o caracterizăm prin atribute, calități și predicate pozitive. Când Biblia spune că, Dumnezeu sau un înger "a vorbit" profeților, nu trebuie să ne închipuim că s-a auzit o voce sau sunete. "Esența profeției și adevărata ei înțelegere este emanația care, izvorând din Dumnezeu, pătrunde prin intermediul intelectului activ, mai întâi în capacitatea de gândire și apoi în puterea imaginativă... Și această stare este suprema împlinire a fanteziei creatoare". Ceea ce ne relatează profeții nu s-a produs în realitate, ci într-o viziune sau într-un vis care trebuie interpretat alegoric.

Are lumea un început în timp, sau universul este veșnic, așa cum afirmă Aristotel? În această problemă rațiunea dibuie în necunoscut, spune Maimonide. Noi nu suntem capabili să demonstrăm nici veșnicia, nici crearea lumii. În consecință, este recomandabil să acceptăm credința strămoșilor noștri despre crearea lumii, dar și aceasta în sens alegoric. Adam este forma activă, spiritul, Eva materia pasivă, cauza răului, iar șarpele, fantezia creatoare. Răul nu are substanță, el este absența binelui. De multe ori însă răul apare ca atare numai prin prisma înțelegerii limitate a omului. Într-o înțelegere superioară, în fiecare rău se poate descoperi că, în raport de întregul situației, este de fapt fie bine, fie un act de necesitate.

Dumnezeu i-a conferit omului voință liberă, însușire care îl face să fie om. Acționând în baza acestei însușiri, omul alege uneori răul. În astfel de situații Dumnezeu a prestiut care va fi alegerea sa, dar această prestiință nu implică predestinarea. Este omul nemuritor? La această întrebare, Maimonide nu dă un răspuns categoric. În *Călăuză* evită întrebarea, afirmând că "sufletul care trăiește după moarte nu este același cu sufletul din clipa nașterii omului". Prin această concepție aristotelico-averroistă, el neagă de fapt nemurirea individuală. În *Mișne Tora* merge mai departe și neagă învierea trupului, ironizând reprezentarea musulmană despre un paradis material epicurian, pe care o consideră ca o concesie făcută imaginației oamenilor de rând, din considerente morale. În *Călăuză* însă este categoric, afirmând că spiritul imaterial, care supraviețuiește trupului, nu are conștiință individuală. Cum însă concepția despre învierea în trup se găsește în miezul învățăturii iudaice și musulmane, scepticismul său a stârnit violente proteste. Învățatul musulman Abd al-Latif l-a acuzat că "îngroapă principiile tuturor religiilor cu mijloacele cu care ar trebui să le apere". Dar nu numai atât. Vederile sale cu privire la viața veșnică și fericirea în Paradisul lui Mahomed au fost formulate într-un moment în care oștile musulmane conduse de Saladin, încleștate cu cruciații celei de a treia cruciade, aveau nevoie de un stimulent de natură religioasă pentru a dispreți moartea pe câmpul de luptă. Pentru a evita eventualele neajunsuri provocate de vederile sale în această problemă, Maimonide a publicat opusculul intitulat *Maamar tehiat ha-metim* (Despre învierea morților), în care dă expresie din nou îndoielilor cu privirea la nemurire, dar în același timp recunoaște învierea morților ca dogmă a religiei.

Pentru comentatorii săi evrei, Maimonide a fost "Celălalt Moise", marele filozof al iudaismului medieval. Fără să-i conteste importanța, Etienne Gilson este ceva mai rezervat în capitolul intitulat "Filozofia evreiască" din lucrarea sa *Filozofia în Evul Mediu*. "Oricât de pătrunzătoare, și chiar profundă, ar fi gândirea lui Maimonide, *Călăuza nehotărâților* nu se poate compara cu marile sume creștine din secolul următor. Ea nu se ridică la înălțimea lor nici prin multitudinea problemelor, nici prin puterea de construcție cu care va ști să le ordoneze un Toma d'Aquino. Influența lui Maimonide asupra gândirii creștine din Evul Mediu a fost totuși considerabilă".

După o viață închinată cercetării științifice, religiei strămoșilor săi și binelui comunității, Maimonide se stinge din viață, oarecum devreme, la vârsta de 69 de ani. Dintr-o scrisoare adresată lui Samuel ben Judah ibn Tibbon, traducătorul *Călăuzei* din arabă în ebraică, ne putem da seama de epuizantul program zilnic pe care-l respecta cu neclintită conștiinciozitate. "Nu trebuie să aștepți să poți sta de vorbă cu mine în problemele științifice nici măcar o oră. Obligațiile mele față de fiul lui Saladin sunt foarte grele. În fiecare zi trebuie să-l vizitez și dacă el, sau vreuna dintre femeile haremului, nu se simte bine, îmi petrec toată ziua la palat... Mai devreme de după-amiază nu sosesc acasă. Când ajung, sunt aproape mort de foame. Aici găsesc sala de așteptare plină de bolnavi, de teologi, de prieteni și de dușmani... Mă spăl pe mâini și-i rog pe pacienți să aștepte până iau ceva în gură - singura mea masă în 24 de ore. Apoi mă ocup de bolnavi până se înserează și uneori până târziu în noapte... Când termin, sunt atât de epuizat încât abia mai pot vorbi. Iată de ce nu reușesc să port o discuție particulară nici măcar în ziua de sabbat. În această zi, imediat după serviciul religios de dimineață, întreaga comunitate vine la mine și eu trebuie să le fiu învățător..."

A murit în anul 1204. Rămășițele pământești ale lui "RAMBAM", așa cum i-a reținut numele lumea iudaică, au fost înhumate în Palestina, în localitatea Tiberias, mormântul său putând fi văzut și astăzi.

(Va urma)

Gabriel CONSTANTINESCU

Gian Pio Mattogno

MASONERIA

ŞI REVOLUŢIA FRANCEZĂ

- urmare din numărul trecut -

În paginile care urmează este redat textul unei conferinţe pe care am ţinut-o în timpul colocviului "De la contrarevoluţie la revoluţiile naţionale. Procesul Revoluţiei franceze", organizat în 7 octombrie 1989 la Montichiari (Brescia) de **Comitetul din Brescia pentru contra-celebrarea Revoluţiei franceze.**

Am găsit cu cale să-l retuşez doar foarte sumar, lăsînd intact tonul colocvial, cu avantajele şi restricţiile pe care aceasta le pretinde.

Autorul

Dacă, între 1793 şi 1794, multe loji preferă să-şi tragă obloanele, unele reuşesc să împace Arta Regală cu Revoluţia. La începutul lui '93, la Paris operează, printre alte loji, «Centrul Prietenilor», fosta lojă «Întrunirea Prietenilor».

Cîteva studii au permis să poată fi atestată forţa şi influenţa pe care masoneria le-a avut în provincie. Să luăm un caz emblematic: Toulouse. Aici, în '93, patru loji decid să se transforme în loji republicane şi recunosc ca Mare Orient - Convenţia Naţională. Aceste loji contribuie activ la victoria Revoluţiei, furnizînd cadrele partidului iacobin. Un mason, Barrère, devine membru al Comitetului Sănătăţii Publice. Nu e un caz izolat. Un alt mason, Lepeletier de Saint-Fargeau («La Parfaite Union» din Valencienne), este autorul noului plan de educaţie naţională propus de Robespierre. Chiar acest comitet va organiza asaltul asupra Bastiliei. Membrii comitetului sînt în majoritate recrutaţi din rîndurile lojilor masonice. Printre ei se evidenţiază: Lassalle, Tassin, Deleutre, Quatremère, Jannin, Osselin, Garran de Coulon, Moreau de Saint-Merry, Bailly. Comitetul instituie o forţă armată burgheză. Iniţial, comandantul acesteia este numit masonul d'Aumont, care însă refuză funcţia. În locul său este ales masonul Lassalle; adjunct al comandantului este masonul Gaullard.

În dimineaţa de 14 iulie, comitetul trimite patru delegaţii la Bastilia, pentru a-l soma pe guvernator să-şi retragă tunurile. Din cele patru delegaţii, trei sînt cu certitudine formate din masoni.

Asaltul Bastiliei e condus de masonul Moreton de Chambrillant. Masonii Santerre şi Palloy comandă grupul din faburgul St. Antoine. Masonul Fournier conduce grupul din cartierul Halelor. Masonul Caconnier e în fruntea grupului de Cavaleri ai Arcului. În spatele acestei montări, în calitate de regizor, acelaşi Mare Maestru al Marelui Orient al Franţei, ducele d'Orléans. Rolul său de instigator şi finanţator al rebeliunii a fost amplu documentat şi încă de atunci denunţat de către toate curţile Europei.

În ziua ce a urmat cuceririi Bastiliei, comitetul insurecţional devine Comuna din Paris. Ca primar este ales masonul Bailly. Forţa armată burgheză se transformă în Gardă Naţională. Comandantul ei este masonul Lafayette.

După 14 iulie, masoneria invadează noile foruri municipale şi continuă să participe din plin la acţiunile revoluţionare. Unele loji continuă să opereze şi în anii cei mai plini de frămîntări; altele se transformă în cluburi politice, iar membrii lor migrează către diferitele partide revoluţionare. În orice caz, masoneria este incontinuu prezentă în mijlocul frămîntărilor revoluţionare.

Am amintit cazul lojii celor «Nouă Surori», care se transformă în «Societatea Naţională Nouă Surori». Ar putea fi citate şi alte exemple. Clubul "Prietenii Adevărului", inaugurat în 1790, nu era altceva decît o fostă lojă masonică. Iar «Societatea Enciclopedică» din Toulouse provenea de fapt din loja «Enciclopedica».

Dar clubul cel mai important este fără îndoială Clubul Iacobinilor. Despre rolul jucat în Revoluţie de către această asociaţie - faptele vorbesc de la sine. Nucleul original îl constituia Clubul Breton. Odată dizolvat acesta, membrii săi înfiinţară Clubul Iacobinilor. Originea masonică a acestui club este deci evidentă, după cum evident este faptul că nucleul director al acestuia era constituit din masoni. Masoneria continuă aşadar să furnizeze statul major al Revoluţiei.

Sub auspiciile masonilor d'Aiguillon şi Noailles, în noaptea de 4 august 1789, a fost înfăptuită abolirea drepturilor feudale. Sub inspiraţia masonului Lafayette a fost aprobată şi promulgată Declaraţia Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului. Masonul Le Chapelier este cel ce redactează legea de abolire a corporaţiilor, punându-i practic pe muncitori la cheremul patronilor. Masonul Chaumette este cel care, în octombrie 1792, ales preşedinte al Comunei din Paris, accelerează procesul de decreştinare, prin promovarea cultului Raţiunii. Membrul cel mai influent al Comitetului de Siguranţă Generală este masonul Amar. În ianuarie 1793 devine ministru de Interne masonul Garat, care anterior fusese ministru de Justiţie. Mason este deopotrivă Marat, iniţiat în 1774 în loja «King Head Jeward» din Londra.

Ştim cum va evolua situaţia politică. Mai întîi reacţiunea din termidor şi mai apoi dominaţia napoleonică, în timpul căreia masoneria va trăi momente de înflorire. Din această scurtă expunere au rezultat fapte şi documente care dovedesc influenţa masoneriei în Revoluţie.

În acest moment se impune totuşi un răspuns la cel puţin două din obiecţiile ridicate de tezele contrarevoluţionare. *Prima:* cum e cu putinţă să se atribuie masoneriei participarea la revoluţie, cînd mai mulţi masoni au sfîrşit ei înşişi ghilotinaţi? Cum e cu putinţă să se vorbească de conspiraţie masonică, cînd însuşi Marele Maestru Filip d'Orléans a sfîrşit sub supliciul revoluţionarilor? *A doua:* masonii care au luat parte la evenimentele revoluţionare au făcut-o nu ca masoni, ci ca revoluţionari.

Să verificăm soliditatea celei dintîi obiecţii. E adevărat că mai mulţi masoni au căzut victime ale aceleiaşi maşinării revoluţionare pe care au pus-o în mişcare, dar aceasta nu diminuează cu nimic responsabilitatea. Dacă această obiecţie ar fi reală, ar trebui să afirmăm că Troţki, Buharin şi compania nu au jucat nici un rol în Revoluţia bolşevică, pentru că au fost eliminaţi de Stalin; sau că girondinii nu au avut nici un rol în Revoluţia franceză, pentru că au fost eliminaţi de iacobini!

Desigur, nu a existat o conspiraţie masonică în sensul unei conspiraţii decise, dirijate de un centru unic şi puse în aplicare de o grupare omogenă şi perfect organizată. Se poate totuşi vorbi de conspiraţii parţiale şi locale. Masonii s-au lăsat la rîndul lor antrenaţi de patimile politice ale vremii şi au militat în diferite partide, propunând diferite programe. Dar dincolo de de toate diferenţele, exista o perfectă coincidenţă a scopului urmărit: distrugerea vechiului regim şi edificarea unei noi societăţi revoluţionare. Dacă, în luptele pentru putere care au însoţit acest proiect, unii masoni au fost eliminaţi de alţi masoni - e o chestiune care priveşte în exclusivitate dialectica revoluţionară, dar care nu constituie o obiecţie serioasă.

A doua obiecţie a fost înaintată, printre alţii, de G. Lefebvre, iar ulterior de Le Bihan şi Soboul într-un colocviu din 1969 despre «Revoluţia franceză şi masoneria». Le Bihan rezuma problema în aceşti termeni: se poate vorbi despre o influenţă a masonilor, dar nu despre o influenţă a masoneriei. De fapt, o examinare sumară a atitudinii oficiale a lojilor franţuzeşti faţă de Revoluţie elimină şi această a doua obiecţie.

Am mai vorbit pînă acum despre lojile care se transformă în cluburi politice revoluţionare, îmbrăcînd astfel o haină mai potrivită noilor circumstanţe. Şi acesta este deja un fapt incontestabil. Dar au existat loji care au participat la evenimentele revoluţionare fără a-şi schimba structura masonică originară. Ca dovadă stau cîteva documente masonice oficiale.

La cîteva zile după cucerirea Bastiliei, loja «Parfaite Union» din Montauban organizează o întrunire în care membrii sînt invitaţi să adopte, să consfinţească şi să apere toate actele emanate de Adunarea Naţională. În ziua următoare, preşedintele aceleiaşi loji, Malézieux de Hamel, elogiază «fericita revoluţie care se înfăptuieşte» şi mulţumeşte Marelui Arhitect al Universului (Dumnezeul masonic) că a făcut ca aşa ceva să fie cu putinţă. În aceeaşi şedinţă, un alt mason, Corbin de Pontbriand, afirmă că «izbînda libertăţii şi a patriotismului este cea mai plenară izbîndă a adevăratului mason».

La Nancy, în 25 august 1789, masonii lojii «Sf. Ioan Ierusalimiteanul» sărbătoresc «fericitele evenimente a căror ştire am primit-o ieri de la Paris», precum şi pe «curajoşii francezi care le-au pus la cale». În iunie 1790, loja "Prietenia" din Bordeaux scria unei loji austriece: «Cu toate că marea noastră Societate ia rareori parte la evenimentele politice, ea nu poate totuşi rămîne insensibilă (...)» şi exaltă noile principii revoluţionare, aflate - afirmă documentul - într-un perfect acord cu principiile masonice. În august 1790, loja «Adevărata Lumină» din Saint-Fargeau susţine că «un adevărat şi bun mason nu este şi nu trebuie să fie străin de spiritul unei revoluţii destinate să aducă fericire Franţei şi, mai departe, prin intermediul unei mişcări generale de revoltă, lumii întregi». În aceeaşi vară, loja «Triumful Prieteniei» din Draguignan trimite Adunării Naţionale o adresă prin care-şi exprimă propriile felicitări şi care se încheie cu un jurămînt: «Jurăm pe onoarea noastră de masoni (...) să luptăm cu spada noastră înflăcărată împotriva aristocraţiei, despotismului şi tuturor tiranilor din lume». Într-o circulară a lojii «Sfîntul Ioan de Scoţia al Contractului Social» (20 noiembrie 1790) se afirmă că «din sînul nostru şi-atras seva Adunarea Naţională a Franţei în redactarea celebrei Declaraţii a Drepturilor Omului». Loja «Clermont» din Toulouse susţine explicit că printre «regeneratorii» Franţei (aşa sînt numiţi revoluţionarii) se numără mulţi masoni.

Ar fi de ajuns aceste exemple pentru a elimina obiecţia mai sus pomenită. Lojile s-au implicat în prima linie a Revoluţiei. Şi au făcut-o într-atît, încît simbolistica masonă a pătruns în practica revoluţionară şi a dat naştere unei noi simbolistici masonico-revoluţionare.

Dar dovada cea mai evidentă a participării la Revoluţie a masonilor în calitate de masoni - o constituie circularele trimise periodic de la Marele Orient la lojile din dependenţa sa. Circulara din 9 noiembrie 1789 admite explicit că numeroşi masoni au luat parte la evenimentele revoluţionare (textul nu vorbeşte de fapt de revoluţie, ci de «conjunctura actuală»: o altă exprimare a aceleiaşi substanţe). În alte circulare, Marele Orient invită lojile să colecteze fonduri şi să trimită o donaţie patriotică Adunării Naţionale. Circulara din 25 ianuarie 1790 relevă că pînă şi profanii s-au convins că focul sacru al egalităţii este păstrat în templele masonice. Circulara din 4 ianuarie 1791 elogiază rolul masoneriei în restituirea drepturilor ce i-au fost uzurpate omului. Acest concept este subliniat în circularele din 5 ianuarie şi din 16 februarie 1792. Marele Orient continuă să emită circulare de acest fel pe tot parcursul lui 1793. În aceea din 8 august 1793, crinii casei de Bourbon au fost răzuiţi de pe sigiliu. În circulara din 27 decembrie, ultima despre care există informaţii, sigiliul nici nu mai apare. Masonii au participat aşadar la Revoluţie ca revoluţionari şi ca masoni.

***

Ajunşi aici, nu ne mai rămîne decît să subliniem principalele date de fapt:

- masoneria a contribuit la pregătirea ideologică a Revoluţiei;
- masoneria a lansat în Franţa *mitul revoluţiei victorioase*, prin Franklin şi Lafayette;
- masoneria a jucat un rol hotărîtor în frămîntările care au dus la cucerirea Bastiliei;
- masoneria a participant activ la evenimentele revoluţionare ulterioare;
- masonii au operat în dublă calitate: de *revoluţionari* şi de *masoni*.

După marele succes repurtat cu monumentala *Integrală a prozei literare* a lui Vasile Voiculescu, Editura "Anastasia" a încheiat în forță anul editorial 1998. În ajunul sărbătorilor de iarnă, pe lângă frumosul calendar cu "cei mai iscusiți duhovnici" ai Ortodoxiei românești contemporane (pe care l-am semnalat în numărul de Crăciun), au apărut 5 titluri noi, cu o tematică foarte diversă.

Astfel, în colecția "Eikona", au văzut lumina tiparului, adunate pentru prima oară în volum (traducere din franceză: **Gabriela Ciubuc**), sub titlul ***Chipul lui Dumnezeu, chipul omului***, 12 studii de iconologie și arhitectură bisericească ale părintelui profesor **NIKOLAI OZOLIN**, de la Institutul "Saint Serge" din Paris, publicate de-a lungul anilor fie în broșuri, fie în diferite reviste specializate din Occident. Autorul rus, discipol de primă mărime al regretatului Leonid Uspensky (a cărui *Teologie a icoanei în Biserica Ortodoxă* apăruse în aceeași colecție a "Anastasiei", în urmă cu patru ani, în traducerea și cu prefața d-lui Teodor Baconsky), ne oferă, pe lîngă dense considerații de teologie și exegeză a icoanei (ce alcătuiesc grosul volumului), un expozeu istoric al "redescoperirii icoanei" (nu doar în Occident, dar și în Rusia occidentalizată de după Petru I), precum și câteva utile medalioane de teologi ruși ai icoanei (S. Bulgakov, L. Uspensky, Vl. Lossky), încheind cu două studii consacrate problemelor actuale ale arhitecturii bisericești ortodoxe (la răscrucea dintre Tradiție și modernitate) și simbolismului cosmic al bisericii creștine (potrivit *Mistagogiei* Sfântului Maxim Mărturisitorul).

Incitantul eseu al lui **MAX PICARD** (traducere din germană: **Patricia Merfu** și **pr. George Remete**), prefațat de **pr. prof. Dumitru Gh. Popescu** și postfațat de **pr. prof. Constantin Galeriu**, ***Fuga de Dumnezeu*** (col. "Impasuri și semne"), își are punctul de plecare în cuvintele Fericitului Augustin: "Unde va merge cel ce va fugi de la fața lui Dumnezeu? Merge ba într-o parte, ba în alta, asemeni celui ce caută locul fugii sale... Unde vei merge, unde vei fugi? De vei fugi de El, fugi chiar la El. Fugi ca să I te înfățișezi, nu ca să te ascunzi: căci nu poți să te ascunzi, ci numai să te dezvălui". Lumea Fugii, care e tot mai mult a noastră, se opune lumii Credinței, care agonizează în noi. Dar dialectica Fugii poartă tot spre Dumnezeu, Care e pretutindeni, în ciuda îndoielilor noastre. "Și cu cât creația *Fugii* crește, depărtându-se tot mai puternic", încheie M. Picard, "cu atât mai clar se înalță El, Unicul: *Dumnezeu*" (p. 151).

Volumul ***Masoneria și Revoluția franceză*** (traducere: **Florin Dumitrescu**), semnat de italianul **GIANPIO MATTOGNO**, este alcătuit dintr-o conferință ținută în 1989 la Brescia (publicată în serial și de *Puncte cardinale*, ultima ei parte figurând chiar în numărul de față), o amplă bibliografie comentată a problemei (organizată în 11 secțiuni tematice) și un apendice referitor la relația dintre spiritul *Enciclopediei* și acțiunea masonică. Autorul, om de dreapta, nu adoptă totuși tonul rechizitoriului ideologic, ci pe acela al cercetării istoriografice scrupuloase. Volumul se completează cu o postfață semnată de d-l **Radu Comănescu** (autor al unei relativ recente *Istorii a francmasoneriei*, realizate în colaborare cu d-l Emilian M. Dobrescu): "Masonii – «ziditorii» istoriei moderne".

O reeditare ce se poate dovedi încă utilă, mai ales într-un învățământ teologic în care apologetica a fost decenii la rând în grea suferință, este cea a cărții părintelui **IOVA FIRCA** (1908-1988), ***Cosmogonia biblică și teoriile științifice*** (col. "Eseu teologic"). Studiul, datând din 1943, "erudit și bine articulat, străbătut de un admirabil patos mărturisitor și apologetic, nu doar că luminează, din perspectivă creștin-ortodoxă, raportul complex dintre religie și știință (spulberând teza incompatibilității lor), dar aduce în fața generației de astăzi, ca pe o reamintire care obligă, o nouă dovadă despre nivelul cultural și efervescența creatoare la care ajunsese Teologia românească în perioada interbelică" (citat din Cuvântul înainte semnat de **Părintele Galeriu**). După o amplă introducere, autorul își structurează expunerea în trei capitole: "Credința și știința", "Raportul dintre cosmogonia mozaică și cosmogoniile popoarelor antice", "Principii" (un al doilea volum, intenționat de autor, n-a mai ajuns să fie redactat).

D-l **CONSTANTIN C. PAVEL** (profesor de

marginalii

Teologie morală, astăzi nonagenar), autorul unei lucrări devenite clasice în bibliografia teologică românească, *Problema răului la Fericitul Augustin. Studiu de filosofie morală* (1937; reed. 1996), semnează recentul volum intitulat ***Introducere în gândirea Fericitului Augustin*** (col. "Dogmatica"), adresat în special tineretului studios. E o primă lucrare de acest gen realizată de un cercetător român și cuprinde următoarele capitole (unele împrumutate din studiul citat mai înainte, altele reproduse din revistele teologice postbelice): "Viața și formația intelectuală a Fericitului Augustin", "Creștinismul și filosofia antică în gândirea Fericitului Augustin", "Condițiile colaborării rațiunii cu credința în opera Fericitului Augustin", "Concepția morală a Fericitului Augustin", "Problema răului la Fericitul Augustin", "Contribuția Fericitului Augustin la progresul gândirii filosofice". Volumul mai cuprinde, în final, câteva "Repere cronologice", un "Indice alfabetic al scrierilor augustiniene" (în latină și română) și o amplă "Bibliografie orientativă" (adusă la zi).

În seria "Religie" a Editurii "Humanitas" a apărut, spre sfârșitul anului trecut, o carte fundamentală pentru cultura Europei creștine: **JAROSLAV PELIKAN**, ***Fecioara Maria de-a lungul secolelor. Locul ei în istoria culturii*** (traducere: **Silvia Palade**). Ediția engleză datează din 1996; același autor, în 1985, publicase un studiu dedicat lui *Jesus through the Centuries* (și el în curs de traducere la "Humanitas"). Studiul din 1996 este un pandant al celui din 1985 (v. scurta prefață de la pp. 7-8).

"Autorul – ne avizează editorii pe coperta finală – și-a propus să prezinte, într-o ordine mai mult sau mai puțin cronologică, ipostazele distincte, dar convergente ale Fecioarei Maria, urmărindu-le evoluția și continuitatea de-a lungul vremii, în diverse culturi. Cartea pornește de la apariția Mariei în Biblie, se oprește asupra felului în care a fost văzută de antichitatea târzie, apoi de Biserica răsăriteană, de musulmani, de catolici, de protestanți. Este analizat locul Fecioarei Maria în literatură – de la opera lui Dante până la cea a lui Goethe –, în arta plastică și în muzică; sunt descrise aparițiile sale miraculoase..."

Deși scrisă mai degrabă fără pietate, cu o erudiție rece, cartea orientează util într-un domeniu – mariologia, în sens larg – pentru care bibliografia în limba română este extrem de săracă. Cartea lui J. Pelikan (n. 1923, profesor la Yale University, autorul faimoasei *The Christian Tradition: A History of Development of Doctrine*, în cinci volume) vine imediat după *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă* de Alexis Kniazev, apărută în aceeași colecție a Editurii "Humanitas" (colecție coordonată de **pr. Vasile Răducă**, a cărui activitate didactică și editorială merită toate laudele noastre).

Editura "Nemira" completează seria scrierilor lui **IOAN PETRU CULIANU** cu volumul postum ***Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*** (traducere din engleză: **Corina Popescu**), pandant al *Gnozelor dualiste ale Occidentului*. Este fără îndoială, cea mai completă prezentare a gnosticismului și a implicațiilor sale în cultura europeană, dar și o contribuție metodologică de excepție (cu îndrăznețe aspecte polemice), din perspectiva a ceea ce autorul numește "morfodinamica obiectelor ideale" (a se vedea mai ales pp. 19-43). "Cel mai revoluționar aspect al gândirii lui Culianu – scria Umberto Eco în 1997 – apare în ultima sa carte, *Arborele gnozei*. Sistemele gnostice, arată Culianu, au toate ceva în comun și sunt totuși diferite, formând un fel de arbore binar, care permite diverselor tulpini ale gândirii gnostice să se permute de pe o cărare pe alta. Această dinamică a ideilor este cu siguranță mai puternică decât voința individuală și ea constituie elementul care împinge grupurile și societățile să se miște în direcții diferite [...] «Ideile», spune Culianu, «formează sisteme care pot fi socotite *obiecte ideale*», existente în dimensiunea lor logică, iar aceste obiecte ideale se unesc și se separă printr-o *ars combinatoria* de tip matematic. Concepția sa nu este fără legătură cu structuralismul lui Lévi-Strauss, pe care Culianu îl recitește în lumina unei teorii «morfodinamice»" (a se vedea, în numărul de față al *Punctelor cardinale*, și eseul despre I. P. Culianu semnat de d-l Florea Tiberian, care formulează și unele rezerve asupra premiselor gândirii lui Culianu, ce rămâne greu digerabilă dintr-o perspectivă coherent creștină, fie ea teologică sau filosofică).

Ne face plăcere să semnalăm și apariția unor noi volume de versuri, chiar dacă ele nu vin dinspre lumea propriu-zisă a "literaților".

Un poet de o cuceritoare delicatețe, cu o expresie lirică sigură și concisă, amintind pe alocuri de tehnica *hai-ku*-urilor japoneze, dar puternic ancorat în spiritualitatea creștină, se dovedește medicul **DAN IOAN NISTOR** (n. 1942 la Petroșani, fiu de preot ardelean), ce debutase editorial în 1996, cu volumul *Pelerin pe drumul măslinilor* (Editura "Metafora" din Constanța). Anul trecut, la aceeași editură, i-a apărut un nou volum de versuri, ***Doamne, nu spre semeția mea...***, în care fiorul mistic se adâncește, până la o adevărată *metanoia* a cuvântului ("Șoaptă și/ tremur/ de gând reîncep/ Duh peste ape/ să Te percep"). Iată poezia pe care autorul însuși a ales-o pentru coperta finală: "Arșiță și ger/ Te-ai așternut,/ din Tine,/ spre Tine să-ntind/ brațe de aer,/ apă și țărână/ Cel Necuprins/ întreg și fărâmă" (*Alcătuire*). Volumul se încheie cu o emoționantă *Mărturisire* (deși autorul pare să se exprime mai sprinten în vers decât în proză!): "Cred în puterea tămăduitoare a cuvântului și gândului izvorât din și îndreptat spre fapta creștină [...] Datoare sunt gândul și ruga mea să stăruie întru aflarea frumuseții cuvântului Sfinților Părinți, trăitori și purtători de Dumnezeu"...

D-l **DUMITRU ONIGA**, mai veche cunoștință a noastră, fost deținut politic, sârguitor cu fapta și cu condeiul întru apărarea demnității creștine a neamului românesc, este autorul substanțialului volum de versuri ***Novissima Tristia (1948-1989)***, apărut anul trecut la Editura "Cuvântul Nostru" din Suceava. Titlul nu trebuie să inducă în eroare: poetul sucevean, ce se simte exilat "în veacul nostru proscris [...] în veacul nostru barbar", nu este doar un tânguitor ovidian, ci un suflet cu arderi cotrușiene, amar fără să fie tragic, păstrând în subsidiar acea "nădejde flămândă de izbândă" care a fost a întregii lui generații martirizate (în *Răvaș rătăcitor*, dezamăgit de mitul fals al Occidentului, conclude: "Destul! Mă-ntorc înapoi/ La bietele, urgisite popoare,/ Nu mai am ce căuta la voi,/ Nu-i nicăieri nici o scăpare./ Revin la stăpânul, la neamul meu,/Căci nădejdea e numai în noi/ Și-n Dumnezeu"). Discursul liric îmbracă formele cele mai variate, de la versul alb și liber până la rigorile extreme ale glosei (poezia intitulată eminescian *Glossa* e una dintre puținele încercări izbutite de acest fel de după Eminescu). Versurile de pe coperta finală sunt de neuitat: "Nu plâng pe tinerețea irosită/ În nopțile ce ticăie târziu,/ Ci mă străpunge-un ghimpe de ispită/ Că nu pot fi ce-aș fi putut să fiu"...

Merită menționată proaspăta ediție italiană a celor patru conferințe pe care **NAE IONESCU** le-a ținut în lagărul legionar de la Miercurea Ciuc (mai 1938). Și prima ediție românească postbelică apăruse, de altfel, tot în Italia, în 1963, prin grija lui Constantin Papanace. Traducătorul și editorul italian de astăzi este d-l **Claudio Mutti** (bine cunoscut cititorilor revistei noastre). ***Il fenomeno legionario*** (Edizioni all'insegna del Veltro, Parma, 1998, 100 pp.) conține, pe lângă conferințele profesorului (pp. 63-94) și un articol al său din *Buna Vestire* (27 iunie 1937), "Sub semnul Arhanghelului" (pp. 95-96), texte semnate de **Dan Stanca** (*Nae Ionescu*

☞

DĂRUI-VOM ŞI VOM DOBÂNDI

Atrăgeam atenţia, luna trecută, asupra substanţialei cărţi în care călugărul benedictin polonez Maciej Bielawski (actualmente vicerector al Colegiului Pio Romeno din Roma) prezintă lumii creştine apusene, cu o remarcabilă intuiţie a esenţialului, personalitatea şi opera teologică a părintelui Stăniloae. În timp ce noi invocăm retoric şi steril memoria marelui teolog, alţii îl abordează serios şi sistematic, din afara Ortodoxiei, construindu-i o posteritate europeană, după măsura înţelegerii lor. Editorul român al cărţii (diac. Ioan I. Ică jr.) avea toată dreptatea să scrie: «Mă bucur să salut cartea părintelui Maciej Bielawski, această lentilă diafană a unei alterităţi autentic dialogice, prin care opera părintelui Stăniloae devine oarecum mai limpede şi pentru noi, românii. Cartea părintelui Maciej Bielawski ne arată din nou faţa unui Occident care ştie să recepteze pozitiv lumina Răsăritului (*Orientale lumen*) şi gândeşte autentic şi decrispat *pro Oriente*. Oare când vom înregistra o deschidere spirituală simetrică *pro Occidente* şi din partea Răsăritului, şi mai ales a românilor, latini răsăriteni prin structură şi vocaţie?».

Recent, editura catolică romană Città Nuova a scos o monumentală enciclopedie a sfinţilor. După primele 12 volume, închinate sfinţilor veneraţi în creştinismul apusean (dintre care mulţi se regăsesc şi-n calendarul ortodox), a apărut şi primul dintre cele două volume masive rezervate sfinţilor veneraţi numai în Răsărit, până la cele mai recente canonizări (sfinţii români se află înregistraţi scrupulos cu toţii, iar unora li se acordă un spaţiu considerabil). Cultura ortodoxă nu şi-a propus să realizeze ceva echivalent la ea acasă, nici măcar pentru propria tradiţie... Noi ne pricepem de minune să ne exaltăm trecutul, dar ne arătăm mai puţin vrednici să-l slujim şi să-l impunem convingător dinamicii culturale.

Spre sfârşitul anului trecut m-am aflat, pentru scurtă vreme, la Roma. Unul dintre lucrurile care m-au impresionat în mod deosebit este tot mai masiva prezenţă a icoanei în bisericile romano-catolice. «Redescoperirea icoanei» este, cel puţin în Italia, un fenomen pe cât de extins, pe atât de viu. La Santa Maria in Trastevere, bunăoară, în desăvârşită consonanţă cu vechiul mozaic bizantin din absida centrală, două icoane pe lemn, în cel mai pur stil bizantin, străjuiesc de-a dreapta şi de-a stânga altarului (Hristos binecuvântând şi Maica Domnului cu Pruncul, ca în tradiţia răsăriteană); iar în partea frontală a mesei de marmură de sub baldachin, unde se oficiază Sfânta Euharistie, e aşezată o altă mare icoană bizantină, cu Sfântul Chip de la Edesa, cel nefăcut de mână omenească (*archeiropoietos*). Am văzut acolo, ca şi în multe alte locuri, credincioşi catolici sărutând înfioraţi icoanele bizantine şi închinându-li-se cu evlavie, îngenunchind pe lespezi şi rugându-se dinaintea lor, sub lumina lină a lumânărilor aprinse alături. Icoane ortodoxe se vând pretutindeni, dar şi broşuri intitulate, de pildă, *Să cântăm împreună cu fraţii din Orient*...

Cum să nu-ţi aminteşti câte lucrări esenţiale de iconologie şi artă sacră în general au apărut în Occidentul ultimelor decenii, exaltând valorile Răsăritului creştin, nu doar cu o profundă înţelegere mistică, dar şi cu o elegantă recuzită culturală? Cardinalul Christoph von Schönborn, arhiepiscop al Vienei, despre care se vorbeşte tot mai mult ca de un posibil succesor al lui Ioan Paul al II-lea pe Scaunul papal, este unul dintre marii specialişti actuali în teologia icoanei, cunoscător profund şi admirator sincer al creştinismului răsăritean (*Icoana lui Hristos*, titlu de referinţă în bibliografia iconologiei contemporane, a apărut şi în românește, la Editura «Anastasia»)...

Exemplele de felul acesta se pot înmulţi indefinit. Cert este că lumea catolică, în chiar inima ei, a învăţat să-şi depăşească prejudecăţile istorice şi a început să înţeleagă unitatea în diversitate a tradiţiei creştine europene, fiind mai deschisă ca niciodată dialogului interconfesional cu bisericile orientale. Catolicismul vădeşte astăzi conştiinţa limpede că unei Europe comune secularizate, intrate într-o profundă criză morală şi identitară, nu i se poate opune eficient decât o Europă a unităţii creştine, revigorată de la izvoarele ei.

Din păcate, Răsăritul, ulcerat şi sălbăticit de un lung şir de experienţe catasfrofale, atât în ordinea politică, cât şi în ordinea culturală, nu numai că nu manifestă aceeaşi deschidere, dar pare să nici nu recepteze mesajul real al romano-catolicismului actual. Mulţi dintre noi ne-am obişnuit să judecăm acest romano-catolicism cu măsuri desuete, mai ales în prelungirea ortodoxismului interbelic, încăpăţânându-ne să ignorăm că după Conciliul Vatican II (1962-1965) lumea catolică a cunoscut o primenire complexă, de un realism lucid, conştientizându-şi limitele şi redefinindu-şi vocaţiile, în contextul unei modernităţi problematice; că s-au dat mai multe enciclice papale (în frunte cu *Orientale lumen*) în care Răsăritul este recunoscut ca leagăn al civilizaţiei creştine, iar dialogul cu Ortodoxia ca o prioritate ecumenică, dincolo de utopiile unui unionism retoric şi abstract; că Papa Paul al VI-lea şi Patriarhul Athenagoras al Constantinopolului au deschis calea unei reapropieri rodnice şi decrispate a celor două mari arii ale creştinismului tradiţional, care nu se mai privesc prin anatemele trecutului, ci prin imperativele prezentului, cu toată răspunderea mistică şi morală faţă de chemarea dintâi («ca toţi să fim una»); că, mai presus de toate, creştinismul nu poate contracara agresiunile fără precedent ale secularizării şi ale curentelor dizolvante (dinlăuntrul şi din afara sa) decât printr-o rezistenţă globală şi concertată, printr-o *unitate de acţiune şi re-acţiune*, ceea ce ne apropie fiind infinit mai important decât ceea ce ne separă.

Noul dialog între lumea catolică şi lumea ortodoxă a avut, în ultimele decenii, două şanse extraordinare: prăbuşirea treptată a comunismului în Răsărit şi prezenţa pe scaunul papal a lui Ioan Paul al II-lea, provenit din fostul lagăr comunist, având sânge slav şi dovedind o receptivitate deosebită faţă de valorile şi problemele creştinismului răsăritean. Se va rata oare, din pricina unor orgolii sau complexe prea omeneşti, marea cruciadă pe care vremurile o reclamă şi căreia Dumnezeu Însuşi pare a-i fi netezit calea?

S-a discutat îndelung - şi se discută încă - despre oportunitatea scontatei vizite în România a Sanctităţii Sale, Papa Ioan Paul al II-lea. Eu unul nu pot să cred că miopia va triumfa şi că ortodoxia românească va fi incapabilă să-şi depăşească inerţiile sau complexele: ar fi cel mai mare şi mai paradoxal semn de slăbiciune din partea unei Biserici care se bucură în România de o majoritate şi de un credit statistic dovedite. Eu cred că Biserica mea este într-adevăr puternică şi că-şi poate îngădui să rămână senină în puternicia ei, răspunzând cu înţelepciune şi eleganţă unui moment istoric crucial. De ce n-ar fi România, în pragul aniversării a 2000 de ani de creştinism, prima ţară ortodoxă care să primească destresat, cu conştiinţa vie a identităţii ei nenegociabile, dar şi cu intuiţia unei mari misiuni istorice, vizita unui Papă care ştie să-i preţuiască tradiţiile şi să-i gireze prestanţa? De ce n-am arăta lumii ce înseamnă îmbrăţişarea frăţească a unei ortodoxii de două ori milenare? De ce nu i-am dezarma astfel pe toţi adversarii şi detractorii Bisericii Ortodoxe Române, care ne cred incapabili de gesturi măreţe, neatârnate şi cumineţătoare?

Eu unul cred şi mărturisesc că Ortodoxia în genere, şi ortodoxia românească în particular, are multe de *dăruit* şi multe de *dobândit*. «Îndrăzniţi, nu vă temeţi!»... Dărui-vom şi vom dobândi!

Răzvan CODRESCU

---

ovvero il demone perfetto), **Gabriel Stănescu** (*Una coscienza tragica nella cultura romena interbellica*) şi **Constantin Papanace** (*Nae Ionescu e il fenomeno legionario* şi *Discorso in memoria di Nae Ionescu*). Tradus de curând în franceză şi-n italiană, Nae Ionescu începe să aibă, ca şi Corneliu Codreanu, o surprinzătoare, poate, posteritate occidentală...

Aici e poate locul să menţionăm şi numărul pe iunie-iulie-august 1998 al trimestrialului literar italian ***LETTERATURA-TRADIZIONE*** (unde este director literar acelaşi C. Mutti, faţă de care "cultura tradiţională" românească acumulează tot mai multe datorii...), număr dedicat lui **Constantin Noica** (în pregătire aflându-se şi un număr consacrat lui Nae Ionescu, maestrul "filosofului de la Păltiniş").

Aruncând o privire şi în aria publicaţiilor periodice, să semnalăm apariţia a două noi săptămânale de dreapta, precum şi prestaţia îmbunătăţită a unuia apărut mai demult.

În decembrie 1998 a demarat, după o lungă gestaţie, ***VREMEA DREPTEI***, publicaţie patronată de merituoasa editură "Vremea" (condusă de d-l N. Henegaru şi de d-na Silvia Colfescu). Acelaşi **N. Henegaru** este directorul noii reviste, al cărei redactor-şef se numeşte **Ion Aramă**. Conţinutul primelor 6 numere (ultimul apărut la jumătatea lui ianuarie 1999), variat şi actual, îmbinând discret informaţia cu pledoaria ideologică, îndreptăţeşte cele câteva ecouri favorabile de care s-a bucurat în presa centrală. Este una dintre puţinele reviste de dreapta de la noi care nu emană din medii legionare (dar nici nu pare stresată de vecinătatea lor). Din nefericire, dificultăţile financiare vor impune, se pare, renunţarea temporară la periodicitatea săptămânală, pentru una lunară (regim deocamdată fatal, aş zice, pentru publicaţiile de acest gen, într-o lume dominată – politic, economic şi cultural – de diferitele forme ale stângii).

O altă tentativă înrudită vine dinspre generaţia mai tânără, pe urmele *Mişcării* d-lui Marian Munteanu, dar cu o concepţie publicistică nouă şi îndrăzneaţă (experienţă în multe privinţe inedită în peisajul cam bătrânicios al presei noastre de orientare creştină şi naţională): este vorba de ***LINIA ÎNTÂI*** ("Săptămânal al oamenilor tineri"), având-o ca redactor-şef pe d-l **Miron Manega**. Deviza revistei este: "Foloseşte-ţi libertatea din Decembrie!". Deocamdată n-avem la îndemână decât aşa-numitul "număr zero", difuzat promoţional spre sfârşitul anului trecut ("Acest număr-pilot al publicaţiei *Linia întâi* este doar o machetă. Şi o promisiune. Toate textele rubricilor şi articolelor care lipsesc vor putea fi citite începând din luna ianuarie, când revista va apărea în regim săptămânal. Fiţi cu ochii pe noi!" (vechea *Mişcare* uza de o formulă oarecum opusă: "Suntem cu ochii pe voi!"; ni se pare că noua formulă exprimă, cu sau fără voie, un plus de maturitate, care este al întregii societăţi româneşti). E o promisiune frumoasă, care sperăm să se materializeze pe termen lung, în ciuda tăcerii rău-voitoare pe care restul presei a înţeles s-o păstreze după acest prim semnal.

Ilustraţie din numărul-pilot al publicaţiei *Linia întâi* (pagina finală)

În fine, publicaţia lunară ***PERMANENŢE*** (de orientare nedisimulat legionară) merită felicitări pentru frumosul număr (11/1998) închinat comemorării a 60 de ani de la asasinarea lui Corneliu Codreanu şi a celor treisprezece camarazi care i-au împărtăşit soarta, pe 30 noiembrie 1938, în marginea Pădurii Tâncăbeşti. La o menţiune deosebită ne obligă articolul polemic al d-lui **Sebastian Mocanu**, "Machiavelism ratat" (pp. 19-20), răspunzând straniei maliţiozităţi ignorante pe care d-l Andrei Pleşu continuă s-o arate faţă de trecutul legionar. Într-adevăr, afirmaţia ministrului de Externe (dintr-un interviu televizat cu publicistul Cristian Tudor Popescu), anume că "legionarii au cedat Ardealul", este de un absurd care poate lăsa perplex chiar şi pe cel mai elementar cunoscător al istoriei noastre interbelice! D-l Mocanu nu amendează doar acest flagrant neadevăr, ci discută mai pe larg cazul d-lui Pleşu, cu referinţe la *Minima moralia* şi la devenirea ulterioară a autorului, la care "sănătatea morală" (de care – cu modestie retorică – se declara lipsit în 1988) pare să fi rămas invers proporţională cu restul darurilor sale incontestabile...

Răzvan CODRESCU

«...E IMPORTANT SĂ VINĂ LA NOI ÎN ȚARĂ *ACEST PAPĂ*...»

Interviu cu Excelența Sa, Dl. Teodor Baconsky, Ambasadorul României pe lângă Sfântul Scaun

Domnule Ambasador, cine se teme de vizita Papei în România?

Nu cred că e vorba despre o temere, ci despre o percepție diferită asupra *consecințelor* ei. Ortodocșii speră că ea ar putea legitima starea de fapt, întrucât principala gazdă a Papei ar fi Biserica majoritară. Greco-catolicii (și romano catolicii) așteaptă de la vizită o mai bună apărare a «dreptului lor de cetate». Statul român ar dori ca vizita să-i aducă un foarte autoritar sprijin pe planul integrării europene. Sf. Scaun însuși speră că vizita ar putea deschide o nouă etapă în dialogul general dintre catolici și ortodocși... Sigur că toate *speranțele* de care vorbesc ar putea fi exprimate și în termenii unor aprehesiuni specifice. Prefer totuși să vă descriu conjunctura în perspectiva uneia dintre cele trei «virtuți teologice»...

Vizita va avea loc sau nu?

Nu văd de ce nu ar avea loc în mai anul acesta, așa cum se preconizează de ceva timp. Dacă proiectul va eșua, vina nu va fi a uneia sau alteia dintre Biserici. Va fi a noastră, ca români. Vă dau câteva amănunte, pentru a vă explica de ce. În primul rând, Ioan Paul al II-lea dorește enorm să ne viziteze și și-a rezervat pentru acest proiect toată luna mai. Anul viitor - anul marelui jubileu creștin - Papa nu va părăsi Roma (decât, poate, pentru a merge în pelerinaj la Ierusalim). Mai târziu de 2000 intrăm într-un orizont imprevizibil. Apoi e important să vină la noi în țară *acest Papă*, pentru că pe tronul Sfântului Petru nu va mai sta prea curând un polonez, care a trăit și a învins comunismul, care a marcat istoria post-belică a lumii și care gândește ca noi, cei din Estul Europei... Actualul Suveran Pontif cunoaște Ortodoxia și o admiră. E pur și simplu «de-al nostru», ca sensibilitate, cultură, mod de a privi lumea. Avem nevoie de prezența lui pentru a lansa câteva semnale esențiale: acela că Biserica noastră Ortodoxă e realmente *autocefală* și că, prin urmare, nu primește comenzi de la nici o altă Biserică ortodoxă, chiar dacă rămâne în comuniune cu toate Bisericile-surori. Acela că Ortodoxia nu este un «handicap» în calea integrării europene, ci o *diferență deschisă*, capabilă să participe și să contribuie creator la o nouă arhitectură a continentului. Acela că Statul Român realizează în fapt pluralismul confesional, privindu-l ca pe o sursă de bogăție spirituală și nu ca pe o nedorită moștenire conflictuală. Nu în ultimul rând, am profita dacă, pe fondul vizitei și în continuarea ei, s-ar ajunge la o reconciliere durabilă între Biserica Ortodoxă și Biserica Română Unită cu Roma (Greco-catolică), aflate într-un conflict care a durat prea mult și care apare în străinătate ca un mare minus.

Ce mai lipsește pentru ca acest eveniment să aibă într-adevăr loc?

Formal vorbind, nu mai lipsește decât invitația scrisă pe care P. F. Patriarh Teoctist ar putea să i-o adreseze Papei imediat după viitoarea reuniune a Sfântului Sinod, de la începutul lunii februarie. După cum știți, Ioan Paul al II-lea a fost deja invitat de șeful Statului și de compatrioții noștri de confesiune catolică. Sfântul Părinte nu poate însă veni la noi dacă Biserica majoritară nu consimte acest lucru. De zece ani, ierarhii noștri consideră vizita ca fiind «inoportună» atâta timp cât dialogul dintre cele două Biserici românești nu începe. Din octombrie anul trecut, acest dialog a început. Peste câteva zile, la 28 ianuarie, va avea loc, la Blaj, a doua întâlnire a Comisiilor de dialog. E irealist să credem că în cele două întâlniri se vor rezolva toate problemele existente. E foarte realist însă să credem că vizita Papei ar stimula dialogul și ar pecetlui simbolic deziderатul reconcilierii: nimeni nu s-ar mai putea întoarce la ostilitatea anterioară fără a fi acuzat de inconsecvență și nesinceritate. Ne aflăm în fața unui moment crucial. *Ar fi de dorit ca delegațiile de la Blaj să cadă de acord asupra vizitei*, ca garanție că principiile stabilite la București, după prima întâlnire a celor două biserici, vor inspira în continuare dialogul și împăcarea.

Din ce spuneți, rezultă că există o divergență între Sf. Sinod, încă ezitant cu privire la vizita Papei, și autoritățile Statului român, care doresc foarte mult acest lucru?

N-aș numi-o «divergență», ci mai degrabă «nesincronizare». Sub comunism, Statul dicta și toți supușii săi ascultau. Acum se poartă - printr-o exagerare simetrică - «libertatea» absolută. Noul Stat democratic a sprijinit Bisericile, și în primul rând pe cea ortodoxă, majoritară. De curând, dl. Prim Ministru Radu Vasile a oferit sprijin pentru viitoarea nouă Catedrală patriarhală din București. Secretariatul pentru Culte acoperă și el - în moduri foarte concrete - nevoile curente ale comunităților religioase. În mare, Statul nostru și-a făcut datoria, chiar dacă rămân încă destule obiective neatinse (cum ar fi adoptarea Legii Cultelor sau restituirea unor bunuri patrimoniale care au aparținut diferitelor Biserici). Pot să vă spun însă că riscăm să părem neserioși în afară atâta timp cât Statul îl invită pe Papă, dar vizita se amână fără termen, pentru că Biserica are alte «priorități». E nevoie de o mai mare deschidere a Bisericii față de politica externă a României: orice dizarmonie în zona definirii interesului național nu poate fi decât păgubitoare pentru noi toți, ca români. Când opinia publică și cancelariile neortodoxe văd că Papa a putut vizita toate țările neortodoxe din jurul nostru (inclusiv cele baltice), statele islamice, Sarajevo și chiar Cuba comunistă, dar nu poate «intra» într-o țară ca România, ajung pe bună dreptate la concluzia că *hic sunt leones*... Apărem într-o lumină proastă, ca o societate primitivă, neprimitoare, închisă și ostilă... Nu știu dacă o asemenea «imagine» servește în vreun fel pomenitul *interes național*!

Domnule Ambasador, o ultimă întrebare. Cum comentați opinia potrivit căreia o vizită a Papei ar deschide calea «prozelitismului» catolic?

Mi se pare că opinia aceasta e cam străvezie sub raport psihanalitic. Ea dă mai degrabă măsura unor complexe decât pe aceea a unor riscuri autentice. Cu ani în urmă, Papa Paul al VI-lea s-a întâlnit cu Patriarhul Ecumenic Athenagoras: au devenit ortodocșii din regiune catolici? Actualul Suveran Pontif s-a întâlnit cu lideri religioși din toată lumea fără ca tradițiile pe care aceia le reprezentau să se altereze. Amintiți-vă de reuniunea «Oameni și religii» care a avut loc în toamna trecută la București. Au trecut după aceea românii ortodocși la alte confesiuni sau religii? O Biserică de talia celei Ortodoxe din România (a doua, ca importanță, din tot spațiul creștin răsăritean) nu are de ce să se «teamă» de prezența la București, pentru două-trei zile, a succesorului Apostolului Petru. Dimpotrivă, ea ar putea face istorie, afirmându-și identitatea, tradiția, dinamismul... Și ar arăta că este pregătită pentru mileniul III, adică pentru o nouă eră, în care ideile, oamenii, credințele și valorile vor fi «condamnate» să se întâlnească tot mai des.

Vă mulțumesc, Excelență.

(Interviu preluat din pagina creștină a cotidianului *Ziua*, cu îngăduința Fundației "Anastasia")

Papa Ioan Paul II caută spre România...

Editura PUNCTE CARDINALE
B.R.D. Sucursala SIBIU
Cont nr. 251100996517509

Gabriel CONSTANTINESCU (director)
Răzvan CODRESCU (redactor șef),
Demostene ANDRONESCU (redactor șef-adjunct),
Ligia BANEA (secretar de redacție), Marcel PETRIȘOR, Florea TIBERIAN
Adresa Redacției: 2400 SIBIU - Calea Dumbrăvii nr. 109, tel. 069/422536

Tehnoredactare computerizată "PUNCTE CARDINALE"
Masib S.R.L Printing Company